

lingua legis

Czasopismo *Lingua Legis* ukazywało się w latach 1994-2014 sumptem Wydawnictwa Translegis (do 2005 roku Wydawnictwa TEPIS) pod auspicjami Polskiego Towarzystwa Tłumaczy Ekonomicznych, Sądowych i Prawniczych TEPIS, zaś od 2006 roku – pod auspicjami Polskiego Towarzystwa Tłumaczy Przysięgłych i Specjalistycznych TEPIS, pod opieką naukową prof. dr hab. Barbary Zofii Kielar, nestora teorii tłumaczenia prawniczego, oraz pod redakcją dr Danuty Kierzkowskiej, prezesa PT TEPIS w latach 1990-2014.

Rocznik 2019

Nr 27

lingua legis

Czasopismo Instytutu
Lingwistyki Stosowanej
Uniwersytetu
Warszawskiego
pod auspicjami
Polskiego Towarzystwa
Tłumaczy Przysięgłych
i Specjalistycznych
TEPIS

Redaktor Naczelny
Anna Jopek-Bosiacka

REDAKCJA

KOLEGIUM REDAKCYJNE (Editorial Team)

Redaktor Naczelny (Editor-in-Chief): dr Anna Jopek-Bosiacka

Zastępca Redaktora Naczelnego (Deputy Editor-in-Chief): dr hab. Agnieszka Biernacka

Redaktorzy Tematyczni (Editorial Board): dr hab. Ewa Gruszczyńska (dział polski),
dr hab. Agnieszka Biernacka (dział hiszpański), dr Marta Czyżewska (dział niemiecki),
dr Eryk Stachurski (dział francuski), dr Edward Szędzielorz (dział rosyjski),
mgr Agnieszka Hein (dział angielski)

RADA NAUKOWA (Advisory Board)

prof. UW dr hab. Krzysztof Hejwowski (Uniwersytet Warszawski),
prof. dr hab. Małgorzata Tryuk (Uniwersytet Warszawski),
dr hab. Łucja Biel (Uniwersytet Warszawski), mgr Zofia Rybińska (prezes TEPIŚ),
prof. Erik Hertog (KU Leuven, Belgia), prof. Jan Engberg (Aarhus Universitet, Dania),
prof. dr Isolde Burr-Haase (Universität zu Köln, Niemcy),
prof. Sabine Braun (University of Surrey, Wlk. Brytania),
doc. dr Marta Chromá (Univerzita Karlova, Czechy)

RECENZENCI (Reviewers)

prof. dr hab. Małgorzata Tryuk (UW), prof. Anastasia Parianou (Ionian University, Grecja),
dr Karolina Kęsicka (UAM), dr Katarzyna Madyjewska (UW),
dr Katia Peruzzo (Università Ca' Foscari Venezia, Włochy),
dr Katarzyna Popek-Bernat (UW),
dr Katarzyna Siewert-Kowalkowska (UKW w Bydgoszczy),
dr Piotr Sorbet (UMCS), dr Vilemini Sosoni (Ionian University, Grecja),
dr Agata Wolarska-Sobocińska (UAM)

KONTAKT

Adres: Redakcja „Lingua Legis”, ul. Dobra 55, 00-312 Warszawa

Strona internetowa: www.lingualegis.ils.uw.edu.pl

E-mail: lingualegis@uw.edu.pl

© Copyright by Instytut Lingwistyki Stosowanej UW, Warszawa 2019

PL ISSN 1231-5370

E-ISSN 2543-4357

Druk i oprawa: Sowa Sp. z o.o., www.sowadruk.pl

Nakład 60 egz.

SPIS TREŚCI

Dorota Urbanek

Wspomnienie. Prof. UW dr hab. Krzysztof Hejwowski (1952–2019) 7

ARTYKUŁY I ROZPRAWY

Carmen Valero-Garcés

Navigating between theory and practice. Design and implementation of a continuous training course for interpreters and translators of the administration 11

Stefanos Vlachopoulos

Stepping over linguistic and legal boundaries. Creativity and discourse changes in legal translation 33

Albert Guziak

Zarys struktury sądownictwa powszechnego w Polsce i w Niemczech wraz z terminologią dla tłumaczy 47

Katarzyna Madyjewska

Język ubezpieczeń turystycznych w Polsce i Hiszpanii 61

Piotr Wronka

Polsko-hiszpańska umowa o unikaniu podwójnego opodatkowania w perspektywie kontrastywnej i translatorycznej 79

RECENZJE

Mireia Vargas-Urpi

Agnieszka Biernacka: *Interpreter-Mediated Interactions of the Courtroom. A Naturally Occurring Data Based Study*. Berlin: Peter Lang. 2019.

316 stron. ISBN 978-3-631-67429-1 97

TABLE OF CONTENTS

Dorota Urbanek

In Memoriam. Prof. UW dr hab. Krzysztof Hejwowski (1952–2019) 7

ARTICLES

Carmen Valero-Garcés

Navigating between theory and practice. Design and implementation
of a continuous training course for interpreters and translators
of the administration 11

Stefanos Vlachopoulos

Stepping over linguistic and legal boundaries. Creativity
and discourse changes in legal translation 33

Albert Guziak

Outline of the structure of common courts in Poland and Germany
with terminology for translators 47

Katarzyna Madyjewska

Language of tourist insurance sector in Poland and Spain 61

Piotr Wronka

Polish-Spanish Convention for the Avoidance of Double Taxation
in a contrastive and translational perspective 79

REVIEWS

Mireia Vargas-Urpi

Agnieszka Biernacka: *Interpreter-Mediated Interactions of the Courtroom.
A Naturally Occurring Data Based Study*. Berlin: Peter Lang. 2019.
316 pp. ISBN 978-3-631-67429-1 97

Wspomnienie Prof. UW dr hab. Krzysztof Hejwowski (1952–2019)

**27 września 2019 r. w Warszawie zmarł przedwcześnie
prof. UW dr hab. Krzysztof Hejwowski.**

Przekładoznawca o międzynarodowej renomie, specjalista w zakresie przekładu pisemnego, w szczególności przekładu literackiego, był absolwentem warszawskiej anglistyki (1976). Życie zawodowe związał z Instytutem Lingwistyki Stosowanej Uniwersytetu Warszawskiego, gdzie w latach 1981-1983 studiował w Podyplomowym Studium Szkolenia Tłumaczy. W centrum zainteresowań Profesora od początku znajdowały się kwestie teoretyczne: modele procesu tłumaczenia, kompetencje tłumaczeniowe i pojęcie błędu w przekładzie. Stopień doktora uzyskał na UW za pracę „Psychologiczny model tłumaczenia”, której promotorem była dr hab. B. Z. Kielar (1992). Dalsze badania nad procesem przekładu i jego psychologicznymi aspektami pozwoliły Mu na stworzenie oryginalnej na gruncie polskiego przekładoznawstwa koncepcji kognitywno-komunikacyjnej teorii tłumaczenia opisanej w monografii „Translation: A Cognitive Communicative Approach” (2004), (wydanie polskie: „Kognitywno-komunikacyjna teoria przekładu”, 2004 i nast.). Rozprawa ta stanowi udaną próbę rozbicia mitów, w które przez lata obrosła myśl przekładoznawcza i jest przeglądem najistotniejszych koncepcji przekładu.

Przedstawiony przez K. Hejwowskiego autorski model tłumaczenia opiera się m.in. na koncepcji ram czasownikowych Ch. J. Fillmore’a, scen i scenariuszy R. Shranka i R. Abelsona oraz koncepcji schematów i idei „wysiłku w poszukiwa-

niu znaczenia” F. Barletta. Nawiązuje też do współczesnych koncepcji kognitywnych (m.in. teorii metafor G. Lakoffa i M. Johnsona oraz prac R. Langackera). Podstawowym założeniem jest twierdzenie, iż tłumaczenie jest nie tyle „operacją na tekstach”, co „operacją na umysłach”: realnym umyśle tłumacza i co najmniej trzech umysłach wirtualnych – autora tekstu, odbiorcy tekstu wyjściowego oraz odbiorcy przekładu – czytelnika projektowanego. Proponowany model zakłada, że ludzka pamięć jest zorganizowana w określone struktury, wykorzystywane też przy produkcji i rozumieniu tekstów. Autor stara się odtworzyć mechanizmy ich przetwarzania, uznając, że podstawowymi czynnikami komunikacji są selekcja i wnioskowanie, bowiem baza kognitywna jako struktura jest zbyt duża i niejednorodna, by można ją było zwerbalizować w całości. Zadanie tłumacza jako „osobliwego odbiorcy i osobliwego nadawcy” polega zatem na tym, by na etapie analizy zrekonstruować możliwie największy obszar bazy kognitywnej nadawcy tekstu, postawić siebie w roli pierwotnych odbiorców i ocenić ich zakres zrozumienia tekstu. Tłumaczowi pomaga w tym m.in. znajomość strategii komunikacyjnych, wiedza fachowa i znajomość kultury języka wyjściowego. Do stworzenia tekstu przekładu (syntezy) niezbędne jest z kolei ustalenie miejsca przekładu na „mapie tekstów języka docelowego” oraz pełna świadomość istnienia osoby odbiorcy. Operacje przekładowe według K. Hejwowskiego nie mają charakteru liniowego, lecz przybierają kształt wielokrotnie zapętłającej się spirali. Zagadnieniem szczególnie istotnym dla procesów tłumaczenia jest stworzenie obrazu odbiorcy; rzutuje to na wybór strategii i technik przekładu (Autor proponuje w pracy ich własną typologię) oraz modelowanie ostatecznego kształtu przekładu (świata przedstawionego, struktury i modalności tekstu). W pracy przedstawiono dwubiegunową koncepcję czytelnika – zawieszonego pomiędzy czytelnikiem minimalnym, któremu należy wszystko wyjaśniać, a czytelnikiem-ekspertem, który wie niemal tyle samo co tłumacz.

Monografia „Translation: A Cognitive Communicative Approach” stała się podstawą w przewodzie habilitacyjnym Profesora na Uniwersytecie Gdańskim (2005). Od 2010 roku K. Hejwowski był profesorem nadzwyczajnym Uniwersytetu Warszawskiego. Piastował też liczne stanowiska: w latach 1998–2001 pełnił funkcję zastępcy dyrektora ILS UW do spraw studenckich, a od 2006 r. – kierownika Zakładu Translatoryki (a następnie Zakładu Badań nad Przekładem Pisemnym). W latach 2008–2012 był Dyrektorem ILS UW, a w latach 2012–2016 – Dziekanem Wydziału Lingwistyki Stosowanej UW.

Profesor wywierał znaczący wpływ na środowisko przekładoznawcze w Polsce. Był pomysłodawcą i organizatorem cyklu konferencji „Imago mundi”, rozpoczętego w ILS UW w 2005 r. Wydawane w ramach serii pod tym samym tytułem współredagowane przez Niego monografie wieloautorskie stanowią

trwały dorobek w rozwoju translatoryki („Językowy obraz świata” w oryginale i przekładzie, 2007; „50 lat polskiej translatoryki”, 2009; „Tłumacz: sługa, pośrednik, twórca?”, 2012; „Z zagadnień tłumaczenia: teoria, kształcenie, praktyka”, 2014, „Tłumaczenie wczoraj, dziś i jutro”, 2019). To także między innymi za Jego sprawą niewielkie Olecko przekształciło się na pewien czas w ciekawy ośrodek naukowo-dydaktyczny (wydane tam przez K. Hejwowskiego prace to m.in. „Teoria i dydaktyka przekładu”, 2001 i „Kulturowe i językowe źródła nieprzekładalności”, 2004). Profesor był też stałym uczestnikiem odbywających się cyklicznie w Kazimierzu nad Wisłą (a potem w Lublinie) spotkań przekładoznawczych, organizowanych przez UMCS (w ich rezultacie powstawały tomy z serii „Przekład. Język. Kultura” pod red. R. Lewickiego). Aktywnie pracował jako członek redakcji szeregu czasopism naukowych; m.in. był przewodniczącym Rady Naukowej i współredaktorem czasopisma „Między Oryginałem a Przekładem” – to właśnie z inicjatywy Jego i J. Brzozowskiego zyskało ono (od 2012 roku) redakcję krakowsko-warszawską. W 2015 r. sprzyjał przeniesieniu na Instytut Lingwistyki Stosowanej UW praw wydawniczych do czasopisma „Lingua Legis” wydawanego wcześniej pod auspicjami Polskiego Towarzystwa Tłumaczy Przysięgłych i Specjalistycznych TEPIS; był też członkiem Rady Naukowej tego czasopisma.

Jako czynny tłumacz języka angielskiego współpracował m.in. z „Literaturą na świecie”. Doświadczeniem praktycznym i opisem swojego warsztatu dzielił się chętnie – temu poświęcona jest m.in. Jego ostatnia praca, wydana we współautorstwie z G. Morozem „Nowe wspaniałe Światy Aldousa Huxleya i ich recepcja w Polsce” (2019). Uprawiał, jak sam pisał w monografii „Iluzja przekładu” (2015), „konstruktywne podejście do przekładu”, głęboko wierząc w siłę empatii przekładowej. Podejście to wynikało niewątpliwie nie tylko z jego bogatego doświadczenia tłumacza-praktyka, ale i z cech Jego charakteru. Osiągnięcia i stanowiska Profesora byłyby zdecydowanie mniej znaczące, gdyby nie to, jakim był człowiekiem. Cieszył się powszechnym szacunkiem ze względu na otwartość, sprzyjanie ludziom, łagodność charakteru, spokój i dobroć, jakiej doznawaliśmy od Niego na co dzień. Był człowiekiem nadzwyczaj skromnym i prawym – kilkakrotnie bardzo odważnie stawał zdecydowanie w obronie tego, co uznawał za szczególnie ważne, a o czym często dziś zapominamy – w obronie wspólnoty akademickiej. Płacił za to za każdym razem bardzo wysoką cenę.

Przymioty ducha i Jego autentyczność czyniły Profesora poniekąd nie-współczesnym. Nie przeszkadzało Mu to jednak w świetnym kontakcie z młodymi. Profesor nikomu nie odmawiał wstępu na swoje zajęcia i seminaria. Troszczył się o studentów i doktorantów, zarażał ich chęcią zdobywania wiedzy i pasją tłumaczenia. Wypromował ponad trzystu licencjatów, kilkuset magistrów

i kilkunastu doktorów. Pracował do końca. Dziś, obok smutku, towarzyszy nam cicha radość, że spotkaliśmy Profesora na swojej drodze i myślimy o tym, co nam pozostawił.

Prof. dr hab. Dorota Urbanek

Carmen Valero-Garcés

University of Alcalá

Navigating between theory and practice. Design and implementation of a continuous training course for interpreters and translators of the administration

Summary

Directive 2010/64/EU of the European Parliament and of the Council of 20 October 2010 on the right to interpretation and translation in criminal proceedings sets the need to guarantee that citizens are provided with the means necessary to express themselves in their own language. The praxis of translation and interpreting in the contexts of police investigations and legal proceedings indicates that a significant number of translators and interpreters (mostly of minority languages), who work in the Spanish administration, have never received translation and interpreting training. In order to remedy this deficiency, a continuing education course was designed for people interested in furthering their professional knowledge and skills in interlinguistic translation for institutions like the Ministry of the Interior and the Ministry of Justice. The aim of this article is to present the design, implementation and analysis of the results of the first edition of the course, started in 2017.

Key words: legal interpreting and translation; training; continuous education

1. Introduction. State of the art

The *rationale* behind this training action lies in the deficiencies that the practice of translation and interpreting reveal in the Spanish administration. In order to contextualize the study, in this introductory section a brief study of the European legislation and its application to the Spanish legislation will be given. This will be followed by a short review of the literature on the competences that a legal trans-

lator and/or interpreter must master. After discussing a current situation of the practice of Spanish translation and interpreting in the legal context, the design, implementation and analysis of the results of the first edition of a course developed to solve some of these deficiencies will be presented in the next sections.

1.1. EU legal background

Directive 2010/64/EU of the European Parliament and of the Council of 20 October 2010 on the right to interpretation and translation in criminal proceedings states that:

Member States should ensure that there is a procedure or mechanism in place to ascertain whether suspected or accused persons speak and understand the language of the criminal proceedings and whether they need the assistance of an interpreter. Such procedure or mechanism implies that competent authorities verify in any appropriate manner, including by consulting the suspected or accused persons concerned, whether they speak and understand the language of the criminal proceedings and whether they need the assistance of an interpreter (21.L280/3).

(...)

Member States shall ensure that suspected or accused persons who do not understand the language of the criminal proceedings concerned are, within a reasonable period of time, provided with a written translation of all documents which are essential to ensure that they are able to exercise their right of defence and to safeguard the fairness of the proceedings (21.L280/3)

As the Directive indicates, the obligation to provide interpreting and translation services (I&T) binding upon all Member States sets the need to guarantee that citizens are provided with the means necessary to express themselves in their own language. Among other conditions, interpreting services must be of a sufficient quality, without which the aforementioned right would be merely perfunctory. Without a doubt, this relationship calls for quality in I&T professionals concerned.

1.2. Spanish legal background

Spain partially transposed Directive 2010/64/EU into national legislation through *Ley Orgánica 5/2015*¹. This act introduced the new section “*Del derecho*

¹ *Ley Orgánica 5/2015 de 27 de abril, por la que se modifican la Ley de Enjuiciamiento Criminal y la Ley Orgánica 6/1985, de 1 de julio, del Poder Judicial, para transponer la Directiva 2010/64/UE,*

a la traducción e interpretación” (‘Right to translation and interpreting’) (art. 123-127), which includes some of the most relevant aspects of the mentioned Directive like interpreting in accused-lawyer conversations, interpreting the whole trial, consecutive interpreting if simultaneous is not possible, considering the translation of some essential documents or training for legal practitioners to work with interpreters, among others.

Directive 2010/64/EU also obliges ‘to establish a register or registers of independent translators and interpreters who are appropriately qualified’ (L 280/6). The creation of an official register of legal translators and interpreters to guarantee the quality of T&I was postponed in the Spanish *Ley Orgánica 5/2015* for one year (BOE 101, martes 28 de abril de 2015 Sec. I. Pág. 36567). Nevertheless, it has not been accomplished yet, despite the one-year deadline set to submit a bill in order to create this register.

In recent years, several studies and news on social media have been warning of the lack of quality in the fulfillment of these obligations. Some examples are: the report by the *Conferencia de los Centros y Departamentos de Traducción e Interpretación* (in English ‘Translation and Interpretation Centres and Departments in Spain’), known as CCDUTI (2013)², today turned into AUnETI; or the article by Gascón Nasarre (2017) entitled “La Directiva 2010/64/UE: antecedentes de hecho, fundamentos de Derecho y claroscuros de su transposición en España” (in English ‘Directive 2010/64/EU: factual background, legal bases and uncertainties of its transposition in Spain’), published in the bulletin of the Spanish translators of the institutions of the European Union known as *Punto y Coma*.

The Spanish Professional Association of Court and Sworn Interpreters and Translators, known as APTIJ (in Spanish *Asociación Profesional de Traductores e Intérpretes Judiciales y Jurados*) also submitted a formal complaint before the Spanish Ombudsman concerning the provision of legal interpreting and translation services, which was addressed in 2016 and is still in progress. The complaint was supported at the national level by the signature of the associations of translators and interpreters (Tr&In) in Spain and by the Spanish universities represented in the AUnETI.

de 20 de octubre de 2010, relativa al derecho a interpretación y a traducción en los procesos penales y la Directiva 2012/13/UE, de 22 de mayo de 2012, relativa al derecho a la información en los procesos penales, https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2015-4605 (Access: 10.12.2019).

² Informe sobre la transposición de la Directiva 2010/64/UE del Parlamento Europeo y del Consejo relativa al derecho a interpretación y traducción en los procesos penales (2013), <http://auneti.org/informe-la-transposicion-la-directiva-2010-64-ue-del-parlamento-europeo-del-consejo-relativa-al-derecho-interpretacion-traduccion-los-procesos-penales-2013-> (Access: 10.02.2012).

At the international level, both the International Federation of Translators (FIT) and the European Legal Interpreters and Translators Association (EULITA) also supported the APTIJ complaint by submitting a letter of support to the Spanish Ombudsman³. In this letter, Liese Katschinka highlighted the importance of hiring qualified translators and interpreters at judicial and police headquarters and literally said:

Unfortunately, experience in several EU Member States, including Spain, has shown that public authorities will often opt to use commercial agencies for the provision of interpreting and translation services. The contracts with these commercial agencies will usually not comprise stipulations on the qualifications of the interpreters and translators employed by these agencies. Needless to say that – as commercial undertakings – the primary concern of these agencies is profit optimization, which results in a situation where the quality of the interpreting services will be a matter of little interest.

With regard to training and the risks that its lack thereof entails, Katschinka points out the following:

(...) Everywhere in Europe, including Spain, universities train interpreters and translators who can provide high-quality interpreting and translation services. It is therefore difficult to understand why courts and public authorities do not resort to the services of these qualified language professionals.

And she concludes:

After all, it is public money that is spent on their academic training. At the same time, courts run the risk of violating fundamental rights of persons who are not familiar with legal language. Such situations have repeatedly led to a miscarriage of justice in several EU Member States.

EULITA also presented a complaint to the European Ombudsman on the European Commission's failure to report on time on Member States' compliance with Directive 2010/64/EU on the right to interpretation and translation in criminal proceedings. The answer by the European Ombudsman was published on the Ombudsman's website in December 2018⁴. Based on the inquiry, the Ombudsman closed the case OI/6/2018/LM with the following conclusion:

There is maladministration by the European Commission given it has not yet produced the report to the European Parliament and to the

³ Letter of support to APTIJ complaint by EULITA: <http://www.aptij.es/index.php?l=es&s=n&c=72> (Access: 10.12.2012).

⁴ The decision of the European Ombudsman in case OI/6/2018/LM: <https://www.ombudsman.europa.eu/en/decision/en/107489> (Access: 10.12.2019).

Council required under Directive 2010/64/EU on the right to interpretation and translation in criminal proceedings, which was due on 27 October 2014. The European Commission and the complainant in case 969/2017/LM will be informed of this decision.

The information on the previous pages demonstrates the state of affairs in Spain in the praxis of translation and interpreting in the aforementioned contexts of the Ministry of Justice and of the Interior. It indicates that a significant number of ‘professionals’ have never received general or specific training in translation and interpreting strategies as recommended by organizations such as the EU itself through the DGT with the table of competences of the European Master’s in Translation (EMT) Network or the DGI through the report *Reflection Forum on Multilingualism and Interpreter’s Training*.

The European Language Council through the *Special Interest Group on Translation and Interpreting for Public Services* (SIGTIPS), set up in 2010, also stressed the importance of receiving training not only in translation and interpreting skills, but also in legislation or in specific knowledge related to their countries and cultures, as explained in the following section.

2. Brief literary review on T&I in Spanish administration

The definition of a ‘legal interpreter’ in SIGTIPS document is that of a trained, qualified professional providing interpreting to those involved in whatever capacity in a legal system whose language they do not speak, and who does so according to a professional code of conduct in the interest of justice and in full awareness of good working arrangements with the legal services and other legal professionals (EULITA [2011]). The report also indicates that the series of competences that the professional must cover to carry out this important task are:

- language proficiency: proficient language knowledge and skills in both the language of the legal system and the foreign language,
- knowledge of the relevant countries and cultures,
- interpersonal skills and attitudes: legal interpreters often deal with a great cultural and linguistic diversity of people, often in stressful and anxious circumstances, in difficult settings, thus requiring strongly founded communication and interpersonal skills,
- knowledge of the legal systems: structures, procedures, legal professions, services, etc., and knowledge of the general legal terminology and the specific terminology relevant to an assignment (e.g. family law, asylum, fraud, etc.),

- interpreting skills: mastery of the various forms of interpreting (dialogue, consecutive, simultaneous, sight translation) and the appropriate supportive strategies (such as memory, note-taking, stress management, etc.), and
- profound awareness, integration and application of the Professional Code of Conduct and the Guidelines to Good Practice.

This definition could also be extended to translation, following the general objective of the SIGTIPS report.

When analyzing the main characteristics of the translators and interpreters working for the Spanish administration, studies by Ortega Herráez (2013), Blasco and del Pozo (2015), Valero-Garcés et al. (2015), Illiescu and Ortega Herráez (2015), or Foulquié-Rubio et al. (2018), among others, reflect fundamental weaknesses in certain areas and issues. These issues include: ignorance of the investigation and prosecution processes in which Tr&In participate; difficulties in properly applying interpreting and translation techniques; problems with managing the specific demands of the different police actions and judicial proceedings; ignorance of the modes of expression of the participants in the aforementioned procedures; or limitations in understanding the languages used in the proceedings, and in the ability to correctly transcribe the information produced there into the corresponding media.

The above studies also reveal that very often, the only valid requirement for hiring a translator and/or interpreter (who usually performs both, T&I, activities) is their bilingual status, or knowing Spanish and being a native speaker of another language (or languages) considered to be a minority or migration language (for example, Arabic, Romanian, Polish, Chinese, or Russian).

3. Justification of the training action

The deficiencies which still exist in the general academic training and in the specialized training of legal translators and interpreters in Spain, especially when referring to minority languages, also need to be considered. The article by Valero-Garcés et al. (2015) explores, from a critical point of view, the current training given to future legal interpreters and translators in Spain. Data come from two different sources: 1. the analysis of both undergraduate and postgraduate curricula in Spanish universities, and 2. interviews and an anonymous survey to legal professionals (lawyers, judges and magistrates) about their views on the work carried out by interpreters and translators on a daily basis. The main conclusions indicate shortcomings and/ or deficiencies not only in the transfer of competences (interpreting and translating skills),

but also in the thematic competence (legal knowledge). As for the languages studied, Spanish with the combination of English, French and German continue to predominate, and only in very few universities other languages such as Arabic, Russian, Chinese, or Romanian were included (e.g. by the University of Alcalá). As for the thematic competence, the study reveals that there is a wide variety of denominations for legal subjects and their contents; however, the compulsory ECTS credits associated with these subjects are rather scarce, and, in general, the subjects offered – even in postgraduate studies – are usually optional. So, as a whole, there is a lack of legal bases to face the challenge of professional T&I in this field, as it stands. These difficulties increase when dealing with minority languages whose practitioners may know the languages at work and have experience in working for the administration, but lack any specialization or legal knowledge.

After completing the study, these deficiencies led us to consider the need to seek solutions with the aim of expanding the legal knowledge of Tr&In who are temporarily hired by the Spanish administration or subcontracted through translation agencies (Blasco and del Pozo 2015). These Tr&In often have great experience in offering linguistic assistance in police investigations (in areas such as wiretapping or escorting), but lack specific training in legislation or translation and interpretation.

The training action set out below seeks to alleviate some of these shortfalls in T&I. The course was developed with the title of *Perfeccionamiento de las habilidades de traductores e intérpretes para los órganos de Interior y Justicia* (in English ‘Improving skills for translators and interpreters at the Ministry of the Interior and Justice’). It was developed following the same philosophy that the research group FITISPos⁵ (*Formación e Investigación en Traducción e Interpretación en los Servicios Públicos* (in ‘English Training and Research in Public Service Interpreting and Translation’) has applied in its long history as a team of researchers and trainers of translators and interpreters for public services through the European Master in Intercultural Communication, Interpretation and Translation in Public Services⁶ (Valero-Garcés 2015), member of the EU DGT EMT network since 2009, and through its courses, seminars or various activities since the beginning of the 21st century.

⁵ <http://www3.uah.es/traduccion> (Access: 10.12.2019).

⁶ <http://www3.uah.es/master-tisp-uah/> (Access: 10.12.2019).

4. Development of the training action

The development of the training course is based on three fundamental pillars: research, training and practice. Research and experience indicate that it is widely known that, on the one hand, the lack of specialized training and, on the other hand, the lack of information for institutions, companies and public service providers lead to professional infiltration. It is also often thought that every person that speaks (or has some knowledge of) a language can work as a Tr&In. Therefore, no importance is often given to other skills of a professional Tr&In, who knows how to work with various tools and resources, observes a code of ethics or has a specialized knowledge in some areas (medical, legal or educational).

Trying to bridge all those gaps, the course has these three interconnected main pillars: training (combining onsite and online teaching), research (a final project) and practice (a field practicum), in which students must come into contact with the real life work through attending trials, translating authentic materials or critically reflecting on their own work and experience in the Police or Courts.

Following these criteria, the course is also based on the participation of all entities that in some way are involved in the application of the aforementioned Directive: public institutions (National Police Corps (in Spanish *Dirección General de la Policía Nacional* (DGPN), Ministry of the Interior and Ministry of Justice), language service provider agencies for the administration⁷, the university as a training entity, and professional translators and interpreters with training and experience.

In this way, the course is organized jointly between the University of Alcalá and an agency providing linguistic services outsourced by the Ministry of the Interior and the Ministry of Justice, with the collaboration of members of these two institutions. Likewise, members of the National Police Corps, through the Training Division, give lectures and participate in round tables and activities related to the course topics, such as the round table on organized crime and Islamic terrorism within the framework of police investigations. The Ministry of Justice also participates through its collaboration in round tables or talks by judges and prosecutors, or the provision of practical classes by T&I staff (civil servants) of such languages as English or French.

The course is offered as Continuous Training Education, and therefore meets one of the fundamental requirements of this type of education, which is

⁷ For more information about the language service provider agencies for the administration see Blasco and Del Pozo (2015).

that it is offered by the personnel directly related with the activity and who are thus knowledgeable about the particularities of the work.

With respect to its target audience, the first condition is knowledge of Spanish as well as linguistic and cultural experience in Spanish (the course is taught in Spanish) and also in the other language(s) offered. It is particularly aimed at those who are interested in improving their professional knowledge and skills of interlinguistic translation in order to work within the Ministry of the Interior and the Ministry of Justice. It is also aimed in general at people without university education but who are interested and have experience in the proposed topic in order to complete their professional development, or at professional interpreters who have experience but need to acquire a more solid training base related to judicial translation and interpretation and its specific context.

The objectives of the course are the following:

- getting to know the (European and Spanish) legal basis on the rights of citizens to understand and be understood in whichever language they choose for the administrative, police and judicial proceedings in which they are involved,
- understanding the legislation and its application for the asylum, police and judicial investigation proceedings in which they participate, and
- improving the skills involved in the interpretation and translation practice in accordance with the requirements of the different investigation and prosecution processes.

The specific competences that should be acquired are the following:

- to be able to understand legal concepts required for judicial/police translators/ interpreters,
- to know how to identify and properly apply different translation/interpretation strategies for specific contexts of police action and criminal proceedings,
- to know how to identify and apply the deontological principles of the profession to the different situations that may arise while carrying out professional activities, and
- to develop the ability to evaluate the resources of the profession in order to determine their proper application to the different police and judicial translator/interpreter tasks.

The course is taught in a mixed teaching modality. It consists of 16 ECTS credits (160 hours) of which 6 ECTS credits (60 hours) are online and the rest (10 ECTS credits, 100 hours) are face-to-face learning. The Blackboard virtual platform is used as a virtual classroom where several folders with work materials, complementary activities, readings, and information related to the final

project and the practicum are included. Students can use the platform to send their activities and the teachers can use it to give feedback, send other materials and conduct distance tutoring. There is also a forum in which students must participate.

The teaching staff for the Training Program include, as already pointed out, lecturers from the University of Alcalá and from other Universities; certified translators and interpreters working for the administration (Foreign Office, Home Office, Refugee and Asylum Seekers Office, and Ministry of Justice); free-lance translators and interpreters from minority languages with years of experience; and professionals from other areas (police officers, lawyers, etc.).

The course consists of three subjects and, as mentioned above, the final research project, and the practicum. The subjects are:

- Introduction to Basic Legal Concepts (3 ECTS credits),
- Applied Interlinguistic Translation Techniques and Specialized Terminology (3 ECTS credits), and
- Police and Judicial Investigation. Translation and Interpretation Techniques in Specific Contexts (4 ECTS credits).

The final research project (3 ECTS credits) consists in that the student chooses a topic related to the subject of the course which must be approved and supervised by an advisor or a tutor. An individual paper prepared as this final project should have an extension of between 6000 and 9000 words, and once the written part is approved, it must be presented orally. More information will be given in the next section.

The field practicum (3 ECTS credits) includes trial observations and completing a Trial Attendance Sheet after attending trials. More information will be given in the next section.

These three components help, first, to complete the ideal circle of productive development for all of the individuals and organizations involved through cooperation between the academic institutions and the workplace; and secondly, to fulfill one of the methodological pillars upon which the training course is established. The goal is to provide a well-rounded education for future T&I professionals by exposing them to real-world situations.

The course is highly practical – theory and practice are mixed in the classroom. Activities are carried out either individually or in group and are diverse; they include: looking for specialized information on a specific topic to share it at the forum; building (in groups) glossaries with a specific terminology; critically summarize or comment on a report about the role(s) of translators and interpreters in a specific setting (refugee and asylum seekers office, detention center, police station, etc.); reading comprehension of legal texts; trans-

lating short documents; sight translation of documents related to police and judicial investigation; or role playing to practice interpreting skills and ethics. (See Annex 1 for examples).

The evaluation is continuous and carried out through readings and activities on the virtual platform (60%), where students demonstrate having acquired the established minimum competences. In order to be evaluated, students must complete a minimum of 80% of the course activities. In addition, participation in the forum (10%) and in the face-to-face classes (20%) are evaluated.

5. Implementation of the course

The course was taught for the first time from January to May 2017 in sessions from 5:00 p.m. to 8:00 p.m., Monday to Thursday. The schedule was established in accordance with the interest of the potential students who were already working for the administration, hired by translation agencies to provide T&I services at the National Police Corps or in the lower Courts or National Court.

5.1. Student Profile

Twenty-one students, with a variety of mother tongues, degrees and professional experience, participated. As Table 1 shows, 8 out of 21 students spoke Arabic as their native language, and came mostly from Morocco and Algeria. Other languages they knew were the Moroccan and Algerian dialect and Riffian (or Berber), in addition to Spanish and French.

Seven students had Romanian as their mother tongue and some had been born in Spain, which indicates that we are facing a second generation where Spanish - as was demonstrated - is more dominant than Romanian.

Three students spoke Chinese as their native language and had been born in China, except one who was Spanish and had Chinese as the second language. This may also indicate the interest of Spaniards in the Chinese language, which is already dominant in some areas.

One student spoke Portuguese as his native language, and as he was from Brazil he also knew the Brazilian variety, in addition to Spanish, French and English.

One Pakistani student spoke Urdu and Punjabi, in addition to English as mother tongues, and was also proficient in Spanish and Russian.

One Bulgarian student had Bulgarian as his mother tongue and also a good knowledge of Russian and Spanish.

Table 1. Students' languages

MOTHER LANGUAGE		OTHER LANGUAGES
Arabic	8	Moroccan, Algerian, Berber, French
Bulgarian	1	Russian
Chinese	3	-
Pakistani	1	Urdu, Punjabi, English, Russian
Portuguese	1	Brazilian, French, English
Romanian	7	-

As to the students' former training, 7 out of 21 had a high school diploma, 9 had an undergraduate degree in different areas such as various philologies, history, international relations or law. Three of the total were doing PhD studies and 1 had completed a master's. Moreover, 3 students had basic general education studies and 2 had vocational studies. None of the students had specific training in T&I (see Table 2. below):

Table 2. Students' education

EDUCATION	
Basic Education	3
Higher education	7
Graduate	9
Postgraduate	0
Vocational	2

As for the students' expertise, 14 of them reported having professional experience, while the rest (7) admitted not having any previous professional record (see Table 3.). For those who had experience as a translator or interpreter, most worked as freelancers in specific jobs for companies, translation agencies that were subcontracted by the administration as needed, for NGOs or as escorts.

Table 3. Students' expertise

EXPERTISE	
Yes	11
No	7

5.2. Field Practicum: Trial Observations

Since the final goal of the training action is to provide or improve a well-rounded education for future T&I professionals by exposing them to real-world situations, one of the instruments that best contributes to preparation for the profes-

sion is the field practicum. As already mentioned, the methodology underlying the program is based on the principle of cross-fertilization of the three main parameters: training, (external) practice and research.

Practice (also called internships, workplace placement, or field practicum) (Valero-Garcés 2016) is considered as an introduction to the workplace. It has two objectives: on the one hand, to help complete the ideal circle of productive development for all of the individuals and organizations involved through cooperation between the academic institutions and the workplace; and, on the other hand, to fulfill one of the methodological pillars upon which the training course is established. In order to achieve this, the students have to attend trials and, after that, complete a report in which they have to analyse, for each case, the following issues: types of crime, participants, languages involved, the role(s) of the interpreters as well as critically explain the difficulties and/ or other incidents observed. Two examples of students' records can be found in Annex 2.

5.3. The Final Project as Experience

The main objective of the final project is to initiate students into a scholarly analysis of the socio-cultural reality that surrounds them in order to add knowledge to what they have learned in their workplace or in the classroom. Considering the principle of cross-fertilization of the three main parameters on which the training action is based (training, practice and research), the final project is intended to cover the latter.

Many of these final projects were inspired by the students' own experience, in some cases not only as immigrants who arrived in Spain some years ago, but also as workers in the field, with knowledge of the reality surrounding the profession of the Tr&In.

The students not only receive clear and accurate information early in the course, but they also have a tutor who guides them along the course. The titles of some of the final projects developed – unpublished – by the students give an idea of their content:

- *Translation of religious Islamic content.* The work is based on the experience of the author himself as an interpreter and translator in police investigations on the wiretapping of suspects of jihadist terrorism in Spain.
- *The role of the interpreter in police and judicial agencies.* The author, a freelance worker in courts and for the police, describes – from his own experience – the current profile of the judicial interpreter who acts in

said police and judicial dependencies and contrasts it with that of the sworn interpreter in order to propose types of a collaborative action so as to improve the current reality.

- *Human trafficking as a subject of police investigation. A case study.* The study basically describes the role of the author as an interpreter in the police investigation group that resolved a case of trafficking of women. The detailed description of the case and the role(s) that the interpreter must play, apart from a testimony, provides a real contribution of material for the training of future interpreters and translators.
- *Unaccompanied foreign minors. From Immigrant Minors under protection to young foreigners in prison.* With such a meaningful title, the author presents an approximation to the situation of Unaccompanied Foreign Minors (MENA) in Spain. They are children and adolescents under 18 who are not accompanied by relatives or legal guardians and who have arrived in Spain irregularly. Without knowing the language or customs, the presence of an interpreter-mediator who is familiar with their culture is essential. Throughout the work we find several real testimonies experienced by the author herself.
- *The role of the interpreter faced with the crime of violence against non-Spanish speaking women.* This work describes legislation and the role of the interpreter, focusing specifically on some aspects of Muslim women. A glossary of terms related to gender-based violence in French, Spanish and Arabic has been created. The author insists, based on his experience, that “(...) it is not enough to simply master languages, culture and terminology; the interpreter has a moral duty in terms of his responsibilities towards the victim and the professionals with whom he works and must follow a code of ethics”.
- *Interpretation and translation: characteristics of the translator/interpreter in police proceedings; difficulties and challenges.* The author, who is also a translator-interpreter in the police field, describes her job, as the title indicates, which involves translating documents from Arabic to Spanish and vice versa, and transcribing conversations. She takes a critical look at the challenges that this work entails and how to solve them: use of dialects, determining what is (or may be) useful (or not) for investigations, transcribing a part or a whole of the conversation, capturing and understanding the educational level of the subject according to their expressions and understanding their type of language (from formal to colloquial, vulgar or even street jargon), indicating in the transcript the tone of voice or the nuances, etc. These are aspects that are not usu-

ally included in regulated or continuous training. The author complains about the lack of ethical codes exclusively for wiretapping that interpreters rely on, and having to resort to the codes aimed at judicial or public administration interpreters. Finally, she concludes: "The issue is more complex. We must also take into account and appreciate the experience and effort of the interpreters who can express and understand nuances, who spend time expanding their knowledge and who improve their way of expressing themselves".

The underlying assumption is that the information obtained from these final projects could lead not only the students but also the experts, institution representatives, or the public in general to envision solutions to problems or to ask questions unknown to the dominant majority and to find solutions to create a register of professional In&Tr as regulated in Directive 2010/64.

6. Evaluation of the course

Once the course was completed, a survey regarding student satisfaction was prepared in order to find out about the outcome of the course and to study possible changes for future editions. Here are some of the results.

As for the question of whether they had received specific training in T&I, all except 1 gave a negative answer. However, according to the data collected, 40% worked as translators and interpreters in the National Police Corps on investigation teams which were mostly dedicated to wiretapping, and 60% had had to act as an interpreter on occasion.

As regards the course adequacy with respect to the profile or expectations, 80% responded that the course had fulfilled their expectancies. The same percentage applies for the bibliography and resources provided. The remaining 20% did not respond.

As far as the question of whether the structure of the course had been interesting or useful is concerned, the answer was 100% affirmative. For 40% of the students, the recommended materials or resources seemed "of maximum utility", and for the other 40% they were "useful". All the students (100%) indicated that the course had increased their interest in the subject, had met their expectations and graded their teachers with a high level (between 80 and 100%) of adequacy. With respect to the teachers, the students valued their enthusiasm, promotion of student participation, useful exercises for students, integration of theory and practice in classes, communication that was clear and easy for their level, and adequate bibliography or resources.

Regarding the number of hours (16 ECTS credits, 160 hours) and the mode of teaching (20% online and 80% face-to-face classes), 40% were satisfied with regard to the number of hours, but another 40% considered that it could have been longer, and 20% did not answer. Regarding the mixed methodology used, 80% were satisfied with the structure and content compared to 20% who did not like it, mostly due to unfamiliarity with distance education, lack of practice using virtual platforms and digital devices or a difficult access to a device with internet outside of work. However, 100% were satisfied with having the course taught in Spanish, despite not being native speakers of the language.

In-class practice was positively valued by 40%, while 20% needed more practice and another 20% did not answer. 60% found it positive to attend real trials, whereas 40% found it insufficient or difficult to organize, since the students had to go to the trials on their own and without knowing if that day there would be interpreters assisting in the trial. The contents (or specific aspects) that were most complicated for them were: understanding and handling the terminology and specialized legal texts, and also applying a code of ethics to specific situations.

As for comments on complementary activities, talks and round tables held during the course, all the students indicated that they were very useful and interesting for their profession as they were in direct contact with those in charge of the institutions where they provided their services. They also indicated that they were able to obtain first-hand information on some topics.

Finally, 100% would recommend the course and as a general assessment one comment says: "Very important for our profession as interpreters. We have learned a lot in record time." In addition, as recommendations, students indicate that more classes on terminology, more hours of class and more printed material should be added.

7. Final conclusion and reflection

The *Perfeccionamiento* course has met its objective and represents a response to a two-fold challenge: lack of professional translators and interpreters, and lack of specialized training for minority languages. Therefore, the course, as a response to these challenges, also fulfils a double function: it is an example of both how to improve the practice of interpreting and translation of people from minority languages who have experience, but who do not have specific training; and of the type of specialized continuous training course aimed at covering the specific needs of the administration and which could serve to guarantee access to the official registry for people who do not have a degree in T&I but who do have vast experience.

The methodology underlying the program is based in the principle of cross-fertilization of three main parameters: training (in and out classes), practice (field practicum) and research (final project) with the aim of providing a well-rounded education for future T&I professionals. Training in class or online gives students tools and strategies to get into the workplace. Practice introduces or puts students in contact with the real word. Research introduces students into the scientific analysis of the socio-cultural reality that surrounds them in order to add knowledge to what they have learned in their workplace or in the classroom. This research may also be a contribution for future actions on the way to the professionalization of PSIT. One main reason is that this research – with its pitfalls - is sometimes the only direct and effective way to obtain deeper knowledge of ethnic minorities and their culture. Another one is that this has proved to be an efficient tool to gain a first-hand understanding of the specific problems (such as communication issues with migrant population) of the administration to solve. Most of the students who took the course *Perfeccionamiento* were migrants and also members of these specific communities. Therefore, it is easier for them to gain access to the minority group or to understand the specific needs and situations they have to face in the workplace. The students' accounts also help instructors in developing materials and ideas for future training.

The course also looks for cooperation among all of the individuals who, directly or indirectly, participate in translation and interpreting for the administration. Also, the training action was carried out as a response to a social and professional demand.

One part of the success of the course is undoubtedly due to the cooperation between all entities involved in meeting the objectives expressed in Directive 2010/64/EU of the European Parliament and of the Council of 20 October 2010 on the right to interpretation and translation in criminal proceedings. Fulfillment of this end means alliances and cooperation with all the agents that somehow (might) intervene in the translation and interpreting working environment.

BIBLIOGRAPHY

- Blasco Mayor M. J., del Pozo Triviño M. (eds.) (2015) *Introducción. Legal interpreting at a turning point. La interpretación en el ámbito judicial en un momento de cambio. MonTI* (7).
- DG Interpretation. *Reflection Forum on Multilingualism and Interpreter's Training*. <<https://eulita.eu/wp/wpcontent/uploads/files/Reflection%20Forum%20Final%20Report.pdf>>, (Access: 10.12.2019).

- DGT EMT network. <[https://ec.europa.eu/info/resources-partners/european-masters-translation-emi-explained_en](https://ec.europa.eu/info/resources-partners/european-masters-translation-emt/european-masters-translation-emi-explained_en)>, (Access: 10.12.2019).
- EULITA. (2016) Letter of support to APTIJ complaint by EULITA. <<http://www.aptij.es/index.php?l=es&s=n&c=72>>, (Access: 10.12.2019).
- European Language Council. *Special Interest Group on Translation and Interpreting for Public Services*. <https://eulita.eu/wp/wp-content/uploads/files/SIGTIPS_Final_Report.pdf>, (Access: 10.12.2019).
- Foulquié-Rubio A., Vargas-Urpi M., Fernández Pérez M. (2018) “Introducción. 2006-2016: Una década de cambios”, in: Foulquié et al. *Panorama de la traducción y la interpretación en los servicios públicos españoles: una década de cambios, retos y oportunidades*. Granada: Comares, 1-11.
- Gascón Nasarre F. (2017) “La Directiva 2010/64/UE: antecedentes de hecho, fundamentos de Derecho y claroscuros de su transposición en España”. *Punto y Coma* (152), 19-31, <http://ec.europa.eu/translation/spanish/magazine/documents/pyc_152_es.pdf>, (Access: 10.12.2019).
- Illiescu C., Ortega Herráez J. M. (2015) “El intérprete oye voces... perspectivas académicas y profesionales radiografiadas y anotadas”. *MonTI Special Issue* (2), 9-36.
- Informe sobre la transposición de la Directiva 2010/64/UE del Parlamento Europeo y del Consejo relativa al derecho a interpretación y traducción en los procesos penales (2013), <http://auneti.org/informe-la-transposicion-la-directiva-2010-64-ue-del-parlamento-europeo-del-consejo-relativa-al-derecho-interpretacion-traducccion-los-procesos-penales-2013->, (Access: 10.12.2019).
- Ley Orgánica 5/2015, <https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2015-4605>, (Access: 10.12.2019).
- Ortega Herráez J. M. (2013) “La intérprete no sólo tradujo lo que le vino en gana, sino que respondió ella a las preguntas que los abogados le realizaban al testigo: requisitos de calidad en la subcontratación del servicio de interpretación judicial y policial en España”. *Sendebarr* (24), 9-42.
- Valero-Garcés C., Schnell B., Rodríguez N., Cuñado F. (2015). “Estudio preliminar sobre el ejercicio de la interpretación y traducción judicial en España”. *Sendebarr* (26), 137-166.
- Valero-Garcés, C. (2015). Cross-fertilization of training and research in a Master’s program in Public Service Interpreting and Translation. Some Challenges and Results, in: Cui, Y. & Zhao, W. (eds) *Handbook of Research on Teaching Methods in Language Translation and Interpretation*. EEUU: IGI Global, 397-415.
- Valero-Garcés C. (2016) “Training public service interpreters and translators in the legal context”. *Slavonic Pedagogical Studies Journal* (5), 320-336.

ANNEX 1. Examples of activities

Activity 1:

El Libro Blanco de la Traducción e Interpretación Institucional (*The White Book of Institutional Translation and Interpretation*), published in 2011, explains in detail the tasks related to translation and interpretation services in different Spanish public institutions. The book is available through the following link: http://www.ritap.es/wp-content/uploads/2012/11/libro_blanco_traducccion_vfinal_es.pdf.

After reading Chapter 5, summarize the main functions of translators and interpreters in the following institutions: Ministry of Defense, Ministry of the Interior, Ministry of Justice, as well as the public health services.

Activity 2:

Indicate the basic principles of a code of conduct (or deontological code) for the interpreter in the Interior and Justice agencies.

Analyze the following situation and indicate the position you would adopt remembering what you have read and learned in class about codes of good practice. Justify your response.

The judge asks the victim if she has been mistreated by her husband. You are familiar with the culture of this woman, and you know that it is a taboo subject for her. The judge insists and you know that your client (the woman) is lying.

ANNEX 2. Field Practicum

Example 1: Trial Attendance Sheet 1 (my own translation):

DATE AND PLACE OF THE PROCEEDING:

14 February 2018 in Criminal Courts 5 and 6

CRIME EXAMINED: "Minor crime of misappropriation for wrongful occupation of real estate" (Article 245.2 of the Spanish Penal Code)

PARTICIPANTS:

- Justice professionals: the judge, the prosecutor and the defense lawyer.
- Accused: A Moroccan citizen
- Witnesses: Her son

- Experts: No

OTHER SUBJECTS INTERESTED IN THE CAUSE: The defendant's husband. However, he did not appear at the trial.

LANGUAGE USED IN THE PROCEEDING: Moroccan Arabic

Interpreter: Syrian Arabic

OBSERVED EVENTS AND INCIDENTS:

- Legal: It was a wrongful occupation by a Moroccan family (a couple) of a flat in Fuenlabarada owned by „*Viviendas acogidas*” (Shelter Homes). They were sentenced (the accused and her husband) to pay a fine of 2 euros a day for 3 months and to immediately vacate the house. It was a guilty verdict agreed to by the procedural parties.

- Linguistic: The interpreter hardly intervened, and the son of the defendant acted as a translator.

Example 2: Trial Attendance Sheet 2 (my own translation):

DATE AND PLACE OF THE PROCEEDING: 19 February 2018 in Criminal Courts 5 and 6.

CRIME EXAMINED: “Attempted aggravated robbery” (Article 237 of the Spanish Penal Code)

PARTICIPANTS:

- Justice professionals: The judge, the prosecutor and the defense attorney.

- Accused: A Romanian citizen

- Witnesses: No

- Experts: No

OTHER SUBJECTS INTERESTED IN THE CAUSE: No.

LANGUAGE USED IN THE PROCEEDING: Romanian.

INTERPRETER: Romanian

OBSERVED EVENTS AND INCIDENTS

- Legal: It was a final verdict agreed upon by the procedural parties with a jail sentence with disqualification.

- Linguistic: The defendant spoke Spanish quite well and defended himself without needing the interpreter.

TYTUŁ POLSKI:

Między teorią a praktyką. Opracowanie i wdrożenie kursu kształcenia ustawicznego w zakresie tłumaczenia pisemnego i ustnego w administracji publicznej

STRESZCZENIE

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/64/UE z dnia 20 października 2010 r. w sprawie prawa do tłumaczenia ustnego i tłumaczenia pisemnego w postępowaniu karnym wskazuje na konieczność zagwarantowania obywatelom możliwości wypowiadania się w ich własnym języku. Praktyka tłumaczenia pisemnego i ustnego w środowisku policyjnym i w postępowaniu sądowym w Hiszpanii wskazuje, że wielu tłumaczy pisemnych i ustnych (głównie języków mniejszościowych) pracujących w hiszpańskiej administracji publicznej, nigdy nie odbyło żadnego szkolenia. Aby zniwelować tę lukę, na Uniwersytecie w Alcali zaproponowano kurs kształcenia ustawicznego przeznaczony dla osób zainteresowanych nabyciem wiedzy i umiejętności w zakresie tłumaczenia pisemnego i ustnego dla instytucji administracji publicznej (m.in. dla Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Ministerstwa Sprawiedliwości). Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie zagadnień związanych z programem kursu i jego realizacją, a także analizy wyników pierwszej edycji kursu, która rozpoczęła się w 2017 r.

Słowa kluczowe: Tłumaczenie prawne pisemne i ustne, szkolenie, kształcenie ustawiczne

Carmen Valero-Garcés, profesor Uniwersytetu w Alcali w Hiszpanii, gdzie od 1999 r. kieruje programem kształcenia w zakresie pisemnego i ustnego tłumaczenia środowiskowego. Koordynator Grupy Badawczej FITISPos® zajmującej się kształceniem tłumaczy środowiskowych i badaniem przekładu środowiskowego, koordynator grupy innowacji dydaktycznej FITISPos E-Learning i redaktor czasopisma FITISPos International Journal. Jest organizatorem odbywającego się co trzy lata Międzynarodowego Kongresu poświęconego przekładowi środowiskowemu. Autorka licznych monografii i artykułów naukowych oraz redaktor publikacji zbiorowych dotyczących przekładu pisemnego i ustnego.

Carmen Valero-Garcés, Professor of Translation and Interpreting at the University of Alcalá, Madrid, Spain, and the Director of the Postgraduate Program on Public Service Interpreting and Translation since 1999 and of the Research Group FITISPos® dedicated to the study of the communication in multilingual societies. She is an editor of the online multilingual interdisciplinary FITISPos International Journal and vice-president of ENPSIT (European Network for Public Service Interpreting and Translation). She is an organizer of the International Conferences on PSIT/ Community Interpreting and Translation held in Alcalá every three years. She is an author of monographs and scholarly papers, as well as editor of collaborative works since 2002 relating to translation and interpreting.

Stefanos Vlachopoulos

University of Ioannina

Stepping over linguistic and legal boundaries Creativity and discourse changes in legal translation

Summary

The topic of the paper is creativity in legal translation. Legal discourse is unique for every legal system and it evolves into a unique and inherent entity hand in hand with the legal system it serves as a vehicle for communication. Accordingly, translating legal discourse means transferring thought patterns into another legal culture and consequently into another legal discourse. So far, research in the field of legal translation has focused almost exclusively on the comparative and descriptive analysis of original and translated texts disregarding how and why the particular decisions were made. All of this has proven to be very valuable, but does not provide a deeper understanding of the mindset behind the decisions of translators. The cognitive processes behind the legal translators' decisions fueled by creative problem-solving remain undisclosed and leave us in the dark as to what links the translators' choices to their cognition. Scrutinizing excerpts from common law precedent cases and law books translated by the Cypriot judges and used in a court decision reveals us what links their creativity to the possible discourse changes.

Keywords: translation, creativity, language of the law, discourse, common law, Cyprus

1. Introduction

During the last ten years findings from research in creativity have been applied to provide insight into the process of translating literary texts. Thus, creativity has made its way into translation research and some scholars are speaking of a *creativity turn* in translation studies (*cf.* Loffredo and Perteghella 2006: 1). And, generally speaking, translation is considered to be creative (*cf.* Mackenzie 1998) and the notion of creativity in translation is usually associated with an elaboration or an adaptation of source language material to the communica-

tive norms in a target culture; in other words, it is most commonly perceived as an alternative to linearity; Robinson (2016: 282) relays that the translator employs two ways of linguistic creativity. First, at the very simplest level, the translator, by definition, transforms the source text into the target text producing something novel that did not exist. Secondly, at a more complex level, the impossibility of exact equivalence between languages and cultures means that the target text will never convey the same thing as the source text. Hence, at this more complex level the very fact that the translator is not the source text author contributes to the fact that the target text will reflect the translator's personal interpretive idiosyncrasies.

We would expect that any examination of the translation product through the lens of creativity would direct the attention onto that second, more complex level of a creative problem-solving process denoted by Robinson (see above) and thus onto the interplay between those interpretive idiosyncrasies, the target text and the management of discourse and knowledge provided by the source text and the communicational situatedness.

The aim of this paper is to explore the creative problem-solving that takes place behind the legal translators' decisions by presenting the links between the translator's creativity and the appreciation of legal discourse to the awareness of the cross-cultural differences of legal discourse, as well as the possible grounds behind the discourse changes in the translation.

The paper is divided into sections. Sections 2 and 3 are devoted to what creativity is, how it functions and how it correlates to language and translation. They further include a discussion of how discourse links to culture, knowledge and creativity in translation. Sections 4 and 5 encompass the methodology and the analysis; the paper examines a text of a court decision issued by a Cypriot court and scrutinizes the translations of the common law references used by the judges as to the changes in the discourse they made during translation. The last section 6 includes results and conclusions.

2. Creativity in translation

The notion *creativity* is usually associated with unusual achievements by great minds in the realm of fine arts, music, literature, etc. However, every individual has the capacity to become creative – others more, others less¹. Creativity researchers converge on the notion that creative problem-solving is a complex process that may include problem definition and redefinition, divergent think-

¹ For details see Sternberg and Lubart (1996) and Sternberg (2006).

ing, synthesis, reorganization, analysis, and evaluation, which is inherent to human nature and visible through the individual's interaction with the environment². Urban (1990: 104) defines creativity as the ability to create a new, unusual and surprising product, as a solution to an insightfully perceived problem or a given problem whose implications have been insightfully perceived so as to arrive at a solution-gestalt, which as a product or in a product becomes elaborated and through communication can be grasped and experienced by others as meaningful and significant.

For Langlotz (2016: 40-41) creativity points to the intelligent cognitive capacities that make it possible for human beings to shape new, original, unprecedented, or unconventional products that depart from familiar, established, predefined, and fully predictable outcomes. Langlotz further identifies two complementary ways in which creative cognition can be linked to language. First, the notion of linguistic creativity can be related to the original linguistic patterns that emerge when human creativity is applied to linguistic structures as such. Thus, in a broad sense, the fundamental human capacity to create regular, but new, linguistic patterns, such as new words, sentences, or texts, can be regarded as reflecting language-based creativity. Furthermore, linguistic creativity can be associated with more unconventional communicative products that are creatively produced through language (2016: 41).

The source text and target text relationship is fundamental to the concept of translation. It is this close relationship which leads to notions of translation as derivative or dependent – and therefore as not “creative” (Rogers 2011: 43). Langlotz's conclusions in line with Robinson's view mentioned earlier relay that linguistic creativity includes a wide range of phenomena that could be employed to transfer new meanings into other cultures by using language in a novel way.

Consolidating on the definitions of creativity, its connection with language and applying it to translation, it becomes evident that a translation could be assessed as a creative product that is new, meaningful and significant and whose production was triggered after an appropriate reaction of the translator to a prompt to translate a given source text purposefully.

The assessment of the translation as a creative product allows conclusions concerning the problem-solving process leading to the product and the appropriate use of data in the form of information and knowledge available to the translator³.

² See further Sternberg and Lubart (1996) as well as Sternberg (2006).

³ A single source text can yield more than one target text; that alone is a problem that needs to be solved intelligently by the translator. See further Vlachopoulos (2004).

Creativity has also been present explicitly in modern translation studies⁴; Mackenzie indicates that it has been discussed in the past and that translators resort to unexpected means to get the meaning across (1998: 201). The German translation scholar Kussmaul (2000) defines creativity in translation as the result of an obligatory change in the course of translating, which produces a solution that is conceived as new and appropriate by the expert in a given culture, at a given time, and in pursuit of a given goal (2000: 31).

Importantly, by denoting translation as an activity performed by an expert and in pursuit of a given goal under certain conditions, Kussmaul acknowledges that creativity in translation cannot be anything else than a problem-solving procedure intelligibly guided by information and knowledge management. Wilss (1988) and Stolze (2003) use the notion of creativity to denote problem-solving procedures; Wilss (1988: 108) believes that translation is creative, but he also maintains that knowledge on the creativity processes is still limited and that there is still much to be investigated. Stolze (2003: 221) agrees that translation is a creative process; she believes that linguistic creativity comes before linguistic standardization when it comes to translating. Both Wilss and Stolze agree also as to the point when the translator becomes creative. They believe that the translator resorts to creativity when standard procedures do not yield the expected result. For them creativity is the translator's way out of a dead end. Cho (2006: 381) supports this viewpoint by indicating that there is evidence that creative responses decrease with increasing subject knowledge and experience.

As for the translation of legal texts, scholars mostly advise translators to act with caution. Arntz (2010: 29) believes that in principle there is space for subjectivity and creativity in the translation of legal texts but he points out that in some cases and texts this space is very limited. Šarčević (1998: 291) suggests that the translator should proceed with caution and a creative approach should only be adopted when this enhances the clarity of the target text. Indeed, very interesting is Pommer's position who encourages translators to become creative within the restraints of the law (2008). She believes that the creativity debate is a unique incentive to further strengthen a transdisciplinary approach to the translation task and to develop creative strategies to adequately meet the many and difficult problems arising in legal translation. Concretizing the novel understanding of creative freedom in translating legal texts will make the modern legal translator increasingly aware of his creative potential and show him how to make the most of his opportunities to be creative (Pommer 2008: 367).

⁴ For a more detailed review of creativity in translation studies see Rogers (2011), Mackenzie (1998) and Robinson (2016).

Pommer actually speaks about the translator's courage to get creative in a field where any creativity is perceived as a possible source of distortion of the source text meaning; creative solutions given birth to in the course of the translation process are considered to veil the tracks of the original argument structure. Pommer further advocates that concretizing creative freedom from a translational perspective should improve the quality of legal texts by encouraging the translator to make the most out of the opportunities to be creative (2008: 367).

3. Creativity and discourse

Both Langlotz (2016) and Urban (1990) describe creativity as a knowledge and information driven process. When it comes to the creative problem-solving in communication, the knowledge of discourse and about discourse cannot be ignored.

Discourse has been defined as language use relative to social, political and cultural formations, as language reflecting social order, but also as language shaping social order individuals, and as interaction with society (Jaworski and Coupland 1999: 3). Analyzing this definition one cannot but agree with Trappes-Lomax (2004: 136) on the facets of the notion *discourse* as:

1. the linguistic, cognitive and social processes whereby meanings are expressed and intentions interpreted in human interaction;
2. the historically and culturally embedded sets of conventions which constitute and regulate such processes;
3. a particular event in which such processes are instantiated;
4. the product of such an event, especially in the form of visible text, whether originally spoken and subsequently transcribed or originally written.

Discourse reflects a mindset that exceeds the words or grammatical structures on the paper: Any examination of discourse invokes on the researcher the responsibility of viewing the translator's decision in line with the communicational events both in the source and the target culture.

Hence, any analysis of a legal translation has to focus on the (non-)appreciation of legal discourse by the translators, on their awareness of the cross-cultural differences of legal discourse and the possible reasons - in terms of the legal outcome - for applied discourse changes.

An examination of the translation process through the lens of creativity would direct the attention onto the discourse of the translated text as a product of creative problem-solving and onto the interplay between the translators' mindset, the translated text, and the management of the available informa-

tion. Especially, the scrutiny of the discourse changes (not) made reveals if the system-inherent discourse particularities on both sides of the cultural rim had been fully appreciated as to their interplay within the system.

The discourse in the source text and the discourse of the (legal) target culture have to be examined in the light of communicational aspects or – in legal terms – in the light of the legal outcome; language has to be studied in both systems communicatively, or the communication has to be viewed linguistically. This implies a scrutiny of language in use, language above or beyond the sentence, language as meaning in interaction, and language in a situational and cultural context⁵.

4. Methodology

We will apply the concept of *Multidimensional Translation* developed by Gerzymisch-Arbogast (2008) to our analysis. It is a three-step approach based on Nida and Taber (1969) (Dogoriti and Vyzas 2015: 146-148). She proposes the following three steps to describe LSP translation (Gerzymisch-Arbogast 2008: 13):

- A bottom-up text analysis with text-individual ‘salient’ LSP features in the reception phase (identifiable on an atomistic, hol-atomistic and holistic level), i.e. a phase in which the LSP source text is ‘understood’ and its comprehension is secured and controlled.
- A contrastive analysis phase in which language and cultural LSP features, patterns and/or knowledge systems are compared for translation purposes (transfer phase) and which includes a comparative compatibility analysis of source and potential target text features from all three text perspectives: atomistic, holistic, and hol-atomistic.
- A reformulation phase in the target language and culture, in which the individual target text is produced ((re)production phase) against the language and cultural resources identified in the transfer phase. The reformulation process is governed by at least the target text purpose, applicable norms and assumed recipient or text type and interrelates atomistic, hol-atomistic and holistic levels or text perspectives.

In the analysis we will start from the assumption that in order to become socially relevant any meaning must be objectified in a way that can be understood by the actors. Its objectivation and its understanding constitute the basic aspect of communication and meaningfulness.

⁵ For a detailed analysis see Trappes-Lomax (2004).

Gerzymisch-Arbogast's perspective provides for a structured procedure beginning with a bottom-up description of the source text, considering the target text purpose and its correlation with the knowledge systems mirrored by the domain-specific discourse of both source and target text.

The translators' linguistic choices are examined against the available language and cultural resources, the purpose of the communication and the assumed recipient; in order to trace creative problem-solving in the transfer and reformulation phase we will look for original, unprecedented, or unconventional products in the target text that depart from familiar, established, predefined, and fully predictable outcome but can be objectified and are meaningful to the actors (Langlotz 2016).

5. The translation of Common Law precedent into Modern Greek (Republic of Cyprus)

We will study the translation of quotations in a Cypriot court decision, where the judges quote common law precedent cases and excerpts from legal literature. They translate the passages of interest from English into Modern Greek⁶.

This text was chosen because the legal professionals translate it themselves and we can assume safely that they are novices to translation without any relevant training. This information is of importance, since thus one can be sure that the solutions the translators came up with are novel for them as individuals – 'new' being an essential attribute of any creative solution⁷. The Republic of Cyprus took over Common Law from Britain in 1935⁸. The introduction of the Common Law to Cyprus meant that British case law would be applied by Cypriot courts. In order to overcome the difficulties that could arise from the introduction of case law to Cyprus, the British codified certain areas of the common law (Frantzeskakis, Evrigenis, Simeonidis 1978: 345-482). In 1959 the Law of Civil Wrongs was codified. After gaining the independence in 1963 the native languages of the major communities (Greek and Turkish) living on the island became the official languages of the Republic of Cyprus. Up to that time, English had been the language of the judiciary.

The legislation of the Republic of Cyprus was drafted in Britain in English by non-Cypriots (most probably) ignorant of the culture of the people in Cyprus and having a British reality in mind. Its effect on a culture different from that of Britain combined with its remoteness from local customs was deemed

⁶ The main body of the court decision is written in Modern Greek.

⁷ The relationship of creativity and newness is explained in Boden (1998).

⁸ Neocleus provides a comprehensive introduction to the law in Cyprus as well as a detailed historical account in English. See further Neocleus (2000).

to create a legal conflict. What is more, the law of the Republic of Cyprus had been taught neither in Cyprus nor in Greece, or in Britain; a Law School was established at the University of Cyprus just a decade ago.

According to the report published in 1992 by the Office of the Law Commissioner, which translated and revised the laws, any incongruences were removed and the translated laws were adapted to the provisions of the Constitution⁹. The translators were forced to translate into a non-existent legal language; the codified English Common Law texts were translated into a culture void of a linguistic mechanism and created a new legal language fit to communicate Cypriot Common Law¹⁰.

The text under scrutiny is a court decision, where the judges quote English common law precedent cases and translate the passages of interest themselves into Modern Greek. We scrutinized the case *Republic of Cyprus versus Michalaki Pani*¹¹. The judges were confronted with the English common law discourse of the precedent cases, other Common Law Acts, and literature, which had to be transferred into the Modern Greek common law discourse used in the Republic of Cyprus. The translated passages have been integrated into the text of the court decision.

Interestingly, the judges marked the translated excerpts either as “free translation” or as “translation”. This allows us:

- a. to establish that the translators analyzed the source texts and their discourse before translating them with a different purpose in mind, and
- b. to classify the translated excerpts into two categories for our study.

First, we will examine the translated quotations described as “translation”.

The analysis showed that the judges had rendered a number of the English common law terms in the translation of an excerpt from the Criminal Evidence Act 1898 by deviating from the laws in force in the Republic of Cyprus. For example, the term *hearsay* became *εξ ακοής* (from hearing) instead of *φημολογία*, which is the term used in the Cypriot law of civil wrongs.

The translation of the quotation is a linear reproduction mirroring exactly the wording of the English language source quotation: the judges did not deviate from the source text structure which leads to a symmetrical transfer of the source text structures into the target system:

⁹ Service for the Revision and Consolidation of Cypriot Legislation. *The revision of the Legislation in Cyprus 1987-1992* (YAEKN/Nicosia 1992) 326.

¹⁰ For a detailed review of the legal language situation in Cyprus see Vlachopoulos 2008.

¹¹ *Δημοκρατία v. Μιχαλάκη Ευσταθίου Πανή* (available at http://www.cylaw.org/cgi-bin/open.pl?file=apofaseis/aad/meros_2/1999/rep/1999_2_0124.htm&qstring=%F0%E1%ED%E7) (Access: 25.08.2019).

Evidence is hearsay where the purpose of the party adducing it is to prove the truth of some fact asserted

(Murphy and Stockdale 1995)

Μαρτυρία είναι εξ ακοής όπου σκοπός του μέρους που την προσάγει είναι να αποδείξει την αλήθεια κάποιου γεγονότος που τελεί υπό ισχυρισμό.

The Greek translation is void of commas and the sentence structure is unusually complex as for a Greek sentence, which – on the other hand – is not uncommon for English common law discourse.

The same holds true for the following example, where the linear transfer results in an uncommon use of the punctuation and transfer of the wording *an implied assertion* and the impersonal pronoun *one*:

In some cases, there is no question of the applicability of the rule against hearsay because the statement tendered in evidence was not intended to be assertive, and there is no question of its being relied on as an implied assertion. Words are often the equivalent of acts which must be proved if in issue or relevant to the issue: “One asks another to attest a document, or to advance a sum of money, those are not merely words, but acts.” (Shilling v. Accidental Death Insurance Co. [1858] 1 F. & F., 116 at p. 120, per Erle, J.). The speaking of such words may always be proved by a witness who heard them if they are relevant or in issue and they may conveniently be described as “operative” words.

“Σε μερικές περιπτώσεις, δεν τίθεται ζήτημα εφαρμογής του κανόνα αποκλεισμού εξ ακοής μαρτυρίας γιατί η προσφερόμενη σε μαρτυρία δήλωση δεν σκοπούσε σε ισχυρισμό για γεγονός, και ούτε τίθεται θέμα να θεωρηθεί σκοπούσα ως ανωτέρω, εξυπακουόμενα. Λέξεις είναι συχνά ισοδύναμες με πράξεις που πρέπει να αποδειχθούν εάν είναι επίδικες ή σχετικές με το επίδικο θέμα: “Ενας ζητά από κάποιο να υπογράψει ως μάρτυρας, ή να του δώσει ένα ποσό χρημάτων, αυτές δεν είναι απλές λέξεις, αλλά ενέργειες”. Η εκφώνηση αυτών των λέξεων μπορεί πάντοτε να αποδεικνύεται από μάρτυρα που τις άκουσε αν αυτές είναι σχετικές ή επίδικες και μπορεί κατάλληλα να περιγραφούν ως “ενεργές” λέξεις”.

In the first sentence the use of the comma is unusual for Modern Greek but the translators retained it without any obvious grammatical reason. Furthermore, the use of the participle *εξυπακουόμενα* as a translation of *implied assertion* is uncommon and the use of these participles is extremely rare (even) in Modern Greek (legal) usage; alternatively and stylistically more appropriate,

the Greek reader would expect a relative clause. Moreover, the translation of the pronoun *One* as *Ένας* is also uncommon. Greek legal discourse would favor the passive voice.

In the following quote the judges translated again by mirroring the source text structure:

A question of hearsay only arises when the words are spoken 'testimonially' i.e. as establishing some fact narrated by the words.

Θέμα εξ ακοής μαρτυρίας εγείρεται μόνο όταν λέξεις ομιλούνται 'μαρτυρικά', δηλ. ως αποδεικνύουσες κάποιο γεγονός που περιγράφεται από τις λέξεις.

Especially the use of the participles *αποδεικνύουσες* for establishing is uncommon for Modern Greek usage. In Modern Greek a relative clause would be favored over an archaic participle.

On the other hand, in the quotation, whose translation is rendered into Greek and marked as "free translation" we observed the following:

Again, as my noble and learned friends, Lord Ackner and Lord Oliver of Aylmerton, point out, the recent decision of your Lordships' House in Reg. v. Blastland [1986] A.C. 41 clearly affirms the proposition that evidence of words spoken by a person not called as a witness which are said to assert a relevant fact by necessary implication are inadmissible as hearsay just as evidence of an express statement made by the speaker asserting the same fact would be.

Και πάλιν, όπως οι ευγενείς και ευπαιδευτοί φίλοι μου, ο Λόρδος Ackner και ο Λόρδος Oliver του Aylmerton, υποδεικνύουν, η πρόσφατη απόφαση της Βουλής των Λόρδων στη **Reg. v. Blastland** [1986] A.C. 41 σαφώς επιβεβαιώνει την πρόταση ότι μαρτυρία για τα όσα λέγονται από πρόσωπο, το οποίο δεν καλείται ως μάρτυρας, τα οποία, όπως λέγεται, βεβαιώνουν ένα σχετικό γεγονός, είναι απαράδεκτα, για το λόγο ότι συνιστούν εξ ακοής μαρτυρία, κατά τον ίδιο τρόπο που θα συνιστούσε εξ ακοής μαρτυρία ρητή δήλωση από το πρόσωπο που προέβη σ' αυτή, με την οποία θα βεβαιώνε το ίδιο γεγονός.

Interestingly, in the case the judges used the descriptor "free translation" they did not adhere to the structure of the source text as they did in the cases marked as "translation". The target text version is stylistically compatible to Modern Greek usage: The participle in the English language excerpt (*that evidence of words spoken by a person not called as a witness*) was rendered as a relative clause (*για τα όσα λέγονται από πρόσωπο, το οποίο δεν καλείται ως μάρτυρας*) making use of a referential structure (*το οποίο*) commonly used in Modern Greek legal usage.

Moreover, the next sentence (*which are said to assert a relevant fact by necessary implication are inadmissible as hearsay*), is also rendered with relative clauses (*τα οποία, όπως λέγεται, βεβαιώνουν ένα σχετικό γεγονός, είναι απαράδεκτα, για το λόγο ότι συνιστούν εξ ακοής μαρτυρία,*) and not by participles as in the first two quotations described as “translation”.

6. Was creativity involved? Discussion of the findings and conclusions

In translation, the source text and target text relationship is crucial. For Robinson (2016: 282) the translator employs two ways of linguistic creativity, both connecting a source and a target text. First, the translator transforms the source text into the target text giving thus birth to an entirely new text; secondly, the impossibility to find exact equivalence between languages and cultures means that the target text will never convey the same meaning or have the same impact as the source text. Hence, the very fact that the translator is not the source text author implies that the target text will reflect the translator’s personal interpretive idiosyncrasies.

The translators worked on all levels described above and produced novel material on the basis of available information and knowledge that was managed purposefully to yield a meaningful and significant outcome as proposed by Urban (1990) and Langlotz (2016).

The three judges who translated the English language common law material into Modern Greek in the frame of the legal system of the Republic of Cyprus relay great importance to the source text and target text relationship. The translators used qualitative descriptors as an instrument¹². First, so as to communicate to the recipient how they regard the relationship of the source text and the translations of the quotations (i.e. either as “translation” or as “free translation”, unfortunately, without any further explanation; and secondly, to communicate to the recipients that the translational approach has been purposeful and meaningful.

In the cases marked as “translation” they “created” an uncommon, yet transparent, target language structure. Their linguistic choices when examined against available language and cultural resources are uncommon, their fidelity to the source text structure and the particular descriptor indicate transparency as far as the rendering of the source text meaning and structure is concerned.

¹² The examined text is a rare sample of legal text, where the source and target version are juxtaposed and the translators provide any kind of rationale for their choices.

In the case marked as “free translation” the translators seem to be confident that either an alternative third party interpretation is of no importance or that it is impossible to construe the source text wording differently. The translators, in our case three Cypriot judges, worked on both levels of creative problem-solving put forward by Robinson (2016). They not only created a new linguistic and cultural entity appreciated by the recipient, but also, on the more complex level, they tackled the cultural discrepancies by bending the source system’s discourse so as to prevent a different third party interpretation. Most importantly, the qualitative descriptors used provide ample evidence that the translators performed a source text analysis and were aware of alternative solutions in the target discourse. They made intelligent choices appreciating the system-inherent, knowledge-bearing discourse particularities, their interplay within the involved systems and chose accordingly against the available language and cultural resources.

Both the linear transfer of the syntax into the target system and the linear translation of the English common law terminology into Greek using vocabulary of a non-terminological nature are new linguistic items created – assumably - under the pressure to communicate both purposefully and meaningfully to shape a particular legal outcome.

The availability and correct use of information filtered through the interpretive idiosyncrasies generated creative problem-solving procedures, which resulted in appropriate translation products.

These translations show that the servants of the law, who have the reputation to adhere to proven language patterns, are perfectly aware of discourse particularities and that they do not hesitate to use language purposefully. The translators appreciated the source system discourse and also revealed sensitivity for the target discourse’s system inherence but used its dynamics to ensure a certain legal outcome.

The text we examined has revealed numerous facets regarding the creative problem-solving behind choices the legal translator can make; we realize that the range of the presented project is limited and thus further research into the creativity of the (legal) translator has to be encouraged. Surely, other empirical studies looking into statistical data from corpora, neurophysiological, psycholinguistic and psychological approaches of larger numbers of translators will shed more light on the creative problem-solving in legal translation.

A better understanding of how communicative idiosyncrasies and envisaged legal outcome interact with the awareness of discourse are crucial for assessing translated legal texts and could prove invaluable for the training of translators.

BIBLIOGRAPHY

- Arntz, R. (2010) "Juristisches Übersetzen zwischen Sprachvergleich und Rechtsvergleich". *Lebende Sprachen* 1(2010), 17-30.
- Boden, M.A. (1998) "What is creativity?", in: Mithen, S. (1998) *Creativity in Human Evolution and Prehistory*. New York: Routledge, 15-43.
- Cho, S. (2006) "Translator's creativity found in the process of Japanese-Korean translation". *Meta* 51(2), 378-388.
- Dogoriti, E. and Vyzas, Th. (2015) *LSP and specialised translation*. Athens: Dionicos (in Greek).
- Frantzeskakis, F., Evrigenis, D. and Simeonidis, S. (1978) *Comparative law*. Thessaloniki.
- Funke, J. (2000) "Psychologie der Kreativität". http://psydok.sulb.uni-saarland.de/volltexte/2003/22/pdf/Funke_2000_Kreativitaet.pdf (Access: 25.03.2012).
- Gerzymisch-Arbogast, H. (2008) "Fundamentals of LSP Translation", in: Gerzymisch-Arbogast, H., Budin, G. and Hofer, G. (eds), in: *LSP Translation Scenarios–MuTra Journal*, 2 <http://www.translationconcepts.org/journals.htm> (Access: 25.07.2019).
- Jaworski, A. and Coupland, N. (1999) *The discourse reader*. London: Routledge.
- Jones, R.H. (2016) *The Routledge handbook of language and creativity*. Oxon: Routledge.
- Kusssmaul, P. (2000) *Kreatives Übersetzen*. Tübingen: Stauffenburg.
- Langlotz, A. (2016) "Language, creativity and cognition", in: Jones, R.H. (ed.) *The Routledge handbook of language and creativity*. Oxon: Routledge, 40-61.
- Loffredo, E. and Perteghella, M. (2006) *Translation and Creativity. Perspectives on Creative Writing and Translation Studies*. Continuum: New York.
- Mackenzie, R. (1998) "Creative Problem-Solving and Translator Training", in: *Translator's Strategies and Creativity*, Selected papers from the 9TH International Conference on Translation and Interpreting, Prague, September 1995 in honor of JIRÍ Levy' and Anton Popovič. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 201-206.
- Murphy, P. and Stockdale, E. (1995) *Blackstone's Criminal Practice*. London: Blackstone Press.
- Neocleus, A. & Co. (2000) *Introduction to Cyprus Law*. New York: Yorkhill Law Publishing.
- Nida, E.A. and Taber, C.R. (1969) *The theory and practice of translation*. Leiden: E.J. Brill.
- Pommer, S. (2008) "No creativity in legal translation?". *Babel* 54/4, 355–368.
- Republic of Cyprus. (1959) *Civil Wrongs*. Nicosia.
- Robinson, D (2016) "Creativity and Translation", in: Jones, R.H. (ed.) *The Routledge handbook of language and creativity*. Oxon: Routledge, 278-290.
- Rogers, M. (2011) "LSP Translation and Creativity". *SYNAPS – A Journal of Professional Communication* 26, 42-47.
- Šarčević, S. (1998) "Creativity in legal translation: how much is too much", in: Chesterman, A., Salvador, N.G.S., Gambier, Y. (eds) *Translation in context*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 281-292.

-
- Service for the Revision and Consolidation of Cypriot Legislation (YAEKN).1992. *The Revision of the Legislation in Cyprus 1987-1992*. Nicosia (in Greek).
- Sternberg, R.J. (2006) "Creating a vision of creativity: the first 25 years". *Psychology of Aesthetics, Creativity and the Arts*, 8(1), 2-12.
- Sternberg, R.J. and Lubart, T. (1996) "Investing in creativity". *American Psychologist*, 51(7), 677-688.
- Stolze, R. (2003) *Hermeneutik und Translation*. Tübingen: Gunter Narr Verlag.
- Trappes-Lomax, H. (2004) "Discourse Analysis", in: Davies, A. and Elder, C (eds) *Handbook of Applied Linguistics*. Oxford: Blackwell, 133-164.
- Urban, K. (1990) "Recent trends in creativity research and theory in Western Europe". *High Ability Studies*, 1(1), 99-113.
- Vlachopoulos, S. (2004) "Translating the Untranslatable? The impact of cultural constraints on the translation of legal texts", in: Gibbons, J. (ed.) *Language in the Law*. New Delhi: Longman Orient, 100-115.
- Vlachopoulos, S. (2008) "Translating into a new LSP. The translation of laws in the Republic of Cyprus". *Target*, 20, 103-114.
- Wilss, W. (1988) *Kognition und Übersetzen*. Tübingen: Niemeyer.

Dr. Stefanos Vlachopoulos is Professor of Interlingual Communication at the Department of Translation and Interpreting, University of Ioannina in Greece. He holds a BA in Translation, a BA in Interpreting and a Doctorate in legal translation. His main areas of expertise are domain-specific communication (legal and business), legal translation, legal and public service interpreting, lexicography and curriculum development.

Albert Guziak

Uniwersytet Warszawski

Zarys struktury sądownictwa powszechnego w Polsce i w Niemczech wraz z terminologią dla tłumaczy

Streszczenie

Niniejszy artykuł przedstawia zarys struktury sądów powszechnych w Polsce oraz w Niemczech. Wiedza na temat funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości oraz znajomość pojęć z tego zakresu odgrywa niebagatelną rolę, szczególnie w tłumaczeniu uwierzytelnionym; wiedza ta jest ważna dla aktywnych tłumaczy oraz adeptów przekładu prawnego, która pozwoli uniknąć nieporozumień w zakresie stosowania właściwych ekwiwalentów. Polskie prawodawstwo (również w dziedzinie sądownictwa oraz procedury sądowej) oparte jest w dużej mierze na wzorcach niemieckich, jednakże z racji odrębności ustrojowej w zakresie terytorialnym między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec istnieje duże prawdopodobieństwo niezastosowania odpowiednich pojęć. Różnice te omówione zostały we wprowadzeniu do niniejszego artykułu, dwie kolejne części skupiają się na przedstawieniu struktury sądownictwa powszechnego w obu krajach, w części trzeciej znajduje się zestawienie problematycznych pojęć oraz terminologii wraz z ich tłumaczeniem na dany język, natomiast ostatnia część artykułu podsumowuje zarysowaną problematykę.

Słowa kluczowe: Federacja, język prawa, Niemcy, państwo unitarne, Polska, praktyka tłumaczeniowa, sądownictwo powszechne

1. Wprowadzenie

Omawiając strukturę sądownictwa powszechnego jako jednego z filarów całego wymiaru sprawiedliwości zarówno w Polsce, jak i w Niemczech, należy wyjść od istotnej różnicy ustrojowej państwa ze względu na zakres terytorialny władzy, jaka charakteryzuje omawiane kraje. Republika Federalna Niemiec jest krajem federalnym składającym się z mniejszych podmiotów – landów, w których (w największym uproszczeniu) obowiązuje inne prawo. Ta jedna z naczel-

nych zasad ustrojowych zapisana jest wprost w niemieckiej ustawie zasadniczej (Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland), w której art. 20 § 1 czytamy: *Die Bundesrepublik Deutschland ist ein demokratischer und sozialer Bundesstaat*¹ - (pol. Republika Federalna Niemiec jest demokratycznym oraz socjalnym państwem federalnym). W praktyce część kompetencji należy do organów podmiotów składowych, natomiast część przekazana jest związkowi (Bund). Z sytuacji tej wynika zróżnicowanie systemu prawnego oraz ogólnej organizacji w obrębie federacji; w rzeczywistości jednak wiele obszarów prawa wykazuje jednolitość lub znaczące podobieństwa. Federalna struktura ustrojowa Niemiec ma jednakże swoje przełożenie na to, jak skonstruowany jest ogół wymiaru sprawiedliwości, implikuje ponadto złożoność pojęciową w przypadku przekładania ich na język polski, co tłumacze muszą uwzględnić w swej praktyce. Polska jest bowiem przykładem państwa jednolitego, inaczej unitarnego, gdzie wszystkie jednostki terytorialne wchodzące w jego skład są dokładnie tak samo zorganizowane i podporządkowane tym samym instytucjom i jednemu prawodawstwu. Zasada ta wynika również wprost z polskiej Konstytucji z 1997 r., art. 3 mówi: *Rzeczpospolita Polska jest państwem jednolitym*². Zarówno Polska, jak i Niemcy są jednakże demokratycznymi państwami prawa, przynajmniej w perspektywie konstytucyjnej z takimi przymiotami jak: trójpodział władzy (na ustawodawczą, wykonawczą oraz sądowniczą) oraz niezależnością wymiaru sprawiedliwości. I właśnie te atrybuty państwa prawa stanowią punkt wyjścia dla dalszego opisu sądownictwa powszechnego w obu krajach.

Władza sądownicza, zarówno w Polsce jak i w Niemczech, składa się z wyspecjalizowanych organów powołanych do wymierzania sprawiedliwości oraz orzekania w sprawach należących do różnych dziedzin życia społecznego (rozstrzygania konfliktów i sporów prawnych). Rozstrzyganie spraw spornych należy do sądów i trybunałów, wydających swe orzeczenia w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej czy jak w Niemczech (i tutaj natrafiamy na pierwszą istotną różnicę wynikającą z wcześniejszych wywodów) *im Namen des Volkes* jako w „imieniu narodu” – cały nagłówek w rubrum, oparty na niemieckim prawie cywilnym procesowym (*Zivilprozessordnung*) brzmi: *im Namen des Volkes ergeht folgendes Urteil*³, gdzie dla zachowania jednej, wspólnej państwowości,

¹ Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland, <https://www.gesetze-im-internet.de/gg/GG.pdf>, (dostęp: 10.09.2019).

² Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. poz. 483 ze sprost. i zm.), <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970780483/U/D19970483Lj.pdf>, (dostęp: 10.09.2019).

³ Zivilprozessordnung, Form der Urteilsverkündung, <https://www.gesetze-im-internet.de/zpo/311.html>, (dostęp: 10.09.2019).

i dając prymat prawu federalnemu (od wyroków sądów krajowych – danych landów – przysługuje stronom odwołanie do sądów federalnych, dokładniej na ten temat w dalszej części artykułu) zdecydowano się stosować takie sformułowanie. Wymiar sprawiedliwości, co tyczy się jednocześnie obu krajów, tworzą niezależne sądy. Niezawisłość sądownictwa traktowana jest jako jedna z naczelných zasad konstytucyjnych państwa i została sprecyzowana w normach rangi ustawowej.

2. Sądownictwo powszechne w Polsce

Ustawa zasadnicza reguluje pozycję sądów powszechnych jako tych organów władzy sądowniczej, którym przede wszystkim powierzono sprawowanie wymiaru sprawiedliwości. W art. 177 Konstytucji RP ustawodawca stanowi, że *sądy powszechne sprawują wymiar sprawiedliwości we wszystkich sprawach, z wyjątkiem spraw ustawowo zastrzeżonych dla właściwości innych sądów*⁴. Dodatkowo prawodawca zapisał również, że sądy powszechne wykonują zadania z zakresu ochrony prawnej, powierzone w drodze ustaw. Szczegółowe uregulowanie pozycji ustrojowej, organizacji i funkcjonowania sądów powszechnych znalazło swój wyraz w ustawie z 27.07.2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. 2001 Nr 98, poz. 1070 ze zm.), w świetle której, oraz zgodnie z Konstytucją, sądami powszechnymi w Polsce są: sądy rejonowe, sądy okręgowe i sądy apelacyjne oraz (w części kompetencji) Sąd Najwyższy jako naczelný organ sądowniczy w Polsce. Sądy wydają wyroki w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej. Sądy powszechne podlegają zwierzchniemu nadzorowi – w zakresie orzekania nadzór taki sprawuje Sąd Najwyższy, a nad działalnością administracyjną sądów czuwa Minister Sprawiedliwości. On także – w drodze rozporządzenia oraz po zasięgnięciu opinii Krajowej Rady Sądownictwa – tworzy i znosi oraz ustala siedziby oraz obszar właściwości sądów powszechnych. W tym samym trybie Minister Sprawiedliwości może także tworzyć i znosić poza siedzibami sądów rejonowych – wydziały zamiejscowe, sądy grodzkie oraz w sądach okręgowych – ośrodki zamiejscowe i wydziały zamiejscowe.

Ustawa – Prawo o ustroju sądów powszechnych stanowi, że sąd rejonowy tworzony jest dla jednej lub większej liczby gmin, zaś w uzasadnionych przypadkach może być utworzony więcej niż jeden sąd rejonowy w obrębie tej samej gminy. Natomiast sąd okręgowy tworzy się dla obszaru właściwości co najmniej

⁴ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. nr 78 poz. 483 ze sprost. i zm.), <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970780483/U/D19970483Lj.pdf>, (dostęp: 12.09.2019).

dwóch sądów rejonowych, a sąd apelacyjny dla obszarów apelacji co najmniej dwóch sądów okręgowych. Zgodnie z ustawą sąd rejonowy, którego organami są prezes sądu i dyrektor sądu, dzieli się na wydziały: cywilny – do spraw z zakresu prawa cywilnego; karny – do spraw z zakresu prawa karnego, w tym do spraw o wykroczenia rozpoznawanych w II instancji; rodzinny i nieletnich (sąd rodzinny) – do spraw z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego; pracy (sąd pracy) – do spraw z zakresu prawa pracy oraz ksiąg wieczystych – do prowadzenia ksiąg wieczystych, a także innych spraw cywilnych z zakresu postępowania wieczystoksięgowego. W sądach rejonowych mogą być tworzone (w ich siedzibie lub poza siedzibą) sądy grodzkie jako wydziały zamiejscowe sądów rejonowych. Sądy grodzkie zastąpiły kolegia do spraw wykroczeń, te ostatnie zostały przekształcone w sądy grodzkie w 2001 r. Im powierza się rozpoznawanie m.in. spraw: o wykroczenia w I instancji, wykroczenia skarbowe, a także przestępstwa ścigane z oskarżenia prywatnego, pozostałe przestępstwa podlegające rozpoznaniu w postępowaniu przyspieszonym oraz w postępowaniu uproszczonym (Serafin, Szmulik 2010: 34).

Zgodnie z ustawą – Prawo o ustroju sądów powszechnych sądy okręgowe, którego organami są: prezes sądu, kolegium sądu oraz dyrektor sądu, dzielą się na wydziały: cywilny – do rozpoznawania w I instancji spraw cywilnych i rodzinnych oraz do rozpoznawania w II instancji spraw cywilnych oraz spraw należących do właściwości sądów rodzinnych; wydział karny – do spraw z zakresu prawa karnego w I i w II instancji oraz do spraw zgodności z prawdą oświadczeń lustracyjnych w I instancji; wydział penitencjarny i nadzoru nad wykonywaniem orzeczeń karnych – do spraw penitencjarnych i nadzoru nad sądowym postępowaniem wykonawczym z zakresu prawa karnego; wydział pracy (sąd pracy) – do spraw z zakresu prawa pracy; wydział ubezpieczeń społecznych (sąd ubezpieczeń społecznych) – do spraw z zakresu ubezpieczeń społecznych oraz wydział gospodarczy – do spraw gospodarczych.

Sądy apelacyjne, których organami są: prezes sądu, kolegium sądu oraz dyrektor sądu, są podzielone na następujące wydziały: cywilny – do rozpoznawania w II instancji spraw z zakresu prawa cywilnego (tych które były uprzednio rozpoznawane przez sądy okręgowe w I instancji), gospodarczego oraz rodzinnego i opiekuńczego; wydział karny – do rozpoznawania w II instancji spraw z zakresu prawa karnego oraz spraw zgodności z prawdą oświadczeń lustracyjnych oraz wydział pracy i ubezpieczeń społecznych – do rozpoznawanych w II instancji spraw z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych.

Na najwyższym szczeblu struktury sądownictwa w Polsce znajduje się Sąd Najwyższy. Nie jest on organem sądownictwa powszechnego i działa bezpośrednio w oparciu o przepisy konstytucyjne i przepisy ustawy o Sądzie Najwyż-

szym, niemniej jednak sprawuje on nadzór nad działalnością sądów powszechnych i wojskowych w zakresie orzekania – jest to tzw. nadzór judykacyjny (art. 183 ust. 1 Konstytucji). Jako najwyższy organ odwoławczy w sądownictwie powszechnym rozpoznaje on skargi nadzwyczajne oraz kasacje. Na czele Sądu Najwyższego stoi Pierwszy Prezes SN, dalej Prezesi poszczególnych izb (w zależności od rozpoznawanych środków odwoławczych): Izby Cywilnej, Izby Karnej, Izby Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych (do rozpoznawania między innymi skargi nadzwyczajnej; Izba ta oraz środek odwoławczy zostały wprowadzone na mocy nowelizacji ustawy o Sądzie Najwyższym z 2018 r.) oraz Izby Dyscyplinarnej (wprowadzonej również na mocy wspomnianej nowelizacji), a także Zgromadzenie Ogólne SN. Sąd Najwyższy posiada znacznie szersze oraz równie istotne dla porządku prawnego kompetencje niż te wcześniej opisane, jednak nie pozostają one w bezpośrednim związku z organizacją sądownictwa powszechnego. Prawodawca zapisał, że w zależności od potrzeb w sądach mogą być tworzone wydziały inne niż wyżej wymienione z uwzględnieniem rodzaju i liczby spraw wpływających do sądu, liczby sędziów i ilości sądów w obszarze właściwości, a także dla zapewnienia prawidłowego wykonania czynności nadzorczych. Tworzy je i znosi Minister Sprawiedliwości w drodze zarządzenia (Serafin, Szmulik 2010: 38).

Z uwagi na instancyjną strukturę sądownictwa powszechnego kilka słów należy wspomnieć na temat specyfiki postępowania przed sądami. Art. 78 Konstytucji RP z 1997 r. mówi, iż *każda ze stron postępowania ma prawo do zaskarżenia orzeczeń i decyzji wydanych w I instancji*⁵. Postępowanie odwoławcze stanowi element demokratycznego państwa prawa. Można wyróżnić dwa podstawowe kategorie środków odwoławczych w Polsce: kasację oraz apelację. Kontroli kasacyjnej podlegają wyłącznie ustalenia prawne. Sąd kasacyjny nie prowadzi postępowania dowodowego i opiera się na ustaleniach sądu I instancji. Sąd wyższej instancji nie orzeka co do istoty sprawy, a wyłącznie uchyla zaskarżone orzeczenie (łacińskie *cassatio* oznacza „zniszczenie”, „zmianę”) i przekazuje sprawę sądowi niższej instancji do ponownego rozpoznania (Morawski 2001: 201). Postępowanie apelacyjne obejmuje natomiast również ustalenia faktyczne i prawne. Postępowanie apelacyjne stanowi powtórzenie postępowania przed sądem niższej instancji, obejmuje ono również prowadzenie postępowania dowodowego. Sądy apelacyjne orzekają co do istoty sprawy. Omawiając dokładniej charakterystykę środków odwoławczych w polskim prawodawstwie,

⁵ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. nr 78 poz. 483 ze sprost. i zm.), <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970780483/U/D19970483Lj.pdf>, (dostęp: 12.09.2019).

należy dokonać rozgraniczenia pomiędzy postępowaniem cywilnym a karnym. W sprawach cywilnych zwykłymi środkami odwoławczymi są apelacja i zażalenie. Apelacja służy jako odwołanie od orzeczeń sądów I instancji, natomiast zażalenie stanowi środek odwoławczy, który wnosi się na postanowienia sądu I instancji kończące postępowanie w sprawie oraz na postanowienia sądu I instancji i zarządzenia przewodniczącego wymienione w art. 394 Kodeksu postępowania cywilnego (Muras 2017: 258). Apelację od wyroków sądu rejonowego rozpoznaje sąd okręgowy, a od wyroku sądu okręgowego jako sąd I instancji – sąd apelacyjny. Wśród nadzwyczajnych środków odwoławczych na gruncie prawa cywilnego wyróżnia się: skargę kasacyjną, wznowienie postępowania oraz skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. W sprawach karnych z kolei zwykłymi środkami odwoławczymi są również apelacja oraz zażalenie lub sprzeciw, natomiast nadzwyczajne środki odwoławcze to kasacja, skarga na wyrok sądu odwoławczego oraz wznowienie postępowania. Co się tyczy apelacji w postępowaniu karnym, to droga prawna jest analogiczna do tej w sprawach cywilnych. Wznowienie postępowania mieści się w kompetencji sądów okręgowych i apelacyjnych, natomiast kasacje rozpoznaje Sąd Najwyższy (dotyczy to również spraw cywilnych).

3. Struktura sądów powszechnych w Niemczech

Z uwagi na federalny ustrój Republiki Federalnej Niemiec należy w pierwszym rzędzie wskazać podstawową zasadę konstytucyjną regulującą całokształt tamtejszego wymiaru sprawiedliwości. Art. 95 ust. 1 Ustawy Zasadniczej Republiki Federalnej Niemiec (*Grundgesetz*) przewiduje powołanie następujących pięciu sądów federalnych działających jako sądy najwyższe poszczególnych pionów niemieckiego sądownictwa: *Bundesgerichtshof* (Trybunału Federalnego), *Bundesverwaltungsgericht* (Federalnego Sądu Administracyjnego), *Bundesfinanzhof* (Federalnego Trybunału Obrachunkowego), *Bundesarbeitsgericht* (Federalnego Sądu Pracy) oraz *Bundessozialgericht* (Federalnego Sądu Socjalnego). Z powyższej regulacji wynika, iż Ustawa Zasadnicza pośrednio przewiduje istnienie pięciu pionów sądownictwa zarówno na poziomie federacji (sądy najwyższe – *oberste Gerichtshöfe*), jak również na poziomie krajów związkowych.

Zgodnie z § 12 niemieckiej ustawy Prawo o ustroju sądów (*Gerichtsverfassungsgesetz* – GVG) sądownictwo powszechne jest w Niemczech sprawowane przez następujące sądy: *Amtsgerichte* (sądy rejonowe – por. Okońska (2017: 3) – więcej na temat ekwiwalentu w języku polskim w następnej części artykułu), sądy krajowe (*Landgerichte*), wyższe sądy krajowe (*Oberlandesgerichte*), Trybunał Federalny (*Bundesgerichtshof* – BGH jako najwyższy sąd

federalny w strukturze sądownictwa powszechnego). Z § 12 Prawa o ustroju sądów wynika, iż co do zasady jedynie wymienione w tym przepisie sądy sprawują wymiar sprawiedliwości w ramach sądownictwa powszechnego (*ordentliche Gerichtsbarkeit*). Tym samym przekazanie zadań dotyczących wymiaru sprawiedliwości w sprawach cywilnych innym sądom lub organom jest niedopuszczalne.

Struktura niemieckiego sądownictwa powszechnego przewiduje cztery poziomy. Sądy rejonowe, sądy krajowe oraz wyższe sądy krajowe stanowią organy krajów związkowych, natomiast sądy federalne (w tym Trybunał Federalny - *Bundesgerichtshof*) są organami federacji (*Bund*) (Okońska 2017: 4).

Inaczej niż w strukturze polskiego sądownictwa powszechnego, art. 101 ust. 2 Ustawy Zasadniczej oraz § 13 Prawo o ustroju sądów dopuszczają istnienie szczególnych sądów cywilnych, tj. utworzonych na mocy ustawy sądów powszechnych orzekających wyłącznie w ściśle określonych sprawach cywilnych. Ze względu na bardzo ograniczony zakres ich kompetencji nie naruszają one przepisów regulujących właściwość sądów cywilnych. Do tej kategorii sądów powszechnych należy np.: *Bundespatentgericht* (Federalny Sąd Patentowy) rozpoznający przede wszystkim sprawy sporne dotyczące patentów, znaków towarowych i wzorów użytkowych. Inne jednostki sądownictwa powszechnego określane zwyczajowo w Niemczech jako sądy, w tym sądy handlowe (*Handelsgerichte*), sądy rodzinne (*Familiengerichte*), sądy ds. rolniczych (*Landwirtschaftsgerichte*) czy sądy ds. żeglugi śródlądowej (*Schiffahrtsgerichte*) stanowią właściwie wydziały (*Kammern*) sądów powszechnych, a nie odrębne sądy.

Na czele sądów powszechnych (*Amtsgerichte*, *Landgerichte* oraz *Oberlandesgerichte*, a także *Bundesgerichtshof*) w Niemczech stoi prezes sądu (*Präsident*). Sądy podzielone są na wydziały (*Kammern*) – w przypadku *Amtsgerichte* oraz *Landgerichte* są to wydział cywilny i karny (*Zivil- und Strafkammer*) oraz izby (*Senate*) – w przypadku *Oberlandesgerichte* oraz *Bundesgerichtshof* – odpowiednio izby cywilne oraz karne (*Zivil- und Strafsenate*). Przewodniczący danych wydziałów tworzą tzw. *Präsidium* (odpowiednik polskiego kolegium), w skład których wchodzi także sędziowie składów orzekających (*Richter der Spruchkörper*). Zgodnie z § 13 niemieckiej ustawy Prawo o ustroju sądów (GVG)

sądownictwo powszechne obejmuje sprawy cywilne (w tym sprawy rodzinne i postępowania niesporne) oraz sprawy karne (Okońska 2017: 3). Wszystkie sprawy cywilne i karne w znaczeniu materialnym są rozpoznawane w pierwszej instancji przez sądy powszechne (Okońska 2017: 19).

Sądy rejonowe (*Amtsgerichte*) rozpoznają sprawy cywilne jedynie w I instancji. Do właściwości rzeczowej sądów rejonowych w sprawach cywilnych należą postępowania, w których wartość przedmiotu sporu nie przekracza 5000 euro oraz – niezależnie od wartości przedmiotu sporu – inne spory wskazane w ustawie, przede wszystkim spory dotyczące roszczeń ze stosunku najmu lokali mieszkalnych oraz postępowania upominawcze (§ 23 GVG). Ponadto sądy rejonowe są właściwe w sprawach rodzinnych oraz – z zastrzeżeniem odmiennych regulacji – w postępowaniu niespornym (§ 23a ust. 1 GVG). W sprawach karnych sądy rejonowe orzekają m.in. jako sądy I instancji co do wszystkich przestępstw zagrożonych karą pozbawienia wolności do 4 lat – zgodnie z kodeksem karnym (*Strafgesetzbuch*) z wyjątkiem spraw o umieszczenie oskarżonego w zakładzie leczenia psychiatrycznego. W sprawach karnych z udziałem nieletnich orzekają tzw. *Jugendgerichte* (sądy dla nieletnich) działające przy *Amtsgerichte*.

Sądy krajowe (*Landgerichte*) orzekają w sprawach cywilnych jako sądy zarówno I, jak i II instancji. W I instancji sądy krajowe są właściwe rzeczowo do rozpoznania wszystkich spraw cywilnych, które nie należą do właściwości sądów rejonowych (§ 71 GVG), tj. w szczególności do rozpoznania spraw, w których wartość przedmiotu sporu przekracza 5000 euro. Jako sądy II instancji sądy krajowe rozpoznają apelacje i zażalenia od rozstrzygnięć *Amtsgerichte*, jeżeli nie należą one do kompetencji wyższego sądu krajowego (§ 72 ust. 1 GVG), jak np. w sprawach rodzinnych. W sprawach karnych orzekają co do przestępstw przewidzianych przez *Strafprozessordnung* (kodeks postępowania karnego) oraz jako sądy II instancji od orzeczeń *Amtsgerichte*.

Wyższe sądy krajowe (*Oberlandesgerichte*) w sprawach cywilnych orzekają jedynie w II instancji, rozpoznając apelacje i zażalenia od rozstrzygnięć *Amtsgerichte* w sprawach niespornych oraz od rozstrzygnięć sądów krajowych (§ 119 ust. 1 GVG). W sprawach karnych niemieckie prawo karne (materialne, jak i procesowe) przewidziało wyczerpującą i długą listę przestępstw, co do których wyłączną właściwość mają *Oberlandesgerichte*; są to m.in. zabójstwo, rozbój, wymuszenia czy przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu publicznemu. *Bundesgerichtshof* (Trybunał Federalny bądź Federalny Sąd Najwyższy) rozpoznaje apelacje oraz *Revisionen* (tutaj: odpowiednik kasacji w polskim prawie procesowym) jako środki odwoławcze, ale tylko gdy przewidziane są one przez odpowiednie przepisy prawa cywilnego bądź karnego.

Środkami odwoławczymi (*Rechtsmittel*) przewidzianymi niemieckim prawem w sprawach cywilnych (zgodnie z niemieckim kodeksem postępowania cywilnego: *ZPO- Zivilprozessordnung*) są:

apelacja (*Berufung*), (*Revision*), odpowiadająca skardze kasacyjnej w polskim prawie, zażalenie na niedopuszczenie środka odwoławczego (*Nichtzulassungs-Beschwerde*), natychmiastowe zażalenie (*sofortige Beschwerde*) i zażalenie prawne (*Rechtsbeschwerde*) (por. Dąbrowski 2017: 16-17).

Tok instancji w postępowaniu cywilnym jest co do zasady trójstopniowy i w istocie w każdym postępowaniu otwarty aż do *Revision*. Postępowanie karne jest zasadniczo dwuinstancyjne. W sprawach karnych w przypadku zażalenia wyroku wydanego przez *Amtsgericht* zazwyczaj stosowanym środkiem odwoławczym jest apelacja (*Berufung*) do sądu krajowego (§ 312 Kodeksu postępowania karnego [*Strafprozessordnung*], gdzie apelację rozpoznaje tak zwany „mały wydział karny” (*kleine Strafkammer*). Istnieje możliwość wniesienia kasacji (*Revision*), będącej ograniczonym do kwestii prawnych środkiem odwoławczym od wszystkich wyroków sądów I instancji – zarówno sądu krajowego, jak i wyższego sądu krajowego (§ 333 StPO). Trybunał Federalny jest „instancją kasacyjną” (*Revisionsinstanz*) od wyroków wyższego sądu krajowego i „większych wydziałów” (*Großkammern*) karnych sądu krajowego (§ 135 ust. 1 GVG).

4. Wykaz wybranych pojęć z zakresu sądownictwa powszechnego w Polsce i w Niemczech wraz z ich odpowiednimi ekwiwalentami w języku polskim i niemieckim

Poniższy wykaz stanowi zestawienie pojęć występujących w artykule, jednakże ograniczają się one do problematycznych (z uwagi na ich przekładalność) terminów prawnych z zakresu sądownictwa powszechnego, tzn. takich, które nie posiadają swoich odpowiedników w jednym z omawianych systemów prawnych bądź wykazujących więcej niż jeden ekwiwalent.

Tabela 1. Sądownictwo powszechne w Polsce

PL	DE
apelacja (jako środek odwoławczy)	<i>Berufung</i> f Pl. -en (Kilian, Kilian 2002: 11) (<i>eins der Rechtsmittel</i>), określenie „ <i>Appellation</i> ” nie funkcjonuje już raczej we współczesnym niemieckim języku prawnym i prawniczym, z wyjątkiem niemieckojęzycznej części Szwajcarii ^a
Izba (Sądu Najwyższego)	<i>Kammer</i> Pl. -n (Kilian, Kilian 2002: 108) f (<i>des Obersten Gerichts</i>)
Izba Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych	<i>Kammer für Außerordentliche Kontrolle und Öffentliche Angelegenheiten</i> (własna propozycja tłumaczenia)
kasacja	<i>Kassation</i> f Pl. -en. Termin ten używany jest w niemieckim języku prawnym i prawniczym wyłącznie w odniesieniu do zagranicznych systemów prawnych; odpowiednikiem kasacji na gruncie prawa niemieckiego jest <i>Revision</i> (por. Weber 2017: 746)
kolegium ds. wykroczeń	<i>Kollegium</i> n (Pl. <i>Kollegien</i>) für Ordnungswidrigkeiten (Kilian, Kilian 2002: 121)
sąd apelacyjny	<i>Berufungsgericht</i> n (Tuora-Schwierskott 2013: 264) – nie tłumaczy się go jako <i>Landgericht</i> ani jako <i>Oberlandesgericht</i>
sąd grodzki (jako wydział sądu rejonowego)	<i>Gerichtsabteilung für Ordnungswidrigkeiten</i> (własna propozycja tłumaczenia). Nie istnieje jedno powszechnie przyjęte tłumaczenie tego terminu ^b
Sąd Najwyższy	<i>Das Oberste Gericht</i> (takie określenie funkcjonuje w powszechnym użyciu, nie budzi wątpliwości tłumaczeniowych)
sąd okręgowy	<i>Bezirksgericht</i> n (nie tłumaczmy go jako <i>Landgericht</i> ani jako <i>Oberlandesgericht</i>) ^c
sąd rejonowy	<i>Kreisgericht</i> n ^d – takie określenie występuje w przytoczonym w przypisie niemieckojęzycznym opracowaniu dotyczącym sądownictwa powszechnego w Polsce, jednakże w polskich opracowaniach dotyczących sądownictwa powszechnego w Niemczech oraz polskich opracowaniach słownikowych można spotkać się z określeniem <i>Amtgericht</i> (por. Kilian, Kilian 2002: 319), co prowadzi do niespójności leksykalnej: wybór pozostawia się tłumaczowi
wydział sądu (np. cywilny, karny)	<i>Abteilung</i> n (Pl. -en), np. <i>Abteilung für Zivil-, und Strafsachen</i> . Takie tłumaczenie jest powszechnie przyjęte w polskich opracowaniach słownikowych języka prawniczego. Określenia „ <i>Kammer</i> ” używa się w stosunku do wydziałów sądów niemieckich oraz izb Sądu Najwyższego

^a Por. Duden, słownik języka niemieckiego, wersja online, <https://www.duden.de/rechtschreibung/Appellation>, (dostęp: 14.09.2019).

^b Por. Kubacki A.D. (2007/2008): „Wybrane problemy przekładu niemieckich i polskich dokumentów z zakresu prawa spadkowego”. *Rocznik Przekładoznawczy, Studia nad teorią, praktyką i dydaktyką przekładu*, <https://apcz.umk.pl/czasopisma/index.php/RP/article/view/RP.2008.008>, (dostęp: 14.09.2019).

^c Por. Gerichtsorganisation der Mitgliedstaaten – Polen, https://e-justice.europa.eu/content_judicial_systems_in_member_states-16-pl-de.do?member=1, (dostęp: 14.09.2019).

^d Ibid.

Tabela 2. Sądownictwo powszechne w Niemczech

<i>Amtsgericht</i> n (Pl. -e)	sąd rejonowy ^a - nie jest on w pełni odpowiednikiem polskiego sądu rejonowego, jednakże takie określenie stosowane jest w polskich opracowaniach dotyczących niemieckiego systemu sądownictwa oraz w słownikach (patrz: część 3 nt. struktury sądów powszechnych w Niemczech)
<i>Berufung</i> n (Pl. -en)	apelacja (jako jeden z środków odwoławczych). Odwołanie obejmujące więcej instrumentów prawa procesowego należy przetłumaczyć jako „ <i>Rechtsmittel</i> n (-)” (patrz: komentarz dotyczący „apelacji” w Tabeli 1)
<i>Bund</i> m (ohne Plural)	związek landów/federacja. Takie tłumaczenie jest powszechnie przyjęte w polskich opracowaniach słownikowych języka prawniczego i nie budzi wątpliwości tłumaczeniowych
<i>Bundesgerichtshof</i> m	Trybunał Federalny/Federalny Sąd Najwyższy (patrz: Struktura sądów powszechnych w Niemczech w części 3)
<i>Kammer</i> f (Pl. -n)	wydział/izba sądu (patrz: część 3 Struktura sądów powszechnych w Niemczech)
<i>Landgericht</i> n (Pl. -e)	sąd krajowy – jako jeden z rodzajów sądów powszechnych w Niemczech (patrz: część 3 Struktura sądów powszechnych w Niemczech)
<i>Nichtzulassungsbeschwerde</i> f (Pl.-n)	zażalenie na niedopuszczenie środka odwoławczego: nie istnieje taka instytucja w polskim prawie procesowym (patrz: część 3 Struktura sądów powszechnych w Niemczech)
<i>Oberlandesgericht</i> n (Pl. -e)	wyższy sąd krajowy – jako jeden z rodzajów sądów powszechnych w Niemczech (patrz: część 3 Struktura sądów powszechnych w Niemczech)
<i>Rechtsmittel</i> n (-)	środek odwoławczy (Kilian, Kilian 2002: 213)
<i>Rechtsbeschwerde</i> f (Pl. -n)	zażalenie oparte na zarzucie naruszenia prawa formalnego lub materialnego (Kilian, Kilian 2002: 569)
<i>Revision</i> f (Pl. -en)	kasacja; nie tłumaczymy jako „rewizja”, określenie takie nie funkcjonuje w polskim języku prawnym oraz prawniczym na oznaczenie środka odwoławczego (patrz: komentarz dot. „kasacji” w Tabeli 1)
<i>Senat</i> m (Pl. -e)	izba: w znaczeniu jednostki organizacyjnej sądów wyższej instancji np. <i>Oberlandesgericht</i> czy <i>Bundesgerichtshof</i> (patrz: część 3 Struktura sądów powszechnych w Niemczech)
<i>Sofortige Beschwerde</i>	tutaj: „natychmiastowe zażalenie”; nie istnieje taka instytucja w polskim prawie procesowym (patrz: część 3 Struktura sądów powszechnych w Niemczech)

^a Por. Dąbrowski M. (2017): *Dostęp do apelacji i zakres kognicji sądu odwoławczego w postępowaniu cywilnym w Polsce na tle rozwiązań w innych państwach Unii Europejskiej – Austria, Niemcy i Szwajcaria*. Warszawa: Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, a także Okońska A. (2017): *Zakres kognicji sądów powszechnych w Niemczech*. Warszawa: Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, (dostęp: 14.09.2019).

5. Podsumowanie

Struktura sądów powszechnych w Polsce i w Niemczech wykazuje wiele analogii; polska tradycja prawodawcza wiele zaczerpnęła z niemieckich rozwiązań. Podobieństwo pojęciowe jest znaczącym ułatwieniem dla tłumaczy tekstów prawnych i prawniczych. Nie zawsze jednak dane wyrażenie z przedstawionego wyżej zakresu znajduje swój pełny ekwiwalent w drugim języku. W przypadku tekstów zawierających pojęcia dotyczące sądów powszechnych istnieje duże ryzyko, że tłumacząc je, pójdziemy na skróty, kierując się fałszywymi analogiami. Dogłębne prześledzenie struktury sądownictwa w Polsce i w Niemczech, połączone z językową analizą porównawczą pozwoli na wyeliminowanie w tłumaczeniu błędów bądź nieścisłości; słownictwo z zakresu sądownictwa powszechnego pojawia się niezwykle często, w szczególności w codziennej praktyce tłumacza – konfrontacja z wymiarem sprawiedliwości należy bowiem do powszechnych sytuacji, w jakich znajdują się zwykli obywatele.

BIBLIOGRAFIA

- Dąbrowski M. (2017) *Dostęp do apelacji i zakres kognicji sądu odwoławczego w postępowaniu cywilnym w Polsce na tle rozwiązań w innych państwach Unii Europejskiej – Austria, Niemcy i Szwajcaria*. Warszawa: Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, <https://iws.gov.pl/wp-content/uploads/2018/08/D%C4%85browski-M-Dost%C4%99p-do-apelacji-i-zakres-kognicji-s%C4%85duodwo%C5%82awczego-w-post.-cywilnym-w-Polsce-na-tle-rozwi%C4%85za%C5%84-w-innych-pa%C5%84stwach-UE-Austria-Niemcy-i-Szwajcaria.pdf> (dostęp: 14.09.2019).
- Duden, słownik języka niemieckiego, wersja online, <https://www.duden.de/rechtschreibung/Appellation> (dostęp: 14.09.2019).
- Gerichtsorganisation der Mitgliedstaaten – Polen, https://e-justice.europa.eu/content_judicial_systems_in_member_states-16-pl-de.do?member=1 (dostęp: 14.09.2019).
- Gerichtsverfassungsgesetz (GVG), <https://www.gesetze-im-internet.de/gvg/BJNR005130950.html> (dostęp: 14.09.2019).
- Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland, <https://www.gesetze-im-internet.de/gg/GG.pdf> (dostęp: 10.09.2019).
- Heike S., Funk-Bauer G. (2009) *Einführung in das deutsche Recht und die deutsche Rechtssprache*. Basel: C.H. Beck, Helbing Lichtenhahn.
- Kilian A., Kilian A. (2002) *Słownik języka prawniczego i ekonomicznego. Polsko-niemiecki*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. poz. 483 ze sprost. i zm.), <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970780483/U/D19970483Lj.pdf> (dostęp: 10.09.2019).
- Kozieja-Dachterska A. (2006) *Großwörterbuch der Wirtschafts- und Rechtssprache. Band I Niemiecko-polski wielki słownik prawa i gospodarki. Tom I*. Warszawa: C.H. Beck.

- Kubacki A. D. (2007/2008): „Wybrane problemy przekładu niemieckich i polskich dokumentów z zakresu prawa spadkowego”. *Rocznik Przekładoznawczy. Studia nad teorią, praktyką i dydaktyką przekładu*, 118-126, <https://apcz.umk.pl/czasopisma/index.php/RP/article/view/RP.2008.008> (dostęp: 14.09.2019).
- Morawski L. (2001) *Wstęp do prawoznawstwa*. Toruń: TNOiK – Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierowania. „Dom Organizatora”
- Muras Z. (2017) *Podstawy prawa*, wydanie 4. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.
- Okońska A. (2017): *Zakres kognicji sądów powszechnych w Niemczech*. Warszawa: Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, https://iws.gov.pl/wp-content/uploads/2018/08/jednostr._IWS_Oko%C5%84ska-A._Kognicja-s%C4%85d%C3%B3w_Niemcy.pdf (dostęp: 13.09.2019).
- Piebiak Ł. (2012) *Wymiar sprawiedliwości w UE i krajach Partnerstwa Wschodniego*. Warszawa: Kwartalnik Stowarzyszenia Sędziów Iustitia, Wydawnictwo C.H. Beck.
- Serafin S., Szmulik B. (2010) *Organy ochrony prawnej RP*. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.
- Siemaszko A. (2006) *Wymiar sprawiedliwości w Europie. Polska na tle wybranych krajów*. Warszawa. Wydawnictwo Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości
- Słownik polsko-niemiecki, <http://www.slownik-polsko-niemiecki.eu/woerterbuch/recht/glossar/7,,,PL,PL,.html> (dostęp: 14.09.2019).
- Strafprozessordnung, <https://www.gesetze-im-internet.de/stpo/> (dostęp: 14.09.2019).
- Tuora-Schwierskott E. (2013) *Niemiecki język prawniczy w 40 lekcjach. Deutsche juristische Fachsprache in 40 Lektionen*. Warszawa, C.H. Beck.
- Ustawa - Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. 2001 Nr 98, poz. 1070 ze zm.), <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20010981070/U/D20011070Lj.pdf> (dostęp: 12.09.2019).
- Weber K. (2017) *Creifelds. Rechtswörterbuch*. München: C.H. Beck.
- Zivilprozessordnung, Form der Urteilsverkündung, <https://www.gesetze-im-internet.de/zpo/311.html> (dostęp: 10.09.2019).

SUMMARY

This article outlines the structure of common courts in Poland and Germany. Knowledge of the functioning of the justice system and its related terminology play a significant role, especially in certified translation; translators and adepts should acquire this knowledge in order to avoid misunderstandings or to use appropriate equivalents. The Polish legislation (also in the field of the judiciary and the judicial procedure) is largely based on German models, however, due to a constitutional difference in terms of territorial authority between the Republic of Poland and the Federal Republic of Germany there is a high probability of not applying the correct terms. These differences are expounded in the introduction to this article, the next two parts focus on presenting the structure of common courts in both countries. The third part is a list of problematic terms and terminology together with their translation into a given language. The last part of the article summarizes the outlined issues.

Keywords: Common judiciary, federation, Germany, language of law, Poland, translation practice, unitary state

***Albert Guziak**, doktorant w Instytucie Lingwistyki Stosowanej Uniwersytetu Warszawskiego, absolwent Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, kierunku prawa europejskiego, a także germanistyki oraz romanistyki Wydziału Neofilologii Uniwersytetu Jagiellońskiego. Ukończył roczny kurs dokształcający Szkoły Prawa Niemieckiego prowadzonej przez Wydział Prawa i Administracji UAM w Poznaniu we współpracy z Uniwersytetem Europejskim Viadrina we Frankfurcie nad Odrą.*

Katarzyna Madyjewska

Uniwersytet Warszawski

Język ubezpieczeń turystycznych w Polsce i Hiszpanii

Streszczenie

Celem artykułu jest przybliżenie słownictwa funkcjonującego na rynku polskim i hiszpańskim w sektorze ubezpieczeń turystycznych, a także widocznej na jego przykładzie specyfiki słownictwa ubezpieczeniowego. Artykuł omawia regulacje prawne w obu krajach, cechy języka warunków ubezpieczenia oraz odpowiedniki kluczowych pojęć polskich i hiszpańskich.

Słowa kluczowe: ubezpieczenia turystyczne, przekład, warunki ubezpieczenia, język specjalistyczny

1. Wstęp

Ubezpieczenia turystyczne są jednym z segmentów rynku ubezpieczeniowego w Polsce i w Hiszpanii. Ze względu na różnorodność świadczeń ten typ ubezpieczeń zawiera elementy ubezpieczeń majątkowych i osobowych. Specyficzne dla nich słownictwo ma charakter ponadnarodowy na terenie Unii Europejskiej dzięki unijnym regulacjom prawnym, unijnej polityce językowej oraz międzynarodowej działalności firm ubezpieczeniowych. Jest to istotne dla przekładu. Cechy języka w warunkach ubezpieczeń turystycznych można zakwalifikować zarówno do kategorii języka specjalistycznego, prawniczego, biznesowego, komunikacji publicznej, kancelaryjnego, jak i do kategorii branżowego żargonu.

2. Przedmiot i regulacje prawne ubezpieczeń turystycznych

Chociaż ubezpieczenia turystyczne nie są odrębnym pojęciem w prawie ubezpieczeniowym, są rozpowszechnionym produktem oferowanym przez firmy ubezpieczeniowe bezpośrednio lub – najczęściej – za pośrednictwem biur podróży. Stanowią kompendium różnych aspektów ubezpieczeń majątkowych z elementem ubezpieczeń niemajątkowych (Gasińska 2013).

Polisy turystyczne, oprócz standardowego pakietu pokrycia kosztów leczenia, tzw. assistance, czyli organizacji różnego typu serwisów, ubezpieczenia bagażu i następstw nieszczęśliwych wypadków, zawierają także ubezpieczenie od odpowiedzialności cywilnej na osobie i na rzeczy, rezygnacji z podróży, wcześniejszego powrotu, świadczeń dla członków rodziny pozostających w kraju zamieszkania, świadczeń dla miłośników określonych sportów (golf, wędkarstwo, narciarstwo i inne). Ze względu na tę różnorodność słownictwo pojawiające się w warunkach ubezpieczeń turystycznych jest reprezentatywne dla różnego typu szkód i świadczeń. Ubezpieczenia podróżne znajdują się zarówno w ofercie bezpośredniej towarzystw ubezpieczeniowych, jak i pośrednio w ofercie biur podróży, przewoźników lotniczych, banków (do kart, kont, kredytów), sklepów i dostawców mediów. Ich popularność związana jest z rosnącą mobilnością turystów i chęcią pośredników (banków i przewoźników) uatrakcyjnienia oferty.

Na język warunków ubezpieczenia i komunikację między ubezpieczycielami a ubezpieczonymi mają wpływ przepisy prawa regulujące działalność ubezpieczeniową, warunki ubezpieczenia oraz branżowy żargon. W Polsce regulacje prawne to: Ustawa z dnia 11 września 2015 r. o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej; Ustawa z dnia 5 sierpnia 2015 r. o rozpatrywaniu reklamacji przez podmioty rynku finansowego i o Rzeczniku Finansowym; Ustawa z dnia 15 grudnia 2017 r. o dystrybucji ubezpieczeń; Ustawa z dnia 22 maja 2013 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych z późn. zm. oraz Ustawa z dnia 21 lipca 2016 r. o nadzorze nad rynkiem finansowym. Z kolei w Hiszpanii przepisy regulujące działalność rynku ubezpieczeniowego są ujęte w następujących przepisach: Ustawa 50/1980 z dnia 8 października 1980 r. o umowie ubezpieczenia; Ustawa 20/2015 z dnia 14 lipca 2015 r. o organizacji, nadzorze i wypłacalności instytucji ubezpieczeniowych i reasekuracyjnych; Ustawa 26/2006 z dnia 17 lipca 2006 r. o prywatnym pośrednictwie ubezpieczeniowym i reasekuracyjnym; Królewski Dekret ustawodawczy 8/2004 z dnia 29 października 2004 r. zatwierdzający tekst jednolity Ustawy o odpowiedzialności cywilnej i ubezpieczeniu w ruchu pojazdów silnikowych; Królewski Dekret ustawodawczy 4/2015 z dnia 23 października 2015 r. W niniejszym artykule skupimy się na słownictwie obowiązującym w Polsce i Hiszpanii w ramach rynku ubezpieczeniowego Unii Europejskiej¹.

¹ Jak wskazano w *Global Insurance Trends Analysis 2018*, rynek ubezpieczeń w UE jest drugi co do wielkości po USA, większy niż w Azji i pozostałych regionach. Z tego względu niniejszy artykuł zawęży analizę słownictwa do warunków ubezpieczenia obowiązujących w Hiszpanii, z pominięciem krajów latynoskich. [https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-global-insurance-trends-analysis-2018/\\$File/ey-global-insurance-trends-analysis-2018.pdf](https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-global-insurance-trends-analysis-2018/$File/ey-global-insurance-trends-analysis-2018.pdf) (dostęp: 25.08.2019).

Kluczowe dla treści warunków ubezpieczeń w Polsce są regulacje zawarte w art. 16 Ustawy z dnia 11 września 2015 r. o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej, który nakłada obowiązek określenia w warunkach ubezpieczenia dla klientów takich cech jak rodzaj i przedmiot ubezpieczenia, sumę gwarancyjną, prawa i obowiązki stron umowy ubezpieczenia, zakres odpowiedzialności zakładu ubezpieczeń, sposób ustalenia rozmiaru szkody, składkę oraz warunki zawarcia, zmiany i wypowiedzenia umowy. W Hiszpanii odpowiednikiem jest art. 8 Ustawy 50/1980 z dnia 8 października 1980 r. o umowie ubezpieczenia².

W obydwu krajach działają instytucje czuwające nad prawidłowym działaniem rynku ubezpieczeń. Nad rynkiem ubezpieczeń w Polsce kontrolę sprawuje Komisja Nadzoru Finansowego, a ubezpieczeni konsumenci mogą domagać się interwencji Rzecznika Finansowego. W Hiszpanii funkcję nadzorczą pełni Dirección General de Seguros y Fondos de Pensiones (Dyrekcja Generalna ds. Ubezpieczeń i Funduszy Emerytalnych).

3. Język warunków ubezpieczenia a aspekty przekładowe

Terminologia ubezpieczeniowa w obydwu krajach jest ujednolicona przepisami unijnymi³. Uregulowania te nie dotyczą konkretnie ubezpieczeń podróży, lecz różnych aspektów działalności ubezpieczeniowej i wystawiania polis, a zakłady ubezpieczeń i zakłady reasekuracji muszą ich przestrzegać w każdej formie ubezpieczenia.

² W brzmieniu oryginalnym: Ley 50/1980, de 8 de octubre, de Contrato de Seguro (BOE núm. 250, de 17.10.1980); Ley 20/2015, de 14 de julio, de ordenación, supervisión y solvencia de las entidades aseguradoras y reaseguradoras (BOE núm. 168, de 15.07.2015); Ley 26/2006, de 17 de julio, de mediación de seguros y reaseguros privados (BOE núm. 170, de 19.07.2006); Real Decreto Legislativo 8/2004 de 29 de octubre, por el que se aprueba el Texto refundido de la Ley sobre responsabilidad civil y seguro en la circulación de vehículos a motor (BOE núm. 267, de 5.11.2004); Real Decreto Legislativo 4/2015 de 23 de octubre (texto refundido de la Ley del Mercado de Valores) (BOE núm. 255, de 24.10.2015).

³ Są to: Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/138/WE z dnia 25 listopada 2009 r. w sprawie podejmowania i prowadzenia działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej; Dyrektywa 2009/103/WE w sprawie ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej właścicieli pojazdów mechanicznych; Dyrektywa Parlamentu Europejskiego 2002/83/WE z dnia 5 listopada 2002 r. dotycząca ubezpieczeń na życie; Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2015/35 z dnia 10 października 2014 r. uzupełniające dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/138/WE w sprawie podejmowania i prowadzenia działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej (Wyłącznie II) w Dz. U. UE. L. z 2015 r. nr 12 poz. 1 ze zm.; Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2016/467 z dnia 30 września 2015 r. zmieniające rozporządzenie (UE) 2015/35 w zakresie obliczania regulacyjnych wymogów kapitałowych w odniesieniu do kilku kategorii aktywów 12 poz. 1) z dnia 22 czerwca 1988 r. w sprawie koordynacji przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych odnoszących się do ubezpieczeń bezpośrednich innych niż ubezpieczenia na życie i ustanowienia przepisów ułatwiających skuteczne korzystanie ze swobody świadczenia usług oraz zmieniająca dyrektywę 73/239/EWG.

Traktaty unijne ustaliły równorzędny status języków unijnych, terminów prawnych i okołoprawnych używanych w poszczególnych wersjach językowych, co ułatwia pracę tłumaczy w zakresie glosariuszy i ekwiwalencji (Zaczykiewicz 2008: 149). Ten status jest jednak wewnątrznie zróżnicowany i nieuniknione jest pojawienie się rozbieżności z rodzimą nomenklaturą prawną (Biel 2014: 59-85). Niemniej jednak, teksty unijne nie tylko ustalają ekwiwalenty funkcjonujące w prawie ubezpieczeniowym państw członkowskich, lecz również systematyzują terminy istniejące. Jednocześnie terminologia obecna w języku prawnym tych regulacji oraz w języku prawniczym widoczną w analizach rynku ubezpieczeń nie wyczerpuje specyfiki terminologii i frazeologii ubezpieczeniowej⁴.

Branżowy język oraz warunki ubezpieczenia posługują się również żargonem, którego klient indywidualny nie uniknie. Potencjalny ubezpieczony spotka się więc ze zwrotami typu: repatriacja, asystor, niewykorzystane świadczenia, nagłe zachorowanie, które utrwały się w warunkach ubezpieczenia turystycznego i w komunikacji z klientem, a mają swe specyficzne, zawężone znaczenie, które często odbiega od wyobrażeń znaczeniowych przeciętnego czytelnika. Dla przykładu termin „choroby przewlekłe” w ubezpieczeniu podróżnym będzie neosemantyzmem, czyli przybierze inne znaczenie niż w medycynie i potocznym rozumieniu. Neosemantyzmy są jedną z cech języka ubezpieczeniowego. Spotykamy również archaizmy, częstsze w tekstach hiszpańskich niż polskich⁵.

Można mówić o ujednoliconych przepisach i terminologii na rynku ubezpieczeniowym w Unii Europejskiej (Lemkowska 2005; Baranowska-Zajac 2017). Oprócz tego, wiele firm ubezpieczeniowych oraz asystorów (czyli firm obsługujących operacyjnie świadczenia polisowe głównego ubezpieczyciela i przejmujących kontakt z klientem), np. Allianz, AWP, AXA, Europ Assistance, Generali, itd. to firmy ponadnarodowe, które wprowadzają zintegrowany pakiet polis w UE. Polisy tych firm mają podobny schemat w wielu krajach, a różnią się jedynie uwarunkowaniami lokalnymi. Należy też wspomnieć, że również przewoźnicy lotniczy, np. Air France, KLM, EasyJet, British Airways, często oferują ubezpieczenia podróży tego samego ubezpieczyciela dla różnych krajów, zmieniając warunki polis jedynie w szczegółach. W ten sposób nie tylko przepisy prawa, ale i duże towarzystwa oraz międzynarodowa likwidacja szkód przyczyniają się do utrwalania ekwiwalentów w języku ubezpieczeniowym. Z tego powodu możemy uznać, że warunki ubezpieczenia dużych towarzystw ubezpieczeniowych posługują się ujednoliconą terminologią, ekwiwalentami składniowymi i żargonem.

⁴ Por. rozróżnienie między językiem prawnym i prawniczym (m.in. Pieńkos 1999: 13-17; Jopek-Bosiacka 2006).

⁵ Neosemantyzmy i archaizmy są typowe dla języka prawnego i prawniczego (Pawelec 2008: 11-12).

Kolejny przyczynek do ujednolicenia terminologii ubezpieczeniowej między Polską a Hiszpanią, stanowią konwencje, np. Konwencja o zabezpieczeniu społecznym między Rzeczpospolitą Polską a Królestwem Hiszpanii, podpisana w Madrycie dnia 22 lutego 2001 r. (Dz.U. 2004 Nr 28 poz. 244), choć Konwencja nie dotyczy ubezpieczeń prywatnych.

Polski Rzecznik Finansowy na stronie internetowej www.rf.gov.pl przygotował dla turystów napisane przystępnym językiem kompendium wiedzy o częściach składowych ubezpieczenia turystycznego⁶. Hiszpańska Dyrekcja Generalna ds. Ubezpieczeń i Funduszy Emerytalnych nie oferuje takiego wsparcia terminologicznego, można je natomiast znaleźć na stronach internetowych poszczególnych ubezpieczycieli⁷.

O słownictwie w warunkach ubezpieczenia można mówić w kategoriach języka specjalistycznego, języka zawodowego, idiolektu specjalistycznego lub technolektu (por. Grucza 2008: 12, 138; Wojnicki 1991: 46; Mitera 2017: 20-21). Niemniej jednak, jak wskazano wcześniej, jest to język o charakterze ponadnarodowym w ramach Unii Europejskiej. Nie jest to język ścisły, ponieważ zależy od konwencji właściwej ubezpieczeniom i ustalonych wewnętrznie relacji w ramach warunków ubezpieczenia (por. Dickel 2003: 139).

4. Zmiany w języku warunków ubezpieczenia

Jeszcze w pierwszej dekadzie XXI wieku Ogólne warunki ubezpieczenia – czyli podstawowy dokument z warunkami polisy – wielu ubezpieczycieli w Polsce obfitowały w naleciałości języka urzędowego, takie jak schematyzm, standaryzacja, spiętrzenia składniowe, bezosobowość, asymetria nadawczo-odbiorcza (por. Poprawa 2012). Na skutek wytycznych Unii Europejskiej i trendów w mediach elektronicznych obecny model instytucjonalnej komunikacji pisemnej z odbiorcą zmierza w kierunku dostępności, przystępności, dialogu i uprzejmości (Poprawa 2012: 230; Zaczykiewicz 2008: 150)⁸. Idzie to w parze z trendami w komunikacji publicznej. Obecnie zaleca się stosowanie prostego języka mającego „zmniejszyć wieloznaczność, złożoność i redundancję wypowiedzi, a w konsekwencji – zapewnić jej szybkie i bezstratne odcodowanie nawet osobom słabo wykształconym” (Piekot, Zarzeczny, Moroń 2017: 100).

⁶ https://rf.gov.pl/porady-sezonowe/Ubezpieczenia_turystyczne__482 (dostęp: 20.08.2019).

⁷ Np. <https://www.allianz-assistance.es/informacion-util/preguntas-frecuentes/respuestas/glosario/> (dostęp: 20.08.2019).

⁸ Europejski Kodeks Dobrej Praktyki Administracyjnej, http://www.ombudsman.europa.eu/code/pdf/pl/code2005_pl.pdf (dostęp: 22.08.2017).

Ogólne warunki ubezpieczenia polis są skierowane do szerokiego grona klientów, więc można im przypisać cechy języka komunikacji publicznej. Jest to komunikacja specyficzna, bo z jednej strony warunki ubezpieczenia muszą posługiwać się terminami prawnymi zgodnymi z ustawodawstwem, a z drugiej strony rynek i klienci preferują coraz większą przystępność treści. Język ten, zachowując elementy frazeologii prawnej, spełnia rolę perswazyjną, przerabiając treści ustawy i wprowadzając je w realia polis turystycznych (por. Lizisowa 2005: 192-193). Ponadto przystępność w komunikacji z klientem wiąże się z pewnymi tendencjami w języku biznesu (Mamet 1997: 65), zwłaszcza uproszczeniem składni i gramatyki, aby warunki ubezpieczenia były zrozumiałe – mimo terminów specjalistycznych – dla klienta, dla pracodawcy i dla biura podróży. Ubezpieczyciele wychodzą naprzeciw odbiorcy i przygotowując warunki polisy, mają na uwadze ich zrozumiałość. Przyjmują perspektywę odbiorcy, nazywają go bezpośrednio i mówią, co powinien, a czego nie powinien robić, np. „Ubezpieczony powinien niezwłocznie...” (Sokół 2010: 50).

Ubezpieczyciele korzystają coraz częściej z audytów językowych i szkoleń dla pracowników, którzy komunikują się z klientami na piśmie. Nawiązują na tym polu współpracę z ośrodkami naukowymi. Przykładem wsparcia naukowego, które przekłada się na praktyczne zastosowanie w dokumentach ubezpieczeniowych, jest np. działalność Pracowni Prostej Polszczyzny Uniwersytetu Wrocławskiego, w ramach której specjaliści prowadzą szkolenia oraz interwenują w składnię i gramatykę dokumentów zarówno instytucji państwowych, takich jak ZUS, Rzecznik Praw Obywatelskich, ministerstwa, jak i towarzystw ubezpieczeniowych⁹.

5. Analiza terminologiczna

Przedmiotem analizy terminologicznej są teksty ustaw oraz warunki ubezpieczenia dla wybranego typu ryzyk ubezpieczanych przez największe towarzystwa w Polsce i w Hiszpanii. Największy udział w polskim rynku ubezpieczeń mają: PZU, Ergo Hestia, Warta, Allianz, AXA¹⁰. W Hiszpanii do największych należą: Vida Caixa, MAPFRE, Zurich Insurance Group, Mutua Madrileña, Allianz, Catalana Occidente, AXA, Generali i BBVA Seguros¹¹.

⁹ Dane dostępne na stronie internetowej Pracowni Poprawnej Polszczyzny UWroc, www.ppp.uni.wroc.pl (dostęp: 15.08.2019).

¹⁰ Źródło: Raport o stanie sektora ubezpieczeń po I kwartale 2019 roku opracowany przez Komisję Nadzoru Finansowego, https://www.knf.gov.pl/?articleId=66635&p_id=18 (dostęp: 15.08.2019).

¹¹ Źródło: zestawienie www.acierto.com dotyczące 2015 r. (dostęp: 15.08.2019).

Język ubezpieczeń turystycznych w przekładzie zawiera zarówno terminy o maksymalnym stopniu kompletności (np. ubezpieczenie, suma ubezpieczenia, składka), jak i terminy o średnim i niemaksymalnym stopniu kompletności (rodzaje ubezpieczonego ryzyka) (por. Mela 2009: 94).

Jednocześnie specyfiką języka ubezpieczeniowego jest interdyscyplinarność zauważalna przy tworzeniu glosariuszy ubezpieczeniowych (Mela 2009: 93). W warunkach ubezpieczeń turystycznych oprócz nawiązań do ustaw ubezpieczeniowych pojawiają się pojęcia z prawa karnego (np. rozbój, czyn niedozwolony), prawa procesowego (np. stawiennictwo obowiązkowe w sądzie jako warunek rezygnacji z podróży), prawa pracy (rodzaj umowy o pracę), kodeksu drogowego (wypadki komunikacyjne), prawa rodzinnego (kolejność uposażonych, definicja członka rodziny), a także z dziedzin pozaprawnych. Szczególnie obecna jest terminologia medyczna, np. definicje zaburzeń psychicznych w odniesieniu do międzynarodowej klasyfikacji chorób ICD 10, określone jednostki chorobowe wykluczone ze świadczeń (np. epilepsja, dyskopatia) czy rozróżnienie zwichnięcia od skręcenia stawu. Pojawiają się nawet definicje meteorologiczne np. deszczu nawalnego (jako ewentualnego powodu uszkodzenia bagażu), odległości od linii brzegowej w milach morskich i inne. Na tej podstawie można stwierdzić, że ubezpieczenia turystyczne wyróżniają się na tle innych ubezpieczeń szczególnie dużą rozległością terminologiczną i interdyscyplinarnością językową.

6. Terminologia polska i hiszpańska

6.1. Strony, osoby i składka w umowie ubezpieczeniowej

Stronom umowy ubezpieczenia przypisane są określone nazwy i uprawnienia. Firma ubezpieczeniowa zwana ubezpieczycielem (*asegurador*) umożliwia zawarcie umowy ubezpieczającemu (*tomador del seguro*), czyli osobie fizycznej lub prawnej, który we wniosku ubezpieczeniowym (*proposición de seguro*) określa szczególne warunki ubezpieczenia, a następnie podpisuje umowę na bazie tych warunków i opłaca składkę (*prima*). Składkę wylicza się w oparciu o wiele zmiennych, m. in. szkodowość (*siniestralidad*). W przypadku rozwiązania umowy ubezpieczenia ubezpieczyciel może dokonać częściowego zwrotu składki, czyli storno (*extorno de prima*). Umowę zawiera się na rzecz ubezpieczonego (*asegurado*), czyli osoby, która będzie korzystała ze świadczeń polisy. W przypadku śmierci ubezpieczonego niektóre świadczenia może w jego imieniu pobrać uprawniony/ uposażony (*beneficiario*). Ustawodawstwo każdego z państw oraz ogólne warunki ubezpieczenia definiują, kto może stać się uposażonym

oraz kolejność uposażonych pod względem ważności i proporcji pobierania świadczeń. Również sam ubezpieczony może dobrowolnie wskazać uposażonych i dysponować ich udziałem w świadczeniu¹². W przypadku ubezpieczeń od odpowiedzialności cywilnej lub zawodowej pojawia się kolejny interwenient, czyli poszkodowany (*perjudicado*). Nie jest on bezpośrednio stroną umowy ubezpieczenia, ale nabywa uprawnienia do określonych świadczeń z tytułu odpowiedzialności ubezpieczonego za wyrządzoną szkodę. Istotną rolę w procesie zawarcia polisy odgrywa pośrednik. Coraz bardziej popularny staje się zakup polis on-line, ale klienci wciąż zwracają się do agenta ubezpieczeniowego (*agente de seguros, mediador de seguros*) lub brokera ubezpieczeniowego (*corredor de seguros*). Agent jest związany umową agencyjną z jednym ubezpieczycielem, który przyjmuje odpowiedzialność za ewentualne błędy agenta, natomiast broker oferuje produkty różnych ubezpieczycieli i działa na własną odpowiedzialność.

Przy tej okazji należy wymienić rodzaje polis ze względu na ubezpieczonego. W polisie imiennej (*póliza nominativa*) ubezpieczony jest określony z imienia i nazwiska, natomiast w polisie na okaziciela (*póliza al portador*) takie dane nie figurują. Firmy czasem zawierają na rzecz podróżujących służbowo pracowników polisę grupową (*póliza colectiva*).

6.2. Ogólne i szczególne warunki ubezpieczenia

Warunki ubezpieczenia dzielą się na ogólne i szczególne. Ogólne warunki ubezpieczenia (*Condiciones generales de seguro*) są obszernym dokumentem, w którym ubezpieczyciel stara się wyczerpująco przedstawić definicje poszczególnych pojęć, takich jak zakres terytorialny (*alcance territorial*), okres ochrony ubezpieczeniowej (*vigencia del seguro*), a także zakres swojej odpowiedzialności za szkodę, ubezpieczone ryzyka (*siniestro asegurado, daño asegurado, riesgo asegurado*), tzw. wyłączenia lub wykluczenia odpowiedzialności ubezpieczyciela (*exclusiones de cobertura*), postępowanie na wypadek szkody (*procedimiento en caso de siniestro*), okres przedawnienia roszczeń (*prescripción*). Ogólne warunki dotyczą wszystkich polis zawartych pod określoną nazwą i w czasie obowiązywania tych warunków.

Treść Szczególnych warunków ubezpieczenia (*Condiciones especiales de seguro*) jest indywidualnie określana dla każdej umowy, jednak szczególne warunki są jej obiektywnymi i obowiązkowymi elementami. Ubezpieczający podaje w nich najważniejsze informacje właściwe konkretnej polisie. Tu znajdują się

¹² Kodeks cywilny art. 831 i 832; Ley 50/1980, de 8 de octubre, de Contrato de Seguro art. 84-87.

informacje o stronach umowy ubezpieczenia, ubezpieczającym i ubezpieczonym, o sumie ubezpieczenia lub sumie gwarancyjnej (*suma asegurada, capital asegurado*), czyli o maksymalnej kwocie przysługującej na świadczenia, o dacie zawarcia polisy (*fecha de suscripción*), datach początku i końca okresu ubezpieczenia (*fecha de inicio, fecha de caducidad*), a także o wysokości pobranej składki (*prima*). Czasem ubezpieczyciel dla przejrzystości dodaje informacje o głównych ubezpieczonych szkodach (*daños cubiertos*) lub ryzykach (*riesgos cubiertos, intereses asegurados*). W warunkach szczególnych podaje się też informacje o tzw. rozszerzeniach lub zaostreniach ryzyka (*aumento de la cobertura, agravación del riesgo, riesgos agravados*). Mogą do nich należeć np. zaostrenia chorób przewlekłych (*agravación de enfermedades crónicas, enfermedades pre-existent*), sporty wysokiego ryzyka (*deportes de riesgo*), wyczynowe uprawianie sportów (*deportes de competición*), praca fizyczna (*trabajo manual*) i inne. Za rozszerzenie ryzyka klient płaci dodatkową składkę (*sobreprima*).

6.3. Frazeologia i żargon

Można zauważyć tendencję w kierunku większej przystępności języka warunków ubezpieczenia dla stron umowy, co przekłada się na uproszczoną konstrukcję zdań i wyeliminowanie wyrażen typowo kancelaryjnych. Jednak w dalszym ciągu pojawiają się w warunkach ubezpieczenia i w komunikacji z ubezpieczonym utarte zwroty. Wynikają one po pierwsze z przepisów prawa, a po drugie z utrwalanych przez lata nawyków frazeologicznych. Jest to zrozumiałe, ponieważ z powodu interpretacji prawnej sądów i organów nadzoru ubezpieczyciel musi dbać o zbieżność terminologiczną warunków ubezpieczenia z treścią ustaw.

Stałe związki frazeologiczne, a wręcz żargon ubezpieczeniowy, pojawiają się zarówno w polskich, jak i hiszpańskich warunkach ubezpieczenia. Należą do nich na przykład: ochrona ubezpieczeniowa (*cobertura de seguro*), wyłączenie odpowiedzialności (*exclusión de la cobertura*), utracone korzyści (*lucro cesante*), stopień uszczerbku (*grado de invalidez*), trwały uszczerbek na zdrowiu (*invalidez permanente*), bezsporna część świadczenia (*indemnización inatacable*), wystąpienie lub zaistnienie szkody (*ocurrencia del siniestro*), zdarzenie losowe (*hecho fortuito*), siła wyższa (*fuerza mayor*), zmniejszenie wymiaru szkody (*aminoración de las consecuencias del siniestro*), świadczenie wynikające ze szkody (*prestación derivada del siniestro*), zgłoszenie szkody (*declaración del siniestro*), likwidacja szkody (*liquidación del siniestro*), opóźnienie w spełnieniu świadczenia (*mora en el cumplimiento/ satisfacción de la prestación*), naprawienie lub przywrócenie przedmiotu szkody (*reparación o reposición del objeto siniestrado*) i bezpodstawne wzbogacenie się (*enriquecimiento injusto*).

Szczególnie w języku hiszpańskim zwraca uwagę występowanie słów wyszukanych i związków frazeologicznych, których przeciętny użytkownik języka używa rzadko lub jako skrajnie urzędowy synonim. I tak do wystąpienia szkody w języku hiszpańskim często stosuje się czasownik *acaecer* i jego pochodne w wyrażeniach *acaecimiento del siniestro*, *siniestro acaecido*, a do określenia miejsca pochówku – *lugar de inhumación* zamiast bardziej powszechnego *lugar de entierro*. Chorobę przewlekłą spotyka się nie tylko w potocznie używanej wersji *enfermedad crónica*, lecz także w specyficznej wersji ubezpieczeniowej *enfermedad preexistente*. Z kolei nagłe zachorowanie to *enfermedad sobrevenida*, czyli termin typowy dla hiszpańskich tekstów prawnych, a nieobecny np. w tekstach medycznych¹³.

6.4. Najczęstsze pomyłki terminologiczne

Nie tylko tłumacz może mieć problem z rozróżnieniem pola semantycznego pozornie zbliżonych pojęć. Wcześniej wymieniono osoby biorące udział w zawieraniu umowy, np. agent i broker, ubezpieczyciel, ubezpieczający i ubezpieczony. Innymi kłopotliwymi terminami są np. odszkodowanie a zadośćuczynienie, wartość rzeczywista a wartość nowa, franszyza relatywna a franszyza absolutna.

Odszkodowanie (*indemnización*) to rekompensata za rzeczywiście poniesioną szkodę, czyli turysta odzyskuje koszty leczenia na podstawie dowodów zapłaty, a poszkodowany uzyskuje rekompensatę za utracone korzyści z tytułu odpowiedzialności cywilnej sprawcy wypadku na podstawie dokumentów wykazujących wartość strat. Gdyby turysta lub poszkodowany chciał ubiegać się o zwrot kosztów lub utraconych korzyści u więcej niż jednego ubezpieczyciela, doprowadziłoby to do jego bezpodstawnego wzbogacenia się (*enriquecimiento injusto*). Natomiast zadośćuczynienie (*indemnización resarcitoria*, *resarcimiento*) odnosi się do wartości mniej określonych. Poszkodowani mogą się ubiegać o zadośćuczynienie za ból i cierpienie, które spowodowała szkoda, za utracone korzyści niewymierne (np. gdy wypadek uniemożliwił udział w uroczystościach rodzinnych). W ubezpieczeniach turystycznych zadośćuczynienie jest zwykle wyraźnie wykluczone w przypadku bezpośrednio ubezpieczonego, natomiast dopuszczalne, jeśli ubiega się o nie poszkodowany z odpowiedzialności cywilnej sprawcy.

Kolejnym terminem jest wartość rzeczywista szkody (*valor real*, *valor en uso*). Na przykład, właściciel uszkodzonej walizki zakupionej 2 lata wcześniej za 400 zł nie może się zwykle spodziewać, że uzyska odszkodowanie w wysokości

¹³ Np. Real Decreto 557/2017 z 20 kwietnia 2017 r., art. 126 ust. 2.

400 zł. Ubezpieczyciel odejmie wtedy tzw. stopień zużycia technicznego (*depreciación por antigüedad, depreciación por vetustez*) za 2 lata i wypłaci odszkodowanie za rzeczywistą wartość walizki. Rzadko spotykane jest ubezpieczenie gwarantujące zwrot tzw. wartości nowej (*valor de nuevo*), tak jakby przedmiot nie był używany, czyli wartości odtworzeniowej (*valor de reconstrucción*) lub gwarantujące zwrot aktualnie obowiązującego kosztu nowego przedmiotu, jego wartości rynkowej (*valor de reposición*).

Inny termin to franszyza absolutna (*franquicia absoluta*) czyli udział własny (*un deducible*) wniesiony przez ubezpieczonego w przypadku wystąpienia szkody. Jest to kwota lub procent wartości szkody. Przykładowo w przypadku kosztu leczenia ubezpieczony w każdym przypadku zapłaci np. 100 zł, a pozostałą część pokryje ubezpieczyciel. Franszyza względna lub relatywna (*franquicia relativa*) to kwota, poniżej której ubezpieczyciel nie zwróci kosztów.

7. Podsumowanie

Terminologia i składnia widoczna w języku ubezpieczeń turystycznych jest z jednej strony reprezentatywna dla języka ubezpieczeń w ogóle, a z drugiej strony ich specyfiką jest powiązanie z innymi dziedzinami wiedzy oraz specyficzny żargon. Regulacje prawne w Unii Europejskiej, tendencje rynkowe oraz ponadnarodowa działalność ubezpieczycieli przyczyniają się do standaryzacji ekwiwalentów przekładowych w warunkach ubezpieczeń turystycznych w Polsce i w Hiszpanii.

Glosariusz podstawowej terminologii z zakresu ubezpieczeń turystycznych

TERMIN HISZPAŃSKI	TERMIN POLSKI
el acaecimiento del siniestro	wystąpienie szkody
el agente de seguros; el mediador de seguros	agent ubezpieczeniowy
la agravación de enfermedades crónicas; de enfermedades preexistentes	zaostrenie chorób przewlekłych
la agravación del riesgo; los riesgos agravados	zaostrenie ryzyka
el alcance territorial	zakres terytorialny
la aminoración de las consecuencias del siniestro	zmniejszenie wymiaru szkody
el asegurado	ubezpieczony
el asegurador	ubezpieczyciel
el aumento de la cobertura	rozszerzenie ochrony ubezpieczeniowej
el beneficiario	uposażony
la cobertura de seguro	ochrona ubezpieczeniowa

las condiciones especiales de seguro	szczególne warunki ubezpieczenia
las condiciones generales de seguro	ogólne warunki ubezpieczenia
el corredor de seguros	broker ubezpieczeniowy
el daño cubierto	ubezpieczona szkoda
la declaración del siniestro	zgłoszenie szkody
el deducible	udział własny
el deporte de competición	sport wyczynowy
el deporte de riesgo	sport wysokiego ryzyka
la depreciación por antigüedad; la depreciación por vetustez	stopień zużycia technicznego
la enfermedad crónica; la enfermedad preexistente	choroba przewlekła
la enfermedad sobrevenida	nagle zachorowanie
el enriquecimiento injusto	bezpodstawne wzbogacenie się
las exclusiones de cobertura	wyłączenia; wykluczenia odpowiedzialności ubezpieczyciela
el extorno de prima	storno
la fecha de caducidad	data końca ochrony ubezpieczeniowej; okresu ubezpieczenia
la fecha de inicio	data początku ochrony ubezpieczeniowej; okresu ubezpieczenia
la fecha de suscripción	data zawarcia polisy
la franquicia absoluta	franszyza absolutna
la franquicia relativa	franszyza względna
la fuerza mayor	siła wyższa
el grado de invalidez	stopień uszczerbku
el hecho fortuito	zdarzenie losowe
la indemnización	odszkodowanie
la indemnización inatacable	bezsportna część świadczenia
la indemnización resarcitoria; el resarcimiento	zadośćuczynienie
la invalidez permanente	uszczerbek na zdrowiu
la invalidez permanente parcial	częściowy uszczerbek na zdrowiu
la invalidez permanente total	całkowity uszczerbek na zdrowiu
la liquidación del siniestro	likwidacja szkody
el lucro cesante	utracone korzyści
el lugar de inhumación	miejsce pochówku
la mora en el cumplimiento; en la satisfacción de la prestación	opóźnienie w spełnieniu świadczenia
la ocurrencia del siniestro	wystąpienie szkody; zaistnienie szkody
el perjudicado	poszkodowany
la póliza al portador	polisa na okaziciela
la póliza colectiva	polisa grupowa
la póliza nominativa	polisa imienna
la prescripción	przedawnienie roszczeń
la prestación derivada del siniestro	świadczenie wynikające ze szkody
la prima	składka
el procedimiento en caso de siniestro	postępowanie na wypadek szkody

la proposición de seguro	wniosek ubezpieczeniowy
la reparación; la reposición del objeto siniestrado	naprawienie lub przywrócenie przedmiotu szkody
el riesgo cubierto; el interés asegurados	ubezpieczone ryzyko
la siniestralidad	szkodowość
el siniestro; el daño	szkoda
el siniestro asegurado; el daño asegurado; el riesgo asegurado	ubezpieczone ryzyko
la sobreprima	dotatkowa składka
la suma asegurada; el capital asegurado	suma ubezpieczenia; suma gwarancyjna
el tomador del seguro	ubezpieczający
el trabajo físico; el trabajo manual	praca fizyczna
el valor de nuevo	wartość nowa
el valor de reconstrucción; el valor de reposición	wartość odtworzeniowa; wartość rynkowa
el valor real; el valor en uso	wartość rzeczywista szkody
la vigencia del seguro	okres ochrony ubezpieczeniowej

BIBLIOGRAFIA

- Baranowska-Zajac W. (2017) *Działalność ubezpieczeniowa w Polsce po implementacji dyrektywy Solvency II*. Warszawa: CeDeWu.
- Biel Ł. (2014) *Lost in the Eurofog: The Textual Fit of Translated Law*. Frankfurt Am Mein: Peter Lang.
- Dickel A. (2003) „Rodzaje ekwiwalencji przekładowej tekstów specjalistycznych”, w: Kielar B.Z., Grucza S. (red.) *Języki specjalistyczne 3. Lingwistyczna identyfikacja tekstów specjalistycznych*. Warszawa: Katedra Języków Specjalistycznych UW, 134-146.
- Gasińska M. (2013) „Ubezpieczenia turystyczne w systemie ubezpieczeń gospodarczych”. *Zeszyty Naukowe Uczelni Vistula* (32/2013), 48-67.
- Grucza S. (2008) *Lingwistyka języków specjalistycznych*. Warszawa: Katedra języków specjalistycznych UW.
- Jopek-Bosiacka A. (2006) *Przekład prawny i sądowy*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Lemkowska M. (2005) *Jednolity rynek ubezpieczeniowy Wspólnoty Europejskiej*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Lizisowa M. T. (2005) „Język prawny w obiegu społecznym”, w: Gajda S., Markowski A., Porayski-Pomsta J. (red.) *Polska polityka komunikacyjnojęzykowa wobec wyzwań XXI wieku*. Warszawa: Elipsa, 177-196.
- Mamet P. (1997) „Język biznesu – próba zdefiniowania pojęcia dla celów dydaktyki języka obcego”, w: Arabski J. (red.) *Języki specjalistyczne – język biznesu. Materiały konferencyjne*. Katowice: Wyższa Szkoła Zarządzania Marketingowego i Języków Obcych w Katowicach, 51-74.
- Mela W. (2009) „Wybrane zagadnienia konstruowania wielojęzycznego tezauryusa z dziedziny ubezpieczeń”, w: Łukasik M. (red.) *Publikacja jubileuszowa I. Na drodze wiedzy specjalistycznej*. Warszawa: Katedra Języków Specjalistycznych UW, 90-98.

- Mitera E. (2017) „Język specjalistyczny a język podstawowy – elementy wspólne i różnicujące”, w: Gabrys-Barker D., Kalamarz R (red.) *Języki specjalistyczne. Teoria i praktyka glottodydaktyczna*. Katowice: Uniwersytet Śląski, 15-26.
- Pawelec M. (2008) „Zagadnienia związane z poprawnością językową w Zasadach techniki prawodawczej”, w: Frączek M., Niewiadomski A., Pawelec R. (red.) *Gdzie prawo niepewne, tam nie ma prawa. Rozważania o prawie, języku i kulturze*. Warszawa: Uniwersytet Warszawski, 9-21.
- Piekot T., Zarzeczny G., Moroń E. (2017) „Prosta polszczyzna w praktyce. Standaryzacja języka serwisu Obywatel.gov.pl”, w: Kłosińska K., Zimny R. (red.) *Przyszłość polszczyzny – polszczyzna przyszłości*, Warszawa: Narodowe Centrum Kultury, 251-265.
- Pieńkos J. (1999) *Podstawy juryslingwistyki. Język w prawie – prawo w języku*. Warszawa: Muza.
- Poprawa M. (2012) „Kancelaryjna rutyna czy niezamierzona propaganda? — rozmyślanie się wzorców gatunkowych i stylistycznych we współczesnej komunikacji administracyjnej”, *Język a Kultura* (23), 223-241.
- Raport Rzecznika Finansowego. *Ubezpieczenia turystyczne, czerwiec 2018*. Warszawa. https://rf.gov.pl/pdf/Raport_Ubezpieczenia_turystyczne_czerwiec2018.pdf (dostęp: 15.08.2019).
- Raport o stanie sektora ubezpieczeń po I kwartale 2019 roku opracowany przez Komisję Nadzoru Finansowego, https://www.knf.gov.pl/?articleId=66635&p_id=18 (dostęp: 15.08.2019).
- Sokół A. (2010) „Rozmowy o prawie – różnice językowe w ujmowaniu kwestii prawnych przez prawników i osoby poszkodowane. Analiza językowa programu pt.: „Zapytaj prawnika””, w: Michalewski K. (red.) *Język w prawie, administracji i gospodarce*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 47-55.
- Wojnicki S. (1991) *Nauczanie języków obcych do celów zawodowych*. Warszawa: Wiedza Powszechna.
- Zaczykiewicz J. (2008) „Pluralizm językowy Unii Europejskiej a praca tłumaczy”, w: Warchał J., Krzyżyk D. (red.) *Polska polityka językowa w Unii Europejskiej*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 148-173.

Strony internetowe:

- www.acierto.com (dostęp: 15.08.2019).
- <https://www.allianz-assistance.es/informacion-util/preguntas-frecuentes/respuestas/glosario/> (dostęp: 20.08.2019).
- [https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-global-insurance-trends-analysis-2018/\\$File/ey-global-insurance-trends-analysis-2018.pdf](https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-global-insurance-trends-analysis-2018/$File/ey-global-insurance-trends-analysis-2018.pdf) (dostęp: 25.08.2019).
- http://www.ombudsman.europa.eu/code/pdf/pl/code2005_pl.pdf (dostęp: 22.08.2017).
- www.ppp.uni.wroc.pl (dostęp: 15.08.2019).
- https://rf.gov.pl/porady-sezonowe/Ubezpieczenia_turystyczne__482 (dostęp: 20.08.2019).

Teksty źródłowe – warunki ubezpieczenia:

- Condiciones generales de la póliza de asistencia sanitaria (Adeslas SegurCaixa) Mod. 1-87510822 V2, https://www.caixabank.es/deployedfiles/particulars/Estaticos/PDFs/Seguros/VIDA_CAST.PDF (dostęp: 20.08.2019).

- Condiciones generales del seguro de multirriesgo de viaje "EasyJet" (Mondial Assistance) 02.10.2009, http://www.magroup-online.com/EZY/ES/ES/EZY_ES_es_TCs_EZY_Comprehensive_Luggage_1700_02102009.pdf (dostęp: 20.08.2019).
- Condiciones generales del seguro de viaje "Passport Asistencia" (Allianz), <https://www.segurclick.com/condiciones/Condiciones-Generales-Viaje-AllianzPassClassic.pdf> (dostęp: 20.08.2019).
- Condiciones generales. Seguro de asistencia en viaje (AXA) 15.06.2018, <https://www.axa-assistance-segurodeviaje.es/Resources/Conditions/20180615/CONDICIONES%20GENERALES%20SEGURO%20DE%20VIAJE.pdf> (dostęp: 20.08.2019).
- Condiciones generales y condiciones generales específicas Generali Viaje, elección G50807, <https://www.famcaminos.es/documents/84607/98279/Condicionado+GENERALI+particulares.pdf/37b71c2b-9819-4048-96ed-2148342debbf> (dostęp: 20.08.2019).
- Condiciones particulares – Seguro Garantía Total Plus (Asegurador Bilbao C.A.) 1-26-5230979, https://backnuevo.europaylas.net/backnuevo/content/web/images/files/Condiciones%20Generales_Garant%C3%ADa%20Total%20Plus_P%C3%B3liza%201-26-5230979_04-18.pdf (dostęp: 20.08.2019).
- Póliza de seguro de asistencia en viaje. Condiciones generales Segurviaje (MAPFRE) Mod. 520-100-SG-EDICIÓN 01/11, https://app.mapfre.com/ccm/content/documentos/seguos_generales/fichero/Condicionado-general-520-100-SG-01-11-Espanyol.pdf (dostęp: 20.08.2019).
- Ogólne warunki ubezpieczenia w podróży Air France (AWP P&C S.A. Oddział w Polsce) 01.01.2018, https://www.airfrance.pl/PL/pl/pdf/PL_pl_en_CGFormule3.pdf (dostęp: 20.08.2019).
- Ogólne warunki ubezpieczenia w podróży Globtroter (Allianz) 01.07.2018, https://www.allianz.pl/content/dam/onemarketing/cee/azpl/dokumenty/turystyczne/archiwum/OWU_Globtroter_owu_globtroter_05-15.pdf (dostęp: 20.08.2019).
- Ogólne warunki ubezpieczenia Hestia Podróże (Ergo Hestia) 13.08.2012, http://www.bankubezpieczen.pl/files/OWU/HESTIA/Ogolne_warunki_ubezpieczenia_OWU_HESTIA_PODROZE.pdf (dostęp: 20.08.2019).
- Ogólne warunki ubezpieczenia indywidualne podróże Kontynenty (AXA) 11.09.2015, https://www.axatravel.pl/pliki/OWU_Kontynenty.pdf (dostęp: 20.08.2019).
- Ogólne warunki ubezpieczenia podróży zagranicznych „Bezpieczna Podróż” (Generali) 28.09.2018, https://www.generali.pl/files/strefa-klienta/wazne_dokumenty/wszystkie/owu_podrozy_zagranicznych_bezpieczna_podroz_dla_sieci_dealerskiej_obowiazujace_od_28_wrzesnia_2018_r.pdf (dostęp: 20.08.2019).
- Ogólne warunki ubezpieczenia PZU Wojażer (PZU) 06.07.2018, https://www.pzu.pl/_files/1513510 (dostęp: 20.08.2019).
- Ogólne warunki ubezpieczenia Warta Travel (Warta) 11.09.2015, https://www.warta.pl/documents/10157/7367934/WARTA%20OWU%20Travel%20Plus_C5562_int.pdf (dostęp: 20.08.2019).

Źródła prawa Unii Europejskiej

Dyrektywa 2009/103/WE w sprawie ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej właścicieli pojazdów mechanicznych (Dz.U. L 263 z 7.10.2009).

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego 2002/83/WE z dnia 5 listopada 2002 r. dotycząca ubezpieczeń na życie (Dz.U. L 345 z 19.12.2002).

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/138/WE z dnia 25 listopada 2009 r. w sprawie podejmowania i prowadzenia działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej (Dz.U. L 335 z 17.12.2009).

Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2015/35 z dnia 10 października 2014 r. uzupełniające dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/138/WE w sprawie podejmowania i prowadzenia działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej (Wyłączalność II) (Dz.U. L 12 z 17.01.2015)

Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2016/467 z dnia 30 września 2015 r. zmieniające rozporządzenie (UE) 2015/35 w zakresie obliczania regulacyjnych wymogów kapitałowych w odniesieniu do kilku kategorii aktywów posiadanych przez zakłady ubezpieczeń i zakłady reasekuracji (Dz.U. L 85 z 1.04.2016).

Źródła prawa w Polsce

Konwencja o zabezpieczeniu społecznym między Rzeczpospolitą Polską a Królestwem Hiszpanii, podpisana w Madrycie dnia 22 lutego 2001 (Dz.U. 2004 nr 28 poz. 244).

Ustawa z dnia 22 maja 2013 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz.U. 2003 nr 124 poz. 1152).

Ustawa z dnia 5 sierpnia 2015 r. o rozpatrywaniu reklamacji przez podmioty rynku finansowego i o Rzeczniku Finansowym (Dz.U. 2015 poz. 1348).

Ustawa z dnia 15 grudnia 2017 r. o dystrybucji ubezpieczeń (Dz.U. 2017 poz. 2486).

Ustawa z dnia 11 września 2015 r. o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej (Dz.U. 2015 poz. 1844).

Ustawa z dnia 21 lipca 2016 r. o nadzorze nad rynkiem finansowym (Dz.U. 2006 nr 157 poz. 1119).

Źródła prawa w Hiszpanii

Ley 50/1980, de 8 de octubre, de Contrato de Seguro (BOE núm. 250, de 17.10.1980).

Ley 26/2006, de 17 de julio, de *mediación de seguros* y *reaseguros privados* (BOE núm. 170, de 19.07.2006).

Ley 20/2015, de 14 de julio, de ordenación, supervisión y solvencia de las entidades aseguradoras y reaseguradoras (BOE núm. 168, de 15.07.2015).

Real Decreto Legislativo 8/2004 de 29 de octubre, por el que se aprueba el Texto refundido de la *Ley sobre responsabilidad civil y seguro en la circulación de vehículos a motor* (BOE núm. 267, de 5.11.2004).

Real Decreto Legislativo 4/2015 de 23 de octubre (texto refundido de la *Ley del Mercado de Valores*) (BOE núm. 255, de 24.10.2015).

SUMMARY

The aim of the article is to present the vocabulary functioning on the Polish and Spanish market in the tourist insurance sector, as well as the specifics of insurance vocabulary. The author discusses legal regulations in both countries, features of the language of insurance conditions and equivalents of the key Polish and Spanish concepts.

Key words: travel insurance, translation, insurance conditions, language for specific purposes

Katarzyna Madyjewska, adiunkt i koordynator sekcji hiszpańskiej w Instytucie Lingwistyki Stosowanej UW, wykładowca Interdyscyplinarnego Podyplomowego Studium Kształcenia Tłumaczy UW, zajmuje się tematyką przekładu specjalistycznego i międzykulturowego, tłumacz przysięgły języka hiszpańskiego.

Piotr Wronka

Uniwersytet Warszawski

Polsko-hiszpańska umowa o unikaniu podwójnego opodatkowania w perspektywie kontrastywnej i translatorycznej

Streszczenie

W artykule omówiono wyniki analizy kontrastywnej, której poddano hiszpańską i polską wersję Umowy o unikaniu podwójnego opodatkowania zawartej między Polską i Hiszpanią. Formułowane na ich podstawie wnioski teoretyczno-praktyczne wpisują się w nurt badań juryslingwistycznych i dotyczą z jednej strony dyskursu prawnego, rozpatrywanego w ujęciu porównawczym, z drugiej – relacji ekwiwalencji dwu wersji językowych tekstu umowy. Rozważania te stanowią nadto przyczynek do refleksji translatorycznej i próby usytuowania poruszanych zagadnień w kontekście przekładu tekstów z zakresu prawa. Wnioski aplikatywne w tym obszarze wiążą się z wybranymi problemami, technikami i rozwiązaniami translatorskimi.

Słowa kluczowe: umowa międzynarodowa, opodatkowanie, dyskurs prawny, analiza kontrastywna, przekład prawny

1. Wstęp

Umowa o unikaniu podwójnego opodatkowania jest umową międzynarodową, tj. zgodnym oświadczeniem woli państw lub innych podmiotów prawa międzynarodowego i jednym z jego źródeł (Kalina-Prasznic 2007: 893). Reguluje ona kwestię obowiązku podatkowego, jakiemu podlegają podatnicy uzyskujący dochód poza granicami kraju. Jej postanowienia umożliwiają ustalenie właściwej rezydencji podatkowej, tzn. określają, w którym kraju osiągnięty zysk zostanie opodatkowany, a w którym – przykładowo – zwolniony od podatku. Pozwala to uniknąć sytuacji podwójnego opodatkowania przez strony umowy, zgodnie z przyjętym nazewnictwem zwane *Umawiającymi się Państwami*.

W 1979 r. umowę taką zawarły w Madrycie rządy polski i hiszpański. Jej oficjalna nazwa to: *Umowa między Rządem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej a Rządem Hiszpanii o unikaniu podwójnego opodatkowania w zakresie podatków od dochodu i majątku*, w języku hiszpańskim: *Convenio entre el Gobierno de la República Popular de Polonia y el Gobierno de España para evitar la doble imposición con respecto a los impuestos sobre la renta y el capital*. Umowa ta – sporządzona w dwu językach – stanowi niezmiennie obowiązujący akt prawny (Dz.U. 1982 nr 17 poz. 127).

Jako tekst paralelny, na płaszczyźnie praktycznej tekst umowy wydaje się „(...) nieocenionym źródłem terminologicznym i *stricte* językowym w zakresie dyskursu specjalistycznego” (Jopek-Bosiacka 2009: 135), w omawianym przypadku – związanego z międzynarodowymi stosunkami podatkowymi. Z kolei w ujęciu teoretycznym stanowi przyczynek do refleksji nad językiem fachowym i komunikacją specjalistyczną, w tym interkulturową. Jawi się zatem jako cenny materiał do badań lingwistycznych.

Analiza tekstu umowy ma na celu wskazanie różnic między jego dwiema wersjami językowymi, uznanymi przez strony za równoważne, a także właściwości hiszpańskiego i polskiego dyskursu prawnego, jakie znamionują. Za płaszczyznę odniesienia w prowadzonym wywodzie służą fragmenty umowy umożliwiające egzemplifikację opisywanych zagadnień. Mimo iż formalnie jest dokumentem nietłumaczonym, w kontekście porównawczym i konfrontacji międzyjęzykowej wpisuje się w rozważania nad przekładem tekstów specjalistycznych, w szczególności z zakresu prawa. Zarazem jej analiza kontrastywna może prowadzić do wniosków dotyczących konkretnych problemów, technik i rozwiązań tłumaczeniowych. Z tych powodów omówieniu wyników przeprowadzonej analizy oraz formułowanych w oparciu o nie wniosków towarzyszy próba ukazania ich translatorycznych implikacji.

2. Różnice leksykalno-semantyczne

Jak pisze Jopek-Bosiacka (2009: 48), „(...) (j)ako produkt odmiennych instytucji, historii, kultury, a czasem zasad społeczno-ekonomicznych, każdy system prawny ma swoje własne realia prawne, własny system pojęciowy, a nawet strukturę wiedzy”. Nieprzystawalność systemów prawnych i gospodarczych oraz istniejących w nich instytucji niejednokrotnie implikuje w komunikacji interkulturowej konieczność odwoływania się do pojęć w pewnym stopniu nieekwiwalentnych. Odsyłające do nich terminy – rozumiane jako „ściśle zdefiniowane wyrazy lub połączenia wyrazowe jako jednostki słownictwa specjalistycznego” (Lukszyn 1998: 342) – różnią się w konsekwencji zakresem znaczeniowym. Problem ten

znajduje odzwierciedlenie w analizowanej umowie. Porównanie jej dwu wersji językowych pozwala zaobserwować, że niektóre z pojęć oznaczają się w jednym z tekstów jednym terminem, w drugim – dwoma. Ilustrujące to przykłady – oraz wszystkie kolejne prezentowane w artykule – ujęto w formie tabelarycznej¹. Zostały one zaczerpnięte z hiszpańskiej i polskiej wersji umowy, oznaczonych skrótami *ES* i *PL*².

Tabela 1. Asymetria liczby stosowanych terminów

ES	PL
<i>ingenieros</i>	<i>technicy, inżynierowie</i> (art. 14 ust. 2)
<i>consejeros</i>	<i>członkowie rad nadzorczych albo zarządzających</i> (art. 16)
<i>los sueldos y remuneraciones similares</i>	<i>wynagrodzenia</i> (art. 16)
<i>pensión</i>	<i>renta lub emerytura</i> (art. 26 ust. 2)
<i>secreto de carácter comercial, de negocios</i>	<i>tajemnica handlowa</i> (art. 26 ust. 2)

Zastosowanie wskazanej techniki służy osiągnięciu precyzji semantycznej. Należy jednak zauważyć, że użycie kilku terminów w miejsce jednego może nie tyle pomóc w możliwie precyzyjnym wyrażeniu odnośnego pojęcia, co nadmiernie rozszerzyć zakres znaczeniowy pojedynczego terminu, który do niego odsyła. Zatem rozwiązanie takie może odnieść skutek odwrotny do oczekiwanego, a w konsekwencji – zamiast ułatwić – utrudnić komunikację prawną.

W kontekście różnic pojęciowych i będących ich pochodną różnic terminologicznych zasługuje na uwagę odmiennosć sposobów wyrażania pojęć analogicznych, dobrze widoczna w konfrontacji międzyjęzykowej.

Tabela 2. Odmiennosć sposobów wyrażania pojęć analogicznych

ES	PL
<i>los intereses devengados por demora en los pagos</i>	<i>kary za zwłokę w zapłacie</i> (art. 11 ust. 2)
<i>no discriminación</i>	<i>równe traktowanie</i> (art. 24)
<i>en fe de lo cual</i>	<i>na dowód powyższego</i> (art. 30)
<i>por espacio de más de (...)</i>	<i>przez okres dłuższy niż (...)</i> (art. 5 ust. 2)

¹ By ułatwić lokalizację omawianych sformułowań we fragmentach umowy przytaczanych w tabelach, ilekroć było to zasadne, posłużono się podkreśleniami.

² Wraz z polskim brzmieniem cytowanych fragmentów podano jednostki redakcyjne tekstu umowy, z których pochodzą.

Wśród przytoczonych sformułowań w pierwszej kolejności należy wyszczególnić termin *intereses* (pol. *odsetki*) o kontekstowo uwarunkowanej wartości konotacyjnej³ oraz jego ekwiwalent *kary*, nacechowany jednoznacznie pejoratywnie. Widniejący niżej, poprzedzony partykułą przeczącą termin *discriminación* i jego polski odpowiednik – *równe traktowanie*⁴ – cechuje relacja odwrócenia. W następnej kolejności przywołano formuły zapowiadające podpisy, które poświadczają poczynione ustalenia. Nawiązują one – odpowiednio – do desygnatu abstrakcyjnego – *fe* (pol. *wiara*) – i konkretnego, niejednokrotnie materialnego – *dowód*. W ostatnim z przykładów uwagę zwracają funkcjonalnie analogiczne wyrazy o znaczeniu przestrzennym – *espacio*⁵ (pol. m.in. *przestrzeń*) – i temporalnym – *okres*.

Zegzemplifikowana różnorodność semantyczna, łącząca się z zagadnieniem relatywizmu i determinizmu językowego (Sapir 1978, Whorf 2002), ma istotne implikacje translatoryczne. W jej świetle umiejętnie, wolne od interferencji sformułowanie tekstu przekładu, szczególnie w języku nieojczystym, jawi się jako uwarunkowane znajomością właściwego dyskursu. Pod pojęciem tym rozumieć można – za Duszak (1998: 19) – akt komunikacji obejmujący tekst w powiązaniu z czynnikami pozajęzykowymi, takimi jak kontekst użycia i uczestnicy komunikacji.

Zarazem nie należy zapominać, że określony typ dyskursu danego języka jest również wewnętrznie niejednorodny. Nawiązując do podanych wcześniej przykładów, wypada odnotować, że podpisy składane na hiszpańskich dokumentach z zakresu prawa poprzedza się nie tylko wyrażeniem *en fe de* (...), lecz także – alternatywnie – *en prueba de* (...), tzn. *na dowód* (...). Z kolei w polskim dyskursie prawnym za zwłokę płaci się nie tylko *kary*, ale i *odsetki*. Zróżnicowanie sposobów werbalizacji wyrażanych pojęć jest zauważalne tak w perspektywie jedno-, jak i dwujęzycznej.

3. Różnice gramatyczne

Z problematyką oznaczania pojęć z obszaru wiedzy fachowej wiąże się zagadnienie liczby gramatycznej terminów. Do mniejszości należą te występujące po-

³ Dla przykładu, *odsetki depozytowe*, dopisywane do kapitału lokowanego przez depozytariuszy w instytucjach depozytowych, budzą pozytywne konotacje, w przeciwieństwie do *odsetek za zwłokę*, naliczanych na przykład w przypadku wystąpienia zaległości podatkowej.

⁴ Synonim wciąż mniej rozpowszechnionego terminu *niedyskryminacja*.

⁵ Podano podstawowe znaczenie tego leksemu. Real Academia Española y Asociación de Academias de la Lengua Española (2014) *Diccionario de la lengua española (DLE)*. <https://dle.rae.es> (dostęp: 5.12.2019).

wszechnie wyłącznie w jednej, określonej liczbie – pojedynczej albo mnogiej, takie jak *opodatkowanie*. Większość, w tym polski termin *dochód* oraz jego hiszpański ekwiwalent *renta*, wolna jest od ograniczenia kategorią liczby.

Tabela 3. Zróżnicowanie liczby gramatycznej stosowanych terminów

ES	PL
<i>rentas percibidas de fuentes situadas en tal Estado</i>	<i>dochód ze źródeł znajdujących się w tym Państwie</i> (art. 4 ust.1)
<i>la renta de los bienes inmuebles</i>	<i>dochody z majątku nieruchomego</i> (art. 6 ust.1)

Co więcej jednak, jak przedstawiono w Tabeli 3, w jednej części tekstu umowy hiszpańskiemu terminowi *rentas* (l. mn.) odpowiada polski *dochód* (l. poj.), w innej – odwrotnie, ekwiwalentem terminu *renta* (l. poj.) są *dochody* (l. mn.). Analiza kontrastywna dokumentu umożliwia wskazanie dość licznych przypadków użycia odmiennej liczby w korespondujących ze sobą fragmentach.

Tabela 4. Odmienność liczby gramatycznej stosowanych terminów

ES	PL
<i>los impuestos que gravaren las ganancias</i>	<i>podatki od zysku</i> (art. 2 ust. 2)
<i>cualesquiera personas jurídicas u otras entidades</i>	<i>każdą osobę prawną lub inną jednostkę</i> (art. 3 ust.1)
<i>según cualquier otro criterio</i>	<i>z uwagi na (...) inne kryteria</i> (art. 4 ust.1)
<i>de fuentes situadas en tal Estado o producidas por capitales radicados en el mismo</i>	<i>ze źródeł znajdujących się w tym Państwie lub położonego tam majątku</i> (art. 4 ust.1)
<i>de los bienes inmuebles</i>	<i>z majątku nieruchomego</i> (art. 6 ust.1)
<i>prestar en dicho Estado servicios profesionales</i>	<i>wykonuje w tym drugim Państwie wolny zawód</i> (art. 10 ust. 4)
<i>la deuda con respecto a la cual se pagaren los intereses</i>	<i>wierzytelności, na których zaspokojenie są płacone odsetki</i> (art. 11 ust. 3)
<i>cualquier información así intercambiada deberá tratarse confidencialmente</i>	<i>wymienione informacje będą stanowiły tajemnicę</i> (art. 26 ust.1)
<i>en el Estado contratante en el cual fueren realizadas tales actividades</i>	<i>w tym Umawiającym się Państwie, w którym ta działalność jest wykonywana (dołączony do umowy protokół, do art. 17)</i>

Rozpatrywane w ujęciu translatorycznym, ukazane zróżnicowanie w pewnej mierze kontrastuje z naturalną skłonnością do niedokonywania zmian liczby gramatycznej terminów stosowanych w tekście wyjściowym,

bodaj najłatwiej zauważalną wśród adeptów przekładu czy początkujących tłumaczy. Ostrożność w tym względzie może być powodowana obawą przed zmianą znaczenia. W tłumaczeniu tekstów z zakresu prawa może mieć ona wpływ na wywoływany danym aktem skutek prawny. Niemniej respektowanie normy języka docelowego oraz uwzględnienie kontekstu przy doborze odpowiedników terminologicznych niewątpliwie stanowią o wartości stylistycznej przekładu.

Kolejną z istotnych obserwacji o charakterze gramatycznym można poczynić na podstawie tytułu umowy.

Tabela 5. Forma bezokolicznikowa vs. *gerundium*

ES	PL
<i>Convenio para <u>evitar</u> la doble imposición</i>	<i>Umowa o <u>unikaniu</u> podwójnego opodatkowania</i>

Wskazana różnica, tj. użycie w tekście hiszpańskim bezokolicznika, zaś w tekście polskim – rzeczownika odczasownikowego (*gerundium*), jest dla przedmiotowej pary języków symptomatyczna. Znamionuje ona ich nieco odmienne właściwości morfoskładniowe. Nie brak wprawdzie w hiszpańskich tekstach z zakresu prawa użycia form rzeczownikowych, jak choćby w tytule *Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności* – *Convenio para la protección de los derechos humanos y las libertades fundamentales*. Inherentną cechą języka hiszpańskiego jako takiego pozostaje jednak preferencja dla form werbalnych.

Dodatkowo należy odnotować rozpowszechnienie w hiszpańskim dyskursie prawnym form imiesłowowych, a więc form gramatycznych czasownika, *inter alia* takich jak w wyrażeniach *lo dispuesto* czy *por duplicado*.

Tabela 6. Formy imiesłowowe vs. nominalne

ES	PL
<i>en virtud de <u>lo dispuesto</u> en el apartado (...)</i>	<i>stosownie do <u>postanowień</u> ustępu (...) (art. 4 ust. 2)</i>
<i>Hecho en Madrid, a QUINCE de Noviembre de 1979, <u>por duplicado</u> en los idiomas polaco y español (...).</i>	<i>Sporządzono w Madrycie w dniu 15 listopada 1979 r. <u>w dwu egzemplarzach</u> w językach: polskim i hiszpańskim (...). (art. 30)</i>

Formy nominalne, użyte w analogicznych fragmentach polskiej wersji umowy, charakteryzują w większym stopniu polski dyskurs prawny.

Uwzględnienie omawianego typu różnic interlingwalnych w przekładzie przyczynia się do osiągnięcia ekwiwalencji tekstowo-normatywnej, będącej wynikiem respektowania norm językowych i tekstowych właściwych dla języka docelowego (Kierzkowska 2008: 96). Pisząca o tym zagadnieniu Jopek-Bosiacka (2009: 134) podkreśla przy tym znaczenie funkcji przekładu i typu jego odbiorcy dla przyjęcia odpowiedniej strategii tłumaczenia, zarazem jednak – konieczność operowania środkami stylistycznymi języka docelowego w taki sposób, by tekst docelowy brzmiał naturalnie. W tym kontekście przywołuje się pojęcia *naturalności* (ang. *naturalness*), *akceptowalności* (ang. *acceptability*), a także *dopasowania tekstowego*⁶ (ang. *target text family fit* lub *textual fit*) oznaczające stopień, w jakim aspekty językowe tekstu przekładu zbliżone są do tych właściwych analogicznym tekstom nietłumaczonym w języku docelowym (Chesterman 2004: 6-7). Wskazuje się przy tym na potrzebę redukcji interferencji z języka źródłowego oraz imitacji języka docelowego, z uwzględnieniem oczekiwań stylistycznych odbiorców przekładu, także specjalistycznych (Biel 2015: 33-35).

Wśród środków językowych, na które warto zwrócić uwagę, gdy mowa o naturalności tekstu, znajduje się konstrukcja imiesłowa określana mianem *cláusula* (lub: *construcción*) *absoluta*⁷. Jest to jeden z charakterystycznych elementów tekstów z zakresu prawa w języku hiszpańskim, takich jak analizowana umowa.

Tabela 7. *Cláusula absoluta*

ES	PL
<i>vistos los principios y cláusulas (...)</i>	<i>biorąc pod uwagę zasady i postanowienia (...)</i> (część wstępna umowy)
<i>el importe de los intereses pagados excediere, habida cuenta de la deuda por razón de la cual fueren pagados, del importe (...)</i>	<i>zapłacone odsetki przekraczają w stosunku do świadczenia podstawowego kwotę (...)</i> (art. 11 ust. 4)
<i>habida cuenta de las demás cláusulas del presente convenio</i>	<i>z uwzględnieniem innych postanowień niniejszej umowy</i> (art. 12 ust. 7)

Składowymi tej konstrukcji są – pozostające w związku zgody – rzeczownik w funkcji podmiotu i imiesłów zwany *participio absoluto* w funkcji orzeczenia. Współtworzą one zdanie podrzędne o charakterze okoliczniko-

⁶ Termin przytoczony za Biel (2015).

⁷ Real Academia Española y Asociación de Academias de la Lengua Española (2005) *Diccionario panhispánico de dudas* (DPD). <http://lema.rae.es/dpd> (dostęp: 1.03.2019).

wym: czasu, przyczyny, warunku lub przyzwolenia, dość niezależnie składniowo od zdania nadrzędnego (Fernández Leborans 1995: 365). Jakkolwiek tego typu konstrukcja nie występuje w języku polskim, istniejące w nim konstrukcje imiesłowowe odpowiadają jej funkcjonalnie i mogą stanowić środek wyrazu analogicznych treści.

Na omówienie zasługują także konstrukcje, w których wskazuje się czynniki niestanowiące kryterium podejmowania decyzji, w tym przypadku – podatkowej.

Tabela 8. Odmienność sposobów wyrażania czynników nieistotnych

ES	PL
<i>deudas (...) <u>garantizadas o no mediante hipoteca, llevaren o no aparejado</u> un derecho a participar en los beneficios del deudor</i>	<i>długów, <u>bez względu na to, czy są zabezpieczone hipotecznie i czy pociągają za sobą</u> prawo do udziału w zyskach dłużnika (art. 11 ust. 2)</i>
<i>Los ciudadanos de un Estado contratante, <u>residan o no en uno de los Estados contratantes (...).</u></i>	<i>Obywatele Umawiającego się Państwa, <u>niezależnie od tego, czy mają miejsce zamieszkania w jednym z Umawiających się Państw (...).</u> (art. 24)</i>

Pod względem językoznawczym łączy je użycie alternatywy rozłącznej, wyrażonej jednak przy pomocy odmiennych środków językowych. Konstrukcje w języku polskim złożone są z wyrażen przysłówkowych, takich jak *bez względu na to, czy (...)* i *niezależnie od tego, czy (...)*. Jednostek takich próżno szukać w odpowiednich fragmentach umowy w języku hiszpańskim. W tych ostatnich pierwszą z wyróżnionych konstrukcji tworzą imiesłów przymiotnikowy (bierny) jako człon określający (tu: *garantizadas*, pol. *zabezpieczone*), spójnik rozłączny (*o*, pol. *lub/albo*) oraz partykuła przecząca (*no*, pol. *nie*). W kolejnej w miejsce imiesłowu zostaje użyty czasownik w trybie łączącym (hiszp. *modo subjuntivo*). Rozpatrywane w ujęciu tłumaczeniowym, konstrukcje tego typu nie nastręczają trudności w przekładzie na język polski. Nierzadko okazują się za to optymalnym rozwiązaniem translatorskim w tłumaczeniu na język hiszpański. Do tego obie konstrukcje – imiesłowowa i czasownikowa – dobrze wpisują się w dyskurs prawny.

Kolejną z dość licznych różnic między hiszpańskim i polskim dyskursem prawnym uwidacznia konfrontacja fragmentów badanej umowy przytoczonych w Tabeli 9.

Tabela 9. Odmienność składniowa zdań złożonych

ES	PL
<i>han decidido concluir un convenio para evitar la doble imposición (...), <u>conviniendo</u> en cuanto sigue (...)</i>	<i>postanowiły zawrzeć umowę o unikaniu podwójnego opodatkowania (...) i <u>uzgodniły</u>, co następuje (...)</i> (część wstępna umowy)
<i>Cualquier información así intercambiada deberá tratarse confidencialmente, <u>revelándose</u> sólo a las personas o autoridades (...) que se ocuparen de la tasación o cobro de impuestos (...)</i>	<i>Wymienione informacje będą stanowić tajemnicę i <u>będą mogły być udzielane</u> tylko osobom lub władzom (...), zajmujących się ustalaniem lub poborem podatków (...)</i> (art. 26 ust. 1)
<i>Hecho (...) a quince de Noviembre de 1979, por duplicado (...), <u>teniendo</u> cada texto igual validez.</i>	<i>Sporządzono w dniu 15 listopada 1979 r., w dwu egzemplarzach (...), <u>przy czym</u> obydwie teksty są jednakowo autentyczne.</i> (część końcowa umowy)

Połączonym spójnikowo zdaniom współrzędnie złożonym w języku polskim odpowiadają w hiszpańskojęzycznej wersji dokumentu zdania złożone podrzędnie, połączone imiesłowem przysłówkowym (hiszp. *gerundio*) współczesnym. Egzemplifikacja ta ilustruje odmienne właściwości syntaktyczne, a mianowicie wyraźniejszą w hiszpańskim dyskursie prawnym tendencję do generowania zdań podrzędnie złożonych. Dodatkowo w ostatnim z przytoczonych fragmentów w języku hiszpańskim imiesłowem połączone zostają zdania składowe, których podmiot jest różny. Tego typu konstrukcja składniowa nie występuje w języku polskim, co może powodować, że rzadziej sięga się po nią w przekładzie na język hiszpański.

Następnym zagadnieniem, które wydaje się ważne w perspektywie kontrastywnej, jest czas gramatyczny, w jakim formułowane są postanowienia umowy.

Tabela 10. Różnice na poziomie czasu gramatycznego

ES	PL
<i>El presente convenio <u>se aplicará</u> a los impuestos que <u>gravaren</u> la renta y el capital (...), <u>cualquiera que fuere</u> el modo en que <u>fueren</u> exigidos (...).</i>	<i>Niniejsza umowa <u>dotyczy</u> – bez względu na sposób poboru – podatków od dochodu i majątku (...).</i> (art. 2 ust. 1)
<i>Para determinar los beneficios de un establecimiento permanente <u>se deducirán</u> los gastos que se <u>irrogaren</u> para los fines propios del establecimiento permanente (...).</i>	<i>Przy ustalaniu zysków zakładu <u>dopuszcza się odliczenie</u> nakładów ponoszonych dla tego zakładu (...).</i> (art. 7 ust. 3)

W odróżnieniu od tekstu polskiego, w którym zauważalne jest szerokie użycie czasu teraźniejszego i mniejsze – przyszłego, tekst hiszpański cechuje dominacja tego ostatniego, w kontekście prawnym określanego mianem *futuro de obligación*. Różnica ta – dotycząca tekstów prawnych różnego gatunku – jest pochodną odmienności konwencji tekstowych w zakresie czasu gramatycznego. Co zaś istotne z translatorycznego punktu widzenia, stosowanie normy właściwej dla dyskursu języka docelowego powoduje, że tekst przekładu może być odbierany jako obowiązujący w docelowym systemie prawnym.

W kontekście czasów stosowanych w tekście umowy wypada ponadto nadmienić, że w hiszpańskich tekstach prawnych wciąż operuje się czasem *futuro imperfecto de subjuntivo* (np. *gravaren, fuere, irrogaren*), charakterystycznym dla hiszpańskiego języka prawa. W tekstach innego gatunku jest on współcześnie zastępowany czasem *presente de subjuntivo* lub *pretérito imperfecto de subjuntivo* (Carbó Marro, Mora Sánchez 2012: 85). Rodzi to pytanie o celowość posługiwania się wspomnianym czasem w przekładzie polskich tekstów prawnych na język hiszpański. Nie rozstrzygając w tym miejscu podniesionej kwestii, warto jednak przypomnieć, że użycie *futuro imperfecto de subjuntivo* – jakkolwiek anachroniczne – historycznie pozwalało uwydatnić hipotetyczny charakter poruszanych zagadnień. To z kolei przyczyniało się do precyzji wypowiedzi.

W zacytowanych w Tabeli 10 fragmentach na uwagę zasługuje również taka – charakterystyczna dla języka hiszpańskiego – konstrukcja, jak *cual(es)quiera que (...)* czy *dondequiera que (...)*⁸, których pierwszy człon współtworzy odpowiedni zaimek pytający i które poprzedzają czasownik w trybie łączącym. Okazują się one użyteczne w tłumaczeniu polskich wyrażen przyimkowych typu *bez względu na (...)* lub *niezależnie od (...)*, dzięki czemu ułatwiają umiejętnę ukształtowanie tekstu docelowego.

Analiza umowy o unikaniu podwójnego opodatkowania wykazuje na płaszczyźnie międzyjęzykowej także mniej zauważalne różnice w zakresie gramatyczno-składniowym tekstu. W niektórych przypadkach są one widoczne już na poziomie liczby wyrazów.

⁸ Przykład użycia tej drugiej odnaleźć można w art. 21 ust. 1: *Las partidas de ingresos de un residente de un Estado contratante, dondequiera que surgieren, que no figuraren en los artículos precedentes del presente convenio, serán imponible solamente en tal Estado*. Analogiczny polski fragment brzmi: *Części dochodu osoby mającej miejsce zamieszkania lub siedzibę w Umawiającym się Państwie, bez względu na to, skąd one pochodzą, a o których nie było mowy w poprzednich artykułach niniejszej umowy, będą opodatkowane tylko w tym Państwie*.

Tabela 11. Zróznicowany stopień złożoności strukturalnej tekstu

ES	PL
El convenio se aplicará asimismo a cualesquiera impuestos (...) que fueren establecidos después de la fecha de la firma del presente convenio <u>con carácter adicional al respecto</u> a los impuestos actualmente existentes o en sustitución de los mismos.	<i>Niniejsza umowa będzie miała także zastosowanie do wszystkich podatków (...), które będą pobierane po dniu podpisania niniejszej umowy <u>obok</u> istniejących podatków lub zamiast nich.</i> (art. 2 ust. 4)

W przytoczonym przykładzie rozbudowane wyrażenie przyimkowe ko-
responduje z przyimkiem prostym.

Wyrażeń przyimkowych użyto także we fragmentach tekstu hiszpańskiego ujętych w Tabeli 12, sięgając przy tym po takie formy nominalne, jak *período* (pol. *okres*) i *antelación* (pol. *wyprzedzenie*). Tyimi ostatnimi nie posłużono się w tekście polskim, w którym wykorzystano wyrażenia przysłówkowe.

Tabela 12. Różnorodność strukturalna odniesień temporalnych

ES	PL
<i>durante un período o períodos que no excedieren en total de (...)</i>	<i>łącznie nie dłużej niż (...)</i> (art. 15 ust. 2)
<i>con una <u>antelación mínima</u> de seis meses antes del fin del año civil</i>	<i><u>nie później niż</u> na sześć miesięcy przed końcem roku kalendarzowego</i> (art. 30)

Mimo różnej formy językowej porównywane odniesienia temporalne pozostają tożsame pod względem komunikowanej informacji.

Fragmenty zestawione w Tabeli 13 różni użycie partykuły przeczącej, w jednej z wersji językowych – niecelowe.

Tabela 13. Różnice związane z fakultatywnym użyciem partykuły przeczącej

ES	PL
<i>El importe de la venta de cualquier <u>propiedad distinta de las mencionadas en los apartados (...)</u></i>	<i>Zyski z przeniesienia tytułu własności <u>majątku nie wymienionego</u> w ustępach (...)</i> (art. 13 ust. 3)
<i>ingresos <u>no procedentes de</u> bienes inmuebles</i>	<i>dochodu <u>innego niż</u> <u>dochód</u> z nieruchomości</i> (art. 21 ust. 2)
<i><u>no estará sujeto</u> a imposiciones tributarias</i>	<i><u>będzie zwolniony</u> od opodatkowania</i> (art. 20 ust. 3)

Dodatkowo ostatnie z postanowień umowy cytowanych *supra*, w języku hiszpańskim wyrażone w formie przeczenia, w tekście w języku polskim ma postać zdania twierdzącego. Jeśli odnieść różnice te do praktyki przekładu, pozostaje nadmienić, iż opisanego typu przekształceń tekstu wyjściowego – nie rzadko wskazanych bądź wręcz koniecznych – częstokroć trudno dokonywać bez wiedzy fachowej, pozwalającej – przykładowo – rozstrzygnąć, czy *niepodleganie opodatkowaniu* oznacza *zwolnienie od opodatkowania*. Swoboda tłumacza w operowaniu istniejącymi środkami językowymi jest wszak uwarunkowana między innymi jego wiedzą pozajęzykową.

4. Różnice stylistyczne

Omawiając wyniki analizy umowy, należy także odnotować przypadek pewnego braku paralelizmu między wersjami językowymi dokumentu.

Tabela 14. Rozbieżność stylistyczna

ES	PL
<i>Se certifica por las presentes que (...).</i>	<i>Stwierdza się, że (...).</i> (art. 24 ust. 6)

Sformułowanie *por las presentes* (pol. *niniejszym*) nie znajduje odzwierciedlenia w tekście polskim. Rozbieżność ta – jednostkowa i mogąca wydawać się nieistotną – w jakimś stopniu zdaje się znamionować różnicę stylistyczną między dyskursem prawnym właściwym każdemu z języków. W języku hiszpańskim zauważalna jest mianowicie silniejsza tendencja do posługiwania się różnego rodzaju tradycyjnymi, archaizującymi środkami leksykalno-gramatycznymi. Należą do nich między innymi – omówione wcześniej – konstrukcje imiesłowowe, a także – ukazana w Tabeli 15 – referencja anaforyczna przy pomocy znominalizowanej formy przymiotnika *mismo* i jego form pokrewnych.

Tabela 15. Referencja anaforyczna w postaci znominalizowanej formy przymiotnika *mismo*

ES	PL
<i>quedando, sin embargo, excluidas aquellas personas que estuvieren obligadas a tributar en tal Estado sólo con relación a rentas percibidas de fuentes situadas en tal Estado o producidas por capitales radicados en <u>el mismo</u>.</i>	<i>wyluczając jednakże osoby, które podlegają obowiązkowi podatkowemu w tym Państwie tylko w zakresie dochodu ze źródeł znajdujących się w tym Państwie lub położonego <u>tam</u> majątku.</i> (art. 4 ust. 1)

Odnosząca się w cytowanym fragmencie do pojęcia państwa (hiszp. *Estado*), forma ta przyjmuje w polskiej wersji umowy postać zaimka wskazującego – *tam*, który nie jest jej dokładnym ekwiwalentem. Zastąpienie go wyrażeniem *w nimże* – (...) *lub położonego w nimże majątku* – pozwala oddać jej archaizujące brzmienie. Jakkolwiek archaiczna, nie wyszła ona z użycia w tekstach prawno-administracyjnych i dobrze wpisuje się w ich stylistykę. Trzeba jednak zaznaczyć, że Hiszpańska Akademia Królewska (*Real Academia Española*) uważa użycie znominalizowanej formy przymiotnika *mismo* za niewskazane. W jej miejsce zaleca posługiwanie się innymi wyrazami o funkcji anaforycznej, takimi jak zaimki wskazujące, dzierżawcze czy osobowe⁹. Tego typu odniesienie anaforyczne – przy pomocy zaimka wskazującego – ilustruje Tabela 16.

Tabela 16. Odniesienie anaforyczne w formie zaimka wskazującego

ES	PL
<i>la exención de impuestos, o la reducción de éstos</i>	<i>zwolnień lub zniżek podatkowych</i> (art. 25 ust. 5)

Również ono jest często wykorzystywane w hiszpańskich tekstach prawnych i prawniczych. W dokumencie polskim zastosowano elipsę.

Ostatni z fragmentów zasługujących na uwagę ze względów stylistycznych zaprezentowano w Tabeli 17.

Tabela 17. Zastosowanie konstrukcji skoordynowanej oraz przyjęcie odmiennej perspektywy

ES	PL
<i>motivos fundados y suficientes para no hacerlo así</i>	<i>uzasadnione powody,</i> <i>aby postąpić inaczej</i> (art. 7 ust. 6)

Jednemu określeniu polskiemu odpowiadają w tekście hiszpańskim dwa. Przydawka *suficientes* (pol. *wystarczające*), uzupełniająca w stosunku do przydawki *fundados* (pol. *uzasadnione*), nie tożsama i nie synonimiczna¹⁰, dobrze wpisuje się w kontekst. Zaznaczyć przy tym trzeba, że w hiszpańskim dyskursie prawnym niejednokrotnie dodaje się do danego wyrazu kolejny, związany z nim semantycznie. W ten sposób powstają tzw. konstrukcje skoordynowane (hiszp.

⁹ Real Academia Española y Asociación de Academias de la Lengua Española (2005) *Diccionario panhispánico de dudas (DPD)*. <http://lema.rae.es/dpd> (1.03.2019).

¹⁰ Uzasadniony – „oparty na obiektywnych racjach, podstawach”; wystarczający – „odpowiadający określonym wymaganiom”. *Słownik języka polskiego PWN*, <http://sjp.pwn.pl>, hasła: *uzasadniony*, *wystarczający* (dostęp: 1.03.2019).

estructuras coordinadas), takie jak *daños y perjuicios, concurre causa eficiente y suficiente* czy *interviene en su propio nombre y derecho*. Także one cechują się brzmieniem archaizującym.

Z translatorycznego punktu widzenia można domniemywać, iż konstrukcje takie stanowią przykład jednostek, „(...) które znacznie częściej występują w aktach prawnych w języku docelowym i nie są «wywoływane» w tłumaczeniu (tzw. *unique items* – jednostki unikalne) (...)” i których brak lub „(...) niska frekwencyjność w tłumaczeniach wywołuje u odbiorcy wrażenie «trzeciego języka», tj. powoduje, że tłumaczenia są postrzegane jako teksty przetłumaczone, nienaturalne (...)” (Biel 2015: 32). Problem zarówno niedoreprezentacji, jak i nadreprezentacji w tekście przekładu określonych jednostek leksykalnych czy frazeologicznych w stosunku do tekstów nietłumaczonych coraz częściej zaś stanowi przedmiot badań nad przekładem prowadzonych z wykorzystaniem analiz korpusowych, o których pisze Biel w artykule *Translatoryka korpusowa* (2015). Badania te zwiększają świadomość istoty opisanego problemu, zaś ich wyniki umożliwiają formułowanie wniosków o charakterze użytkowym, zawierających wskazania praktyczne. Ich rezultatem może być podniesienie jakości praktyki przekładu.

Inną różnicę ukazuje porównanie dalszej części fragmentów przywołanych w Tabeli 17. W jednej z wersji dokumentu wyklucza się określone rozwiązanie fiskalne (*no hacerlo así*); w drugiej posłużono się sformułowaniem mówiącym o rozwiązaniu alternatywnym (*postępić inaczej*). Ta prosta zmiana perspektywy wielokrotnie przynosi dobry efekt translatorski, zaś jej brak negatywnie rzutuje na brzmienie tekstu docelowego.

5. Różnica treści

Ostatnia z obserwacji poczynionych w ramach przeprowadzonej analizy dotyczy rozbieżności treściowej między dwiema wersjami językowymi badanej umowy rozpatrywanej w kontekście techniki prawodawczej. Taką, mającą incydentalny charakter rozbieżność należy stwierdzić w odniesieniu do treści ustępu cytowanego w Tabeli 18, którego brzmienie wydaje się być zastanawiające.

Tabela 18. Rozbieżność treści

ES	PL
<i>El término «cánones» denotará en el presente artículo (...).</i>	<i>Użyte w niniejszym artykule określenie «należności licencyjne» oznacza (...).</i> (art. 12 ust. 4)

Ekwiwalencja przytoczonych zdań – wprowadzających definicję umowną – budzi wątpliwości. Pierwsze z nich zawiera wskazanie, co należy rozumieć przez określenie *cánones* – co istotne, w odnośnej jednostce redakcyjnej przedmiotowej umowy, tj. w artykule. Inaczej niż może się – na pozór – wydawać, w drugim z przywołanych wypowiedzi nie dokonano jednak zawężenia zastosowania wspomnianej definicji. Brzmienie fragmentu w języku polskim każe wnioskować, że sformułowana definicja ma zastosowanie w całym tekście umowy. Za przyjęciem takiej interpretacji przemawia również fakt, że definiowane określenie pojawia się także w dalszej części dokumentu (art. 24 ust. 3 oraz protokół). Z punktu widzenia logiki prawniczej można odrzucić założenie, zgodnie z którym definicja umowna miałaby odnosić się w opisywanym przypadku jedynie do artykułu, w którym ją zawarto, i nie odnosić się do użyć kolejnych. W świetle *Zasad techniki prawodawczej* klóciłoby się to z zasadą wierności semantycznej (Jopek-Bosiacka 2009: 155), wynikającą z § 147 ust. 1. ZTP, który stanowi: „Jeżeli w ustawie lub innym akcie normatywnym ustalono znaczenie danego określenia w drodze definicji, w obrębie tego aktu nie wolno posługiwać się tym określeniem w innym znaczeniu”. Jak można przypuszczać, konstrukcja omawianego fragmentu umowy w języku polskim lepiej oddaje intencję autorów tekstu niż różniąca się od niej wersja hiszpańska.

6. Uwagi końcowe

W podsumowaniu rozważań prowadzonych wokół polsko-hispańskiej umowy o unikaniu podwójnego opodatkowania pozostaje zauważyć, że analiza kontrastywna jej dwu wersji językowych umożliwia sformułowanie kilku wniosków natury ogólnej. Dostarcza ona licznych przykładów rozpatrywanej w perspektywie dwujęzycznej różnorodności środków językowych, które posłużyły do konstrukcji umowy – leksykalnych, gramatycznych oraz stylistycznych. Wyraźne różnice w zakresie językowego ukształtowania dwu tekstów, których obrazem jest towarzysząca ich omówieniu egzemplifikacja, wskazują z kolei na dość liczne i wielopłaszczyznowe różnice między polskim i hiszpańskim dyskursem prawnym. Ukazują także asymetrię między językami i niejednorodność właściwych im konwencji tekstowych. Mimo to, pod względem zgodności treści relacja ekwiwalencji między dwiema wersjami nie budzi istotnych zastrzeżeń.

BIBLIOGRAFIA

- Biel Ł. (2015) „Translatoryka korpusowa”. *Rocznik Przekładoznawczy* (10). <https://apcz.umk.pl/-czasopisma/index.php/RP/article/view/RP.2015.001/5258> (dostęp: 1.03.2019)
- Carbó Marro C., Mora Sánchez M. Á. (2012) *De ley. Manual de español jurídico*. Madrid: SGEL.
- Chesterman A. (2004) „Hypotheses about translation universals”, w: Hansen G. i in. (red.) *Claims, Changes and Challenges in Translation Studies: Selected contributions from the EST Congress, Copenhagen 2001*, Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 1-13.
- Duszek A. (1998) *Tekst, dyskurs, komunikacja międzykulturowa*. Warszawa: PWN.
- Fernández Leborans M. J. (1995) „Sobre construcciones absolutas”. *Revista Española de Lingüística* (25). <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=41317> (dostęp: 1.03.2019).
- Jopek-Bosiacka A. (2009) *Przekład prawny i sądowy*. Warszawa: PWN.
- Kalina-Prasznik U. (red.) (2007) *Encyklopedia Prawa*. Warszawa: C.H. Beck.
- Kierzkowska D. (2008) *Tłumaczenie prawnicze*. Warszawa: Translegis.
- Lukszyn J. (red.) (1998) *Tezaurus terminologii translatorskiej*. Warszawa: PWN.
- Real Academia Española y Asociación de Academias de la Lengua Española (2014) *Diccionario de la lengua española (DLE)*. <http://dle.rae.es> (dostęp: 5.12.2019)
- Real Academia Española y Asociación de Academias de la Lengua Española (2005) *Diccionario panhispánico de dudas (DPD)*. <http://lema.rae.es/dpd> (dostęp: 1.03.2019).
- Sapir E. (1978) *Kultura, język, osobowość*. Warszawa: PIW.
- Słownik języka polskiego PWN*. <http://sjp.pwn.pl> (dostęp: 1.03.2019).
- Whorf B. L. (2002) *Język, myśl i rzeczywistość*. Warszawa: KR.

Źródła prawa:

- Convenio entre el Gobierno de la República Popular de Polonia y el Gobierno de España para evitar la doble imposición con respecto a los impuestos sobre la renta y el capital: <https://www.podatki.gov.pl/media/1578/hispania-konwencja-tekst-hiszpanski.pdf> (dostęp: 29.02.2020).
- Umowa między Rządem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej a Rządem Hiszpanii o unikaniu podwójnego opodatkowania w zakresie podatków od dochodu i majątku (Dz.U. 1982 nr 17 poz. 127); <https://www.podatki.gov.pl/media/1579/hispania-konwencja-tekst-polski.pdf> (dostęp: 29.02.2020).
- Zasady techniki prawodawczej, Załącznik do rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej” (Dz.U. 2016 poz. 283): <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20160000283-/O/D20160283.pdf> (dostęp: 29.02.2020).

SUMMARY

The article discusses the results of a contrastive analysis of the Polish-Spanish convention for the avoidance of double taxation. The theoretical and practical conclusions drawn from them relate on the one hand to legal discourse, considered in comparative terms, and on the other to the equivalence of the two language versions of the text of the convention. These considerations are accompanied by an attempt to situate the issues raised in the context of legal translation. Conclusions in this area concern selected translation problems, techniques and solutions.

Key words: convention, taxation, legal discourse, contrastive analysis, legal translation

Piotr Wronka, uczestnik studiów III stopnia na Wydziale Lingwistyki Stosowanej Uniwersytetu Warszawskiego, absolwent studiów hispanistycznych (I i II stopnia) i anglistycznych (I stopnia), Interdyscyplinarnego Podyplomowego Studium Kształcenia Tłumaczy oraz Szkoły Prawa Hiszpańskiego na Uniwersytecie Warszawskim. Jego zainteresowania naukowe koncentrują się wokół przekładu tekstów z zakresu prawa.

Mireia Vargas-Urpí

Universitat Autònoma de Barcelona

Agnieszka Biernacka: *Interpreter-Mediated Interactions of the Courtroom. A Naturally Occurring Data Based Study*.

Berlin: Peter Lang. 2019. 316 pages.

ISBN 978-3-631-67429-1

The study of court interpreting around the world has been growing steadily for the last decade, with a considerable increase in the volume of papers focusing on real interactions published in the last few years. In this context, Agnieszka Biernacka's *Interpreter-Mediated Interactions of the Courtroom. A Naturally Occurring Data Based Study* clearly reflects current trends in court interpreting research: a sound theoretical framework combined with systematic empirical research based on the analysis of naturally occurring data. This is one of the main assets of the book: it benefits from the author's mastery of court interpreting and conversation analysis notions, which are then applied to an advanced, thorough and orderly analysis of authentic interactions. The author's broad experience in the field, as a practitioner, a researcher and a trainer, becomes patent throughout the book: in the choice of theories, in the explanation of the rationale and method for the study, and in the dimensions chosen for the analysis.

The book starts with a brief introduction, where the general structure is described, as well as the research questions and the objectives of the study. Afterwards, it is divided into two clearly distinctive parts: part I, where the theoretical background is exposed, and part II, where the empirical study is presented.

Part I comprises two chapters. Chapter 1, "Court interpreting: a contextualization", introduces court interpreting as a practice and as a research field. It contextualises court interpreting in the broader domain of community interpreting—and as a distinctive field in certain research traditions—, it provides a historical overview of the practice, it reviews deontological codes and, finally,

it includes the Polish perspective in terms of legislation, codes, professional associations and training. This last section, the Polish perspective, is especially detailed, and this becomes very interesting not only for Polish readers, but also from an international perspective: it might be very useful for comparative studies of the evolution and professionalization of court interpreting across different countries. Overall, this chapter provides an excellent introduction to the subject of the book, while also challenging some long-term undisputed aspects (e.g. accuracy or impartiality).

Chapter 2, “Interpreters as active participants in the communicative events: literature review”, is also based on the revision of previous studies; however, this chapter focuses on descriptions of court interpreting as interaction, which will be the basis for the analyses conducted in the second part of the book. More specifically, Biernacka bases on Garfinkel’s (1967) approach to spontaneous dialogue as a form of social action; Goffman’s (1967) descriptions of face-to-face interactions, and on the ideas of institutional talk as described by Atkinson and Drew (1979) and Atkinson (1982). The author is also especially interested in those previous studies that have reflected interpreter’s visibility and agency. In this chapter, I must praise the author’s ability to connect ideas and contrast theories around the topics chosen, which result in an extremely engaging discussion for the reader.

Chapter 3, “Methodology and preliminary constraints in the research into interpreter-mediated courtroom talks”, carefully describes the methodological approach adopted for the study. It is notably detailed in the explanation of every step followed: from obtaining the permits to access the data, to its collection, transcription, annotation and analysis. In this respect, the chapter is extremely useful for future researchers that may follow similar paths. In the third subsection, “Integrated research in interpreter-mediated court interactions”, the author explains her analytical approach: a two-phase analysis where the annotation of mechanisms in the interaction (gaps, overlaps, turn-taking) is then related to interpreters’ renditions (following Wadensjö’s [1998] classification). Perhaps the only thing the reader might miss is a reference to the software used for the analysis—if any special software was used—which would also increase the replicability of the study.

The following chapters expose the analysis and its main results. Chapter 4, “Interpreters as participants in the turn-taking system of courtroom talks”, and chapter 5, “Overlaps and gaps in the interpreter-mediated interactions”, present a strong correlation: while chapter 4 explores the mechanisms for turn-taking in the court hearings analysed, chapter 5 focuses on those instances where two participants (either primary participants or the interpreter) talk at

the same time and on those silences produced by any of them. Interestingly, as opposed to what happens in other court systems (e.g. Angermeyer 2015), Polish interpreters do not usually interrupt or overlap to interpret, but instead wait for their turn to be allocated by the judge (“interpreter selected as the next speaker”, in the author’s words) or by the sequence of the interaction (the interpreter self-selects when she feels it is the appropriate moment to do so). The graphs included at the conclusions of each of these chapters become very helpful to understand the communication flow in these exchanges.

In chapter 6, “Adjacency pairs as components of bilingual institutional talk”, the author shows her proficiency in the application of Conversation Analysis notions to the study of court interpreting interactions. By focusing on adjacency pairs, Biernacka analyses interpreters’ active participation using the ideas of “preferred vs. dispreferred actions” and “upgrades, same evaluations and downgrades”. Similarly, chapter 7, “Pre- and post-expansions in the interpreters’ renditions”, and chapter 8, “Insert expansions in communicative events”, also present a new, original perspective for the study of those pieces of information that are added by interpreters. Through this lens, switching from direct speech to reported speech is considered a “pre-expansion”, as are also conversational markers such as “so” or “yes” or the shift from a question to an affirmative sentence, to mention just some examples. In these chapters, the application of Conversation Analysis provides an alternative reference framework for the analysis and understanding of interpreters’ divergent renditions.

Chapter 9 deals with “Repairs as responses to problems in bilingual interactions”. The author first provides a detailed classification of the repairs identified in the corpus, mainly considering whether repairs are self-initiated or other-initiated, and whether they are self-repairs or other-repairs. By focusing on repairs, the author can also identify problems in conversation (interpreter-created problems and primary party-created problems). It must be noted that while repairs have attracted considerable attention in conference interpreting research, they are still a relatively unexplored aspect in court interpreting (with only few exceptions such as Zambrano-Paff 2011) —a fact that stresses the value of Biernacka’s contribution in this regard. Furthermore, the analysis of problems becomes very useful for interpreter training and education.

While each chapter has its own “conclusions”, chapter 10, “Discussion on the results and recommendations for further research”, provides an overall summary and discussion of the main results. Again, the author demonstrates a vast literature review which is here used to contextualise or stress her own results, as well as her mastery of Conversation Analysis theories and methods, which are brilliantly applied throughout the book.

All in all, the approach adopted in the book widens the scope of potential readers. The first part puts the emphasis on describing court interpreting and its previous research, thus becoming especially interesting for students, practitioners and early-stage researchers. Chapter 3 can be of great value for any person interested in conducting research either in court interpreting or using corpora of naturally occurring data. The second part (chapters 4-9) presents advanced research in court interpreting, bringing fresh ideas and approaches for researchers with previous experience in this field, and becoming of special interest for researchers working in the disciplines of Conversation Analysis or institutional talk. Biernacka's study has also a great potential for replication and for further research. In brief, *Interpreter-Mediated Interactions of the Courtroom* will certainly become an essential reference in the field of court interpreting.

BIBLIOGRAPHY

- Angermeyer P. S. (2015) *Speak English or What? Codeswitching and Interpreter Use in New York City Courts*. New York: Oxford University Press.
- Atkinson J. M. (1982) "Understanding Formality: The Categorization and Production of 'Formal' Interaction". *The British Journal of Sociology* (33), 86-117.
- Atkinson J. M., Drew P. (1979) *Order in Court. The Organisation of Verbal Interaction in Judicial Settings*. New Jersey: Humanities Press.
- Garfinkel (1967) *Studies in Ethnomethodology*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall, Inc.
- Goffman E. (1967) *Interaction Ritual – Essays on Face-to-Face Behavior*. New York: Doubleday.
- Wadensjö C. (1998) *Interpreting as Interaction*. London and New York: Longman.
- Zambrano-Paff M. (2011) "The Impact of Interpreters' Linguistic Choices in Bilingual Hearings", w: Ortiz-López L.A. (ed.) *Selected Proceedings of the 13th Hispanic Linguistics Symposium*. Somerville, MA: Cascadilla Proceedings Project, 190-202.

Mireia Vargas-Urpí is a Serra Húnter fellow at the Department of Translation, Interpreting and East Asian Studies of the Universitat Autònoma de Barcelona. She lectures Chinese at the Degree in Translation and Interpreting and Mediation and Public Service Interpreting at the MA in Translation, Interpreting and Intercultural Studies (UAB). Her research interests are translation and interpreting from Chinese into Catalan and Spanish, public service interpreting, court interpreting and intercultural mediation (with a special focus on the Chinese community). She is a member of the research groups MIRAS and TXICC.